

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Pašvaldību darbības jomas paplašinātā pārraudzība par pašvaldību nodevu objektiem un to izvērtējums

RĪGA, 2025. GADA 29. DECEMBRIS

Neatkarīgi no izmantojamajiem līdzekļiem nevienu daļu no šī dokumenta nedrīkst reproducēt, pārraidīt, pārrakstīt vai tulkot kādā citā valodā bez iepriekš saņemtas rakstiskas SIA CSE COE atļaujas.

© SIA CSE COE 2026. Visas tiesības aizsargātas.

Izvērtējumu sagatavojuši:

Daina Beļicka

Ilze Auliciema, Ph.D.

Iveta Reinholde, Dr.sc.pol.

Marika Berežņika

Toms Šulmanis

Kontaktpersona:

Daina Beļicka

SIA "CSE COE"

Kuģu iela 26 – 33, Rīga, LV-1048

Tālrunis: + 371 29420273

E-pasts: daina.belicka@csecoe.com

Izmantotie saīsinājumi

Saīsinājums	Skaidrojums
APL	Administratīvā procesa likums
ATR	Administratīvi teritoriālā reforma
BIS	Būvniecības informācijas sistēma
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
EKK	Ekonomiskās klasifikācijas kodi
ES	Eiropas Savienība
FM	Finanšu ministrija
FM Ziņojums	Finanšu ministrijas 2012.gadā izstrādātais informatīvais ziņojums „Par valsts nodevu un maksas pakalpojumu nošķiršanu un valsts nodevu sistēmas pilnveidošanu”
Harta	Eiropas vietējo pašvaldību harta
KP	Konkurences padome
LAD	Lauku atbalsta dienests
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LR	Latvijas Republika
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
MK	Latvijas Republikas Ministru kabinets
MK noteikumi Nr. 480	Latvijas Republikas Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumi Nr. 480 “Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas”
NĪN	Nekustamā īpašuma nodoklis
TAP	Tiesību aktu portāls
TM	Tieslietu ministrija
VARAM	Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija
VPIL	Valsts pārvaldes iekārtas likums

Iekļautās tabulas

1. tabula. Nodevu un maksas pakalpojumu pazīmju salīdzinājums.....	14
2. tabula. Pašvaldību nodevu objekti un Latvijas Republikas nozaru normatīvie akti, kas nosaka pašvaldību kompetenci nodevu objektiem atbilstošās nozares jautājumu regulēšanā	18
3. tabula. Pašvaldību saistošie noteikumi katram no nodevu veidiem	28
4. tabula. Ieņēmumu “Pārējās nodevas” skaidrojums.....	30
5. tabula. Pašvaldību nodevu kopējie ieņēmumi 2022. – 2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāja skaita	31
6. tabula. Pašvaldību iekšējie normatīvie akti nodevu administrēšanai nosakot nodevu	33
7. tabula. Kādos gadījumos nodevu apmērs tiek pārskatīts	34
8. tabula. Ja nodevu aprēķinā tiek izmantos koeficients, kā tas tiek noteikts	34
9. tabula. Vai tiek nodrošināta nodevas apmēra samērīguma izvērtēšana	35
10. tabula. Vai no nodevām gūtie ieņēmumi tiek mērķēti konkrētam izlietojumam	35
11. tabula. Kādi ir lielākie izaicinājumi nodevu administrēšanā un iekasēšanā	35
12. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	37
13. tabula. Kā tiek noteikts nodevas apmērs.....	39
14. tabula. Vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos	40
15. tabula. Cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši piemēroto nodevu	40
16. tabula. Vai nodevas apmērs ir atkarīgs no tā vai dokuments tiek izsniegts papīra formā vai elektroniski	41

17. tabula. Pašvaldību dokumentu nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāja skaita.....	41
18. tabula. Dokumentu nodevas aktualitātes izvērtējums	42
19. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	44
20. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	45
21. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	45
22. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	46
23. tabula. Pašvaldību pasākumu nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāja skaita	47
24. tabula. Pašvaldību pasākumu nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā grupējot pēc uzņēmuma skaita	47
25. tabula. Izklaidējoša rakstura pasākuma nodevas aktualitātes izvērtējums.....	48
26. tabula. Pašvaldību tūristu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita	50
27. tabula. Pašvaldību tūristu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc teritoriju platības	50
28. tabula. Atpūtnieku nodevas aktualitātes izvērtējums.....	51
29. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	52
30. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	53
31. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	54
32. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	55
33. tabula. Pašvaldību tirdzniecības nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā, grupējot pēc uzņēmuma skaita	55
34. tabula. Tirdzniecības nodevas aktualitātes izvērtējums	56
35. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība, nosakot nodevu.....	58
36. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	59
37. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	59
38. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	60
39. tabula. Pašvaldību dzīvnieku nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita	60
40. tabula. Dzīvnieku turēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums	61
41. tabula. Pašvaldību transportlīdzekļu nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita.....	63
42. tabula. Transportlīdzekļa iebraukšanas nodevas aktualitātes izvērtējums	64
43. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	65
44. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	66
45. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	68
46. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	69
47. tabula. Pašvaldību reklāmu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc uzņēmuma skaita.....	69
48. tabula. Reklāmas nodevas aktualitātes izvērtējums.....	70
49. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu.....	72
50. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	72
51. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	72
52. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	73
53. tabula. Pašvaldību simbolikas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc uzņēmuma skaita	73
54. tabula. Simbolikas nodevas aktualitātes izvērtējums.....	73
55. tabula. Pašvaldību laivu turēšanas nodevu ieņēmumi 2022.–2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita	75
56. tabula. Laivu turēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums.....	76
57. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	77
58. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	81
59. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	81
60. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	81
61. tabula. Pašvaldību būvatļaujas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc iedzīvotāja skaita	82
62. tabula. Pašvaldību būvatļaujas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc uzņēmuma skaita	83
63. tabula. Būvatļaujas nodevas aktualitātes izvērtējums	84
64. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu	87
65. tabula. Nodevas apmēra noteikšana.....	88
66. tabula. Papildu kritēriju izmantošana	88
67. tabula. Nodevas apstrīdēšana.....	88
68. tabula. Infrastruktūras uzturēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums.....	89
69. tabula. Pašvaldību nodevu mērķi un aktualitāte	91
70. tabula. pašvaldību nodevu atbilstību nodevu vai maksas pakalpojumu prasībām	92
71. tabula. Ieteikumi konkrētu nodevu administrēšanas uzlabošanai	93
72. tabula. Priekšlikumi pašvaldību nodevu sistēmas uzlabošanai	94

Iekļautie attēli

1. attēls. Izvērtējuma kopējais metodoloģijas ietvars	10
2. attēls. Dobeles novada pašvaldības pakalpojumu apraksts portālā https://latvija.gov.lv	24

3. attēls. Dobeles novada pašvaldības pakalpojumu apraksta sadaļa, kas apraksta maksājumus pakalpojumam “Tirdzniecības atļauju izsniegšana ielu tirdzniecības vietās”	25
4. attēls. Rīgas valstspilsētas pakalpojums “Atļaujas izsniegšana ielu tirdzniecībai reģistrētajās ielu tirdzniecības vietās”	25
5. attēls. Saistošo noteikumu skaits katrai no nodevām	26
6. attēls. Ieņēmumi no nodevām 2022. – 2024. gads, EUR	29

SATURS

Izvērtējuma ziņojuma kopsavilkums	8
1. Izvērtējuma metodoloģija	10
1.1. Izvērtējuma mērķis un metodoloģija	10
1.2. Izvērtējuma pieņēmumi un ierobežojumi	11
2. Pašvaldību nodevu sistēma	12
2.1. Pašvaldību nodevu sistēmas tiesiskais ietvars	12
2.1.1. Pašvaldības nodevas definīcija	12
2.1.2. Pašvaldību nodevu nošķiršana no maksas pakalpojumiem	13
2.1.3. Nodevas un maksas pakalpojumi publiskās pārvaldes teoriju skatījumā	15
2.1.4. Pašvaldību nodevu sistēmas tiesiskā regulējuma struktūra	17
2.1.5. Pašvaldību nodevu regulējums Lietuvā un Igaunijā	23
2.1.6. Pašvaldību pakalpojumu un ar tiem saistīto nodevu attēlojums valsts pārvaldes pakalpojumu portālā ..	24
2.2. Apkopojums par pašvaldību nodevu piemērošanas praksi	26
2.3. Iesaistīto pušu viedoklis	32
2.4. Pašvaldību viedoklis	33
3. Pašvaldību nodevu raksturojums un ieteikumi sistēmas uzlabošanai	37
3.1. Nodevas par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu	37
3.1.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	37
3.1.2. Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	38
3.1.3. Nodevas administrēšana	40
3.1.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	41
3.2. Izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošana publiskās vietās	44
3.2.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	44
3.2.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	44
3.2.3. Nodevas administrēšana	46
3.2.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	46
3.3. Atpūtnieku un tūristu uzņemšana	49
3.3.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	49
3.3.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	49
3.3.3. Nodevas administrēšana	50
3.3.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	50
3.4. Tirdzniecība publiskās vietās	51
3.4.1. Nodevas mērķis un tiesiskais pamatojums	51
3.4.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	52
3.4.3. Nodevas administrēšana	54
3.4.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	55
3.5. Visu veidu dzīvnieku turēšana	57
3.5.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	57
3.5.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	58
3.5.3. Nodevas administrēšana	59
3.5.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	60
3.6. Transportlīdzekļu iebraukšana īpaša režīma zonās	62
3.6.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	62
3.6.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	62
3.6.3. Nodevas administrēšana	62
3.6.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	63

3.7.	Reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošana publiskās vietās.....	64
3.7.1.	Nodevas mērķis un tiesiskais pamatojums	64
3.7.2.	Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	66
3.7.3.	Nodevas administrēšana	68
3.7.4.	Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	69
3.8.	Pašvaldību simbolikas izmantošana	71
3.8.1.	Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	71
3.8.2.	Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	72
3.8.3.	Nodevas administrēšana	73
3.8.4.	Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	73
3.9.	Laivu, motorlaivu un jahtu turēšana	74
3.9.1.	Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	74
3.9.2.	Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	75
3.9.3.	Nodevas administrēšana	75
3.9.4.	Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	75
3.10.	Būvatļaujas izdošana vai būvniecības ieceres akcepts, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā.....	77
3.10.1.	Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	77
3.10.2.	Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	80
3.10.3.	Nodevas administrēšana	81
3.10.4.	Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	81
3.11.	Pašvaldības infrastruktūras uzturēšana un attīstība	85
3.11.1.	Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums	85
3.11.2.	Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes	87
3.11.3.	Nodevas administrēšana	88
3.11.4.	Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums	88
4.	Secinājumi un priekšlikumi	91

IZVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMA KOPSAVILKUMS

Kopsavilkums

Izvērtējuma mērķis ir pašvaldību nodevu sistēmas revīzija, lai pilnveidotu pašvaldību nodevu sistēmu atbilstoši mūsdienu apstākļiem. Revīzijas ietvaros tika veikts vispusīgs un padziļināts izvērtējums par likuma “Par nodokļiem un nodevām”¹ 12. panta pirmajā daļā visu uzskaitīto pašvaldību nodevu objektu mērķi un to aktualitāti, vai nodevas tiek noteiktas vienlīdz visās pašvaldībās un kādas ir ievērojamākās tendences attiecībā uz pašvaldības nodevu objektu piemērošanu.

Revīzijā tika izmantotas gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās datu analīzes metodes, katram no izvērtējamajiem jautājumiem izvēloties atbilstošākos datu avotus un metodes. Revīzijas ietvaros pašvaldības aizpildīja anketas saistībā ar nodevu sistēmu kopumā un par katru no nodevām. Saņemto aizpildīto anketu skaits ir 36 jeb 85.7% no visām izsūtītajām anketām.

Pašvaldību nodevas (kopumā 11 nodevu objekti) ir definētas likumā “Par nodokļiem un nodevām”. Tas nodrošina, ka informācija par nodevām ir viegli pieejama, kas veicina iedzīvotāju un uzņēmēju informētību par nodevām.

Nodevu uzskaitījums likumā “Par nodokļiem un nodevām” ir bijis nemainīgs ilgākā laika periodā. Arī šobrīd pašvaldības un LPS ir norādījušas, ka viņu ieskatā izmaiņas šajā uzskaitījumā nav nepieciešamas.

Izvērtējot nodevu aktualitāti pēc tādiem parametriem kā nozīme ES rīcībpolitiku īstenošanā, ietekme uz Latvijas plānošanas dokumentiem, nodevu ieņēmumu loma pašvaldības budžetā, ietekme uz uzņēmējdarbību un sabiedrības vajadzībām, konstatēts, ka visas likumā “Par nodokļiem un nodevām” nosauktās pašvaldību nodevas ir aktuālas.

Tāpat tika izvērtēta iespēja atstāt pašvaldību nodevu regulējumu tikai nozaru normatīvajos aktos, līdzīgi kā tas ir valsts nodevu gadījumā. Pašvaldības nodevu objektu noteikšana nozares normatīvajos aktos veicinātu atšķirīgas prakses veidošanos pašvaldībās un nodevu sistēma kļūtu sarežģītāka un grūtāk uztverama iedzīvotājiem un uzņēmējiem. Šajā gadījumā pastāv risks, ka atšķirīga prakse veidosies ne tikai pašvaldību nodevu jomā, bet arī nodevu nošķiršanā no maksas pakalpojumiem.

Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka izmaiņas, pārceļot šo regulējumu citos tiesību aktos, uzlabotu nodevu piemērošanu vai uzraudzību. Turklāt, pašvaldību nodevu sistēma ir stabila ilgstošā laika periodā un nav konstatēta nepieciešamība izveidot jaunus pašvaldību nodevu objektus, grozījumi normatīvajos aktos attiecībā uz nodevu veidiem nav nepieciešami. Pieci nodevu objektu veidi, ko pašvaldības visvairāk regulē ar saistošajiem noteikumiem: pašvaldības nodeva par tirdzniecības publiskās vietās, pašvaldības nodeva par būvatļauju izdošanas, pašvaldības nodeva par reklāmas [...], pašvaldības nodeva par dokumentu kopijām un pašvaldības nodeva par izklaidējoša rakstura pasākumiem.

Saskaņā ar Valsts kases pašvaldību pārskatiem 2024. gadā pašvaldību kopējie ieņēmumi bija 3 974 647 414 EUR un nodevu ieņēmumi bija 14 020 105 EUR jeb aptuveni 0,35% no visiem pašvaldību ieņēmumiem. Analizējot pašvaldību nodevu ieņēmumu struktūru, lielāko ietekmi uz kopējiem nodevu ieņēmumiem veido ieņēmumi no nodevas par transportlīdzekļu iebraukšanu īpašajā zonā (nodevu iekasē Jūrmalas valstspilsēta) un ieņēmumi no pārējām nodevām. Dažas pašvaldības, piemēram, Rīgas valstspilsēta un Tukuma novads kategorijā “ieņēmumi no pārē

jām nodevām” grāmato ieņēmumus no nodevas par pašvaldību infrastruktūras uzturēšanu, kas ir vienīgā nodeva, kurai nav atsevišķs EKK kods Valsts kases pārskatā. Pārējās pašvaldības šajā kategorijā grāmato ieņēmumus par izziņu izsniegšanu un citus ieņēmumus, kas nav nodevas, bet daudzos gadījumos maksas pakalpojumi vai citi ieņēmumi.

Gan pašvaldības, gan uzņēmēji un liela daļa iedzīvotāju neatšķir pašvaldību nodevas no maksas pakalpojumiem. Savukārt, informācija Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā sniedz juridiski nekorektu un maldinošu informāciju, tādējādi rada aplamu priekšstatu par publiskās pārvaldes sistēmu un publisko pakalpojumu jomu kopumā.

Lai uzlabotu pašvaldību darbību pašvaldību nodevu noteikšanas un nodevu iekasēšanas jomā, ir ieteikts:

- ieviest sistēmas funkcionalitātes izmaiņas atbilstošajās valsts informācijas sistēmās, lai nodrošinātu iespēju juridiski korekti ievadīt informāciju par publiskās pārvaldes pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem, nodalot nodevas no maksas pakalpojuma. Nodrošināt iespēju iekļaut norādi, ka nodevas aprēķinam tiek izmantota formula, kā arī izskatīt iespēju piedāvāt nodevas aprēķina kalkulatoru;
- rosināt pašvaldībām saistošo noteikumu, kas regulē konkrētu nodevu apmēru un iekasēšanas kārtību, paskaidrojuma rakstā skaidrot nodevas nepieciešamību konkrētajā administratīvajā teritorijā. Ziņojumā iekļauts iespējamais pašvaldības nodevas mērķa formulējums;

¹ <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>

- izvērtēt iespēju izstrādāt metodoloģiskos materiālus pašvaldībām par saistošo noteikumu izstrādi, tajos ietverot skaidrojumu, kas ir nodeva un kas ir maksas pakalpojums. Ietvert arī skaidrojumu, kā pareizi grāmatot pašvaldību ieņēmumus un kāda veida ieņēmumi var tikt grāmatoti kategorijā “pārējās nodevas”;
- precizēt MK noteikumus Nr. 480. un likumu “Par nodokļiem un nodevām” atbilstoši revīzijas laikā izstrādātajiem ieteikumiem.

Ziņojuma 2. sadaļā ietverts izvērtējums par pašvaldību nodevām kopumā, bet ziņojuma 3. sadaļā iekļauts izvērtējums par katru no pašvaldības nodevām. Ziņojuma pielikumos iekļauti pašvaldību anketēšanas rezultāti.

1. IZVĒRTĒJUMA METODOLOĢIJA

1.1. Izvērtējuma mērķis un metodoloģija

Izvērtējuma mērķis ir pašvaldību nodevu sistēmas revīzija, lai pilnveidotu pašvaldību nodevu sistēmu atbilstoši mūsdienu apstākļiem. Revīzijas ietvaros tiek veikts vispusīgs un padziļināts izvērtējums par Likuma par nodokļiem un nodevām² 12. panta pirmajā daļā visu uzskaitīto pašvaldību nodevu objektu mērķi un to aktualitāti, vai nodevas tiek noteiktas vienlīdz visās pašvaldībās un kādas ir ievērojamākās tendences attiecībā uz nodevu sistēmas piemērošanu pašvaldībās.

Revīzijā tika izmantotas gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās datu analīzes metodes, katram no izvērtējamiem jautājumiem izvēloties atbilstošākos datu avotus un metodes. Metodoloģijas ietvars shematiski attēlots zemāk.

1. attēls. Izvērtējuma kopējais metodoloģijas ietvars

Datu avots: CSE COE

Revīzijas ietvaros pašvaldības aizpildīja anketas saistībā ar nodevu sistēmu kopumā un par katru no nodevām. Saņemto aizpildīto anketu skaits ir 37 jeb 88% no visām izsūtītajām anketām. Pašvaldību sniegtās atbildes uz anketas jautājumiem sadalījumā pa nodevām iekļautas ziņojuma pielikumos. Atsevišķas pašvaldības tika lūgtas skaidrot “citi ienēmumi” grāmatošanas praksi un saņemtās atbildes iekļautas ziņojumā.

Revīzijas ziņojuma tekstā izmantoti termini uzskaitīti zemāk.

Pašvaldības nodevas objekts – šis termins apzīmē to juridiskas vai faktiskas darbības elementu, par kuru tiek iekasēta pašvaldības nodeva. Tas parasti ir konkrēts pakalpojums (izziņa, dokuments), darbība (atļauja iebraukšanai), kā arī īpašuma vai objekta izmantošana (simbolika, infrastruktūra).

Pašvaldības skaidrojums par nodevas piemērošanu šī dokumenta izpratnē ir pašvaldības nosauktais pamatojums, kurš balstīts nozares normatīvajiem aktiem un paskaidro, kāpēc nodeva ir nepieciešama un kādu leģitīmu prasību tā nodrošina. Piemēram, satiksmes plūsmas regulēšana un vides aizsardzība, infrastruktūras uzturēšanas finansēšana, kārtības nodrošināšana tirdzniecības vietās³.

Revīzijas ietvaros katra pašvaldības nodeva tika izvērtēta pēc Finanšu ministrijas 2012. gada informatīvajā ziņojumā “Par valsts nodevu un maksas pakalpojumu nošķiršanu un valsts nodevu sistēmas pilnveidošanu” noteiktajiem kritērijiem:

² <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>

³ Pašvaldības nodevas mērķa definīcija ir šī dokumenta autoru izstrādāta, konkrētās revīzijas vajadzībām, ņemot vērā normatīvo regulējumu un pašvaldību praksi.

- nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kura izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana;
- persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu);
- pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums;
- maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.).

Revīzijas ietvaros noteiktajiem nodevu objektu mērķiem ir rekomendējošs rakstus. Tie ir noteikti, ņemot vērā nozares normatīvajos aktos ietvertu regulējumu un pašvaldību praksi, administrējot procesus, kuri saistīti ar katru konkrēto nodevu.

1.2. Izvērtējuma pieņēmumi un ierobežojumi

Nodevu administrēšana analizēta, izmantojot interneta vietnē www.likumi.lv pieejamo informāciju par pašvaldību saistošajiem noteikumiem, kas iekļauta saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 4. jūlija noteikumiem Nr. 399 “Valsts pārvaldes pakalpojumu uzskaites, kvalitātes kontroles un sniegšanas kārtība”⁴. Informācija par pašvaldību saistošajiem noteikumiem iegūta arī no pašvaldību interneta vietnēm. Informācija par pašvaldību ieņēmumiem, t.sk. nodevu ieņēmumiem iegūta no pašvaldību pārskatiem Valsts kases sistēmā⁵.

Apanalizējot pašvaldību anketēšanas rezultātus iekļauta informācija par pašvaldībām, kas ir atbildējušas uz anketas jautājumiem un izstrādājušas saistošos noteikumus attiecīgajai pašvaldības nodevai.

Izvērtējuma tvērumā nav iekļauti cita veida maksājumi, ko iekasē pašvaldības. Piemēram, izvērtējumā neietilpst maksa par maksšķerēšanas licencēm, ko pašvaldības izdod, balstoties uz Zvejniecības likumu. Izvērtējumā neietilpst arī zaudējumu atlīdzība par dabas daudzveidības samazināšanu, kas tiek iekasēta, izsniedzot ārpus meža augošu koku ciršanas atļauju, ko parasti regulē ar saistošajiem noteikumiem, ko izdod saskaņā ar Meža likuma 8. pantu un Ministru kabineta noteikumiem, kas regulē koku ciršanu ārpus meža. Izvērtējumā neietilpst jautājumi par valsts nodevu objektiem, kuras iekasē pašvaldības, piemēram, par dzīves vietas deklarēšanu, kas tiek veikta, iesniedzot iesniegumu pašvaldībā. Valsts nodevu noteikšanas un administrēšanas prakse analizēta tikai valsts un pašvaldību nodevu sistēmu salīdzināšanai.

Nodevas aktualitāte tiek vērtēta pēc skalas: 0 – neatbilst, 1 – nedaudz atbilst, 2 – daļēji atbilst, 3 – pilnībā atbilst. Nodevu aktualitātes skalas veidota, balstoties uz akadēmiskiem avotiem⁶, un to veidošanā ievēroti vairāki nosacījumi:

- a) nav viena akadēmiski vai teorētiski pareizā skala;
- b) izvēlētajās analīzes dimensijas ļauj aplūkot visas nodevas no vienādu kritēriju perspektīvas, balstoties uz nodevu mērķi – regulatīvā funkcija;
- c) iekļautās analīzes dimensijas ir nozīmīgas no rīcībpolitikas satura un kvalitātes perspektīvas, līdz ar to nodeva ar zemāku kopvērtējumu nav mazāk aktuāla, kā nodeva ar lielāku kopvērtējumu;
- d) ja nodeva kādā no dimensijām ir novērtēta ar 0, tas nozīmē, ka pēc būtības nodevai nav saikne ar izvēlēto analīzes dimensiju. Piemēram, nodeva atbilst normatīvajiem aktiem, bet kopumā tā neveido būtisku daļu no pašvaldības ieņēmumiem un tāpēc novērtēta ar 0.
- e) atbilstoši analīzes pieejai, par neaktuālām ir jāuzskata tās nodevas, kurām visās analīzes dimensijas vērtējums nav lielāks par 1.

⁴ <https://likumi.lv/ta/id/292258-valsts-parvaldes-pakalpojumu-uzskaites-kvalitates-kontroles-un-sniegsanas-kartiba>

⁵ <https://e2.kase.gov.lv/pasv-publicesana/>

⁶ Skatīt: Hogwood B.W., Gunn K.A. Policy Analysis for the Real World. Oxford University Press, 1984.

Howlet M. Designing public policies: Principles and instruments. Routledge, 2011

2. PAŠVALDĪBU NODEVU SISTĒMA

2.1. Pašvaldību nodevu sistēmas tiesiskais ietvars

2.1.1. Pašvaldības nodevas definīcija

Likums "Par nodokļiem un nodevām" definē pašvaldības nodevu kā pašvaldības domes noteiktu obligātu maksājumu pašvaldības pamatbudžetā šajā likumā paredzētajos gadījumos. Pašvaldības nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar pašvaldības institūcijas vai tās struktūrvienības veiktās darbības izmaksu segšanu⁷. Iekasētās nodevas ir izmantojamas pašvaldības noteiktu mērķu sasniegšanai un pašvaldībai uzticēto autonomo funkciju izpildes finansēšanai, atbilstoši pašvaldības domes lēmumiem un ievērojot pašvaldību autonomijas principu.

Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12.pantā uzskaitītais pašvaldību nodevu saraksts ir galīgs un pašvaldībām nav tiesību noteikt citas nodevas.

MK noteikumi Nr. 480 būtiski sašaurina pašvaldību nodevas tvērumu, nosakot, ka "pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu. Pirms pašvaldības nodevas likmes noteikšanas pašvaldības dome izvērtē tās apmēra samērīgumu pašvaldības paredzētajam nodrošinājumam".⁸ MK noteikumi Nr. 480 arī neprecizē, kas tiek iekļauts jēdzienā "pašvaldības paredzētais nodrošinājums". Nav vienotas metodikas, kā šis nodrošinājums būtu nosakāms, piemēram, paredzot, ka tiek apmaksāta daļa no pašvaldības pakalpojuma pašizmaksas darbinieku un vadības atalgojuma, biroja telpu, iekārtu un informācijas sistēmu uzturēšanas u.c. izmaksām. Ņemot vērā, ka nav metodikas, kādā veidā būtu nosakāms "pašvaldības paredzētais nodrošinājums", pašvaldībām nav iespējams viennozīmīgi novērtēt nodevu samērīgumu un pēc būtības šī norma novērtēšanai nav piemērojama.

Tāpat MK noteikumu Nr. 480 4. punkts pēc būtības neatbilst augstāka juridiska spēka normai, jo likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 3. punkts nosaka, ka pašvaldības nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar pašvaldības institūcijas vai tās struktūrvienības veiktās darbības izmaksu segšanu, bet MK noteikumu Nr.480 4.punkts nosaka, ka "Pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu". Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta sestās daļas 1.punktā noteikts, ja konstatē pretrunu starp dažāda juridiska spēka tiesību normām, piemēro to tiesību normu, kurai ir augstāks juridiskais spēks. Tādēļ šajā gadījumā pašvaldībām ir jāņem vērā likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktais.

Salīdzinot likumā "Par nodokļiem un nodevām" iekļautās valsts un pašvaldību nodevu definīcijas, redzam, ka valsts nodeva tiek definēta kā "obligāts maksājums valsts budžetā vai šajā likumā noteiktajos gadījumos pašvaldības budžetā par valsts vai pašvaldības institūcijas veicamo darbību, kas izriet no šīs institūcijas funkcijām. Valsts nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana). Valsts nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar institūcijas veiktās darbības izmaksu segšanu".⁹

Salīdzinot valsts un pašvaldību nodevu definīcijas, ir redzams, ka valsts nodevu gadījumā ir noteikts, ka valsts nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana), kamēr pašvaldību gadījumā tas tieši šādā veidā nav noteikts.

Pēc analogijas piemērojot valsts nodevas definīcijā noteikto normu, kas nosaka, ka "Valsts nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana)", varētu secināt, ka arī pašvaldību nodevām ir regulējošs (kontrolējošs, veicinošs, ierobežojošs) raksturs.

Pašvaldību saistošie noteikumi, kas regulē nodevu piemērošanu, neiekļauj pamatojumu regulējuma piemērošanai un pašvaldības nodevas apmēram, t.i. nepasaka kādas personu darbības tiek regulētas ar šo nodevu. Arī publiski pieejamie pašvaldību saistošo noteikumu paskaidrojuma raksti nosaka saistošo noteikumu mērķi (pārsvarā gadījumu mērķis ir "noteikt pašvaldības nodevas") nevis nodevas mērķi, piemēram "nodrošināt normatīvo aktu prasībām atbilstošu tirdzniecības procesu pašvaldības teritorijā").

VARAM ir izdevusi metodiskos materiālus pašvaldībām, kas nosaka informāciju, kas iekļaujama saistošo noteikumu paskaidrojuma rakstā¹⁰, taču pašvaldības to pārsvarā gadījumu ir interpretējušas sašaurināti, saistošo noteikuma paskaidrojumu rakstos norādot vien noteikumu mērķi (vairumā gadījumu izmantots formulējums "noteikt nodevu"), bet neiekļaujot jautājumus, kas raksturo risināmo problēmu. Interneta vietnē <https://www.varam.gov.lv/lv/saistoso-noteikumu-izstrade> ir pieejami gan metodiskie materiāli (vadlīnijas) par dažādiem saistošo noteikumu izstrādes tiesiskajiem aspektiem, gan arī apmācību semināru materiāli, kas kopumā labāk palīdz izprast to, kā formulējams

⁷ Likums „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 3.punkts.

⁸ MK 28.06.2005. noteikumu nr. 480 4.punkts.

⁹ Likums „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 2.punkts

¹⁰ Saistošo noteikumu projekta paskaidrojuma raksts. Sadaļa "Juridiskā tehnika un noformēšana"
<https://www.varam.gov.lv/lv/saistoso-noteikumu-izstrade>.

saistošo noteikumu mērķis. Diemžēl, tikai daļai no šiem materiāliem ir norādīti datumi (pamatā tie ir apmācību semināru datumi). Vērojama materiālu dublēšanās (piemēram, sadaļā “Juridiskā tehnika un noformēšana” zem saitēm “Saistošo noteikumu projekta paskaidrojuma raksta sastāvdaļas” un “Saistošo noteikumu projekta paskaidrojuma raksts” lejupeļādēšanai pieejams viens un tas pats teksts (abi teksti bez datuma), bet nākamajā sadaļā zem nosaukuma “Semināru materiāli” šis pats jautājums izklāstīts detalizētāk). Ievērojot, ka pieejamais informācijas apjoms ir plašs, pašvaldības ne vienmēr ir iepazinušās ar visiem materiāliem, kas sniedz metodisku atbalstu saistošo noteikumu izstrādē, kas var izraisīt nepilnības pašvaldību saistošo noteikumu paskaidrojuma rakstos.

Secinājumi

Likums „Par nodokļiem un nodevām” definē pašvaldības nodevu kā pašvaldības domes noteiktu obligātu maksājumu pašvaldības pamatbudžetā. Līdz ar to, iekasētās nodevas izmantojamas pašvaldības noteiktu mērķu sasniegšanai un pašvaldībai uzticēto autonomo funkciju izpildes finansēšanai, atbilstoši pašvaldības domes lēmumiem un ievērojot pašvaldību autonomijas principu.

Pašvaldību nodevām ir regulējošs raksturs un konkrētās nodevas mērķa noteikšana ir pašvaldības kompetences jautājums.

Ieteikumi

Lai panāktu pašvaldībām pieejamo metodisko norādījumu vieglāku uztveramību un nodrošinātu iespēju viennozīmīgi atsaukties uz katru no tiem, pārskatīt interneta vietnē <https://www.varam.gov.lv/lv/saistoso-noteikumu-izstrade> sadaļā “Juridiskā tehnika un noformēšana” esošos materiālus un piešķirt tiem dokumenta veida nosaukumu (līdzīgi kā tas ir sadaļā “Saistošo dokumentu jomas”), kā arī norādīt dokumenta aktualizācijas datumu.

Veicot pašvaldību saistošo noteikumu kontroli, kuri attiecas uz pašvaldību nodevām, norādīt pašvaldībām uz nepieciešamību precizēt saistošo noteikumu paskaidrojumu rakstus, uzsverot, ka raksturojot noteikumu mērķi ir jāapraksta ne tikai tiešais noteikumu mērķis (noteikt nodevu), bet jāapraksta arī problēmu, ko šī nodeva risina.

Ievērojot, ka MK noteikumu Nr. 480. 4. punkts “Pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu. Pirms pašvaldības nodevas likmes noteikšanas pašvaldības dome izvērtē tās apmēra samērīgumu pašvaldības paredzētajam nodrošinājumam” neatbilst likuma “Par nodokļiem un nodevām” 1. panta 3. punktam, ieteicams izvērtēt iespēju aktualizēt MK noteikumus Nr.480 atbilstoši likuma “Par nodokļiem un nodevām” spēkā esošajam regulējumam, tai skaitā, izslēgt (vai pārskatīt) 4.punktu, kā arī pārskatīt 3.punktu, no tā svītrojot otro teikumu (jo likumā “Par nodokļiem un nodevām” vairs nav uzskaitīti valsts nodevu objekti).

2.1.2. Pašvaldību nodevu nošķiršana no maksas pakalpojumiem

Likums “Par budžetu un finanšu vadību” nosaka, ka maksas pakalpojums ir pasākumu kopums, ko valsts budžeta iestāde ārējos normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos veic par samaksu, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzību ievērošanu¹¹. Saskaņā ar VPIL 1. panta 2. punktu, pašvaldība ir atvasināta publiska persona un valsts pārvaldes sastāvdaļa. Līdz ar to, arī pašvaldības varētu izmantot šos pašus principus maksas pakalpojumu noteikšanai līdzīgi kā valsts budžeta iestādes.

Atbilstoši likuma “Par budžetu un finanšu vadību” prasībām, maksas pakalpojumam arī pašvaldību gadījumā būtu jāievēro divas prasības: (1) tam jābūt noteiktam ārējā normatīvajā aktā un (2) tam jābūt saistītam ar pasākumiem, ko pašvaldība veic, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzību ievērošanu.

MK 09.08.2005. sēdē apstiprinātajā informatīvajā ziņojumā “Par valsts pārvaldes iestāžu ieņēmumiem no sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem (prot.nr.45, 35§), kas precizēts MK 15.09.2008. sēdē (prot.Nr.65., 5§), ir definēti šādi kritēriji valsts nodevas nošķiršanai no valsts iestāžu maksas pakalpojumiem:

- nodeva ir saistīta ar tādu veicamo pakalpojumu (darbību), kas ir obligāta un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana;
- persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu);
- pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., valsts nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums;

¹¹ Likums „Par budžetu un finanšu vadību” I.daļa.

- maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.).¹²

FM ziņojumā norādīts, ka maksas pakalpojumu statusu ieteicams saglabāt šādiem pakalpojumiem:

- ja administratīvajā procesā iesaistītas vairākas institūcijas, starplēmumi vai tiem pielīdzināmie lēmumi (piemēram, dažādi atzinumi, balstoties uz kuriem cita iestāde pieņem lēmumu), nav uzskatāmi par nodevu objektu, bet par maksas pakalpojumu;
- telpu īre un noma. Šis pakalpojums ir neregulārs, neparedzams un parasti nav saistīts ar uzņēmuma pamatdarbību (valdības funkcijām), bet gan ar to, ka brīvu telpu iznomāšana ir ekonomiski efektīva;
- kustamā īpašuma iznomāšana;
- kancelejas pakalpojumi. Šajā pozīcijā domāti tādi kancelejas pakalpojumi, kas nav saistīti ar iestāžu pamatdarbību un pakalpojuma saņēmējs tos parasti var saņemt sev vēlamā vietā;
- ēdināšanas pakalpojumi. Pakalpojums nav saistīts ar iestāžu pamatdarbību, un pakalpojuma saņēmējs to parasti var saņemt sev vēlamā vietā;
- palīgražošana;
- biļešu realizācija;
- komunālie pakalpojumi;
- mācību maksa;
- pacientu iemaksa¹³.

Ievērojot, ka atbilstoši VPIL, pašvaldības ir valsts pārvaldes sastāvdaļa, šie principi varētu tikt piemēroti arī pašvaldību nodevu nošķiršanai no maksas pakalpojumiem.

FM ziņojums definē šādas galvenās atšķirības starp nodevu un maksas pakalpojumu:

- valsts nodevas ir politikas veidošanas un regulēšanas instruments, bet maksas pakalpojumi nav saistīti ar politikas mērķu vai personu darbības regulēšanu;
- valsts nodevas apmērs nav saistāms ar iestādes izmaksām pakalpojuma sniegšanai, bet maksas pakalpojuma apmērs ir nosakāms atbilstoši MK 03.05.2011. noteikumiem Nr. 333 "Kārtība, kādā plānoti un uzskaitāmi ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un ar šo pakalpojumu sniegšanu saistītie izdevumi, kā arī maksas pakalpojumu izcenojumu noteikšanas metodika un izcenojumu apstiprināšanas kārtība".

Praksē, iepazīstoties ar valsts pārvaldes institūciju maksas pakalpojumiem, redzams, ka tos nosacīti var dalīt trijās grupās:

1. Pakalpojumi, kuri tiek sniegti civiltiesiskā kārtībā (piemēram, telpu noma, kustamā īpašuma iznomāšana), ievērojot prasības, kas tiek izvirzītas iestādēm attiecībā uz rīcību ar publiskas personas mantu. Šajā gadījumā maksai par pakalpojumu ir jāsedz ar tā sniegšanu saistītās izmaksas.
2. Pakalpojumi, kuru sniegšanā tiek piemēroti civiltiesību principi (tiek slēgts privāttiesisks līgums vai pārdotas biļetes), bet maksa par pakalpojumu nesedz visas ar pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas. Tādi ir, piemēram, atsevišķi līgumi ar izglītības iestādēm (pašvaldību gadījumā mākslas un mūzikas skolas), kur vecāku maksa sedz tikai daļu no izglītības iestādes izdevumiem. Arī ieejas maksa muzejos un sabiedriskais transports iekļaujas šajā pakalpojumu kategorijā.
3. Pakalpojumi, kuri tiek sniegti par maksu un nodrošina iestādei (vai pat kapitālsabiedrībai) noteiktu pārvaldes funkciju izpildi, piemēram, Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Autotransporta direkcija", kura izsniedz tiesību aktos paredzētos dokumentus, kas nepieciešami piekļuvei pasažieru un kravu starptautiskajiem un iekšzemes komercpārvadājumiem un pašpārvadājumiem¹⁴ un veic citas darbības, kuras tiek aprakstītas kā maksas pakalpojumi. Tajā pat laikā, iepazīstoties ar pakalpojumu aprakstiem portālā <https://latvija.gov.lv>, redzams, ak šie pakalpojumi ietver atļauju un licenču izsniegšanu, kas pēc būtības varētu būt nevis maksas pakalpojums, bet gan regulējošas un uzraugošas funkcijas izpilde (piemēram, pakalpojums "Maršruta atļaujas izsniegšana pasažieru regulāriem starptautiskiem pārvadājumiem").

Nodevu un maksas pakalpojumu pazīmju salīdzinājumu skat.1.tabulā.

1. tabula. Nodevu un maksas pakalpojumu pazīmju salīdzinājums

Nr. p.k.	Nodeva	Maksas pakalpojums
1.	Ir regulatīvas raksturs	Nav regulatīvs raksturs
2.	Dominē sabiedrības intereses	Dominē privātās intereses

¹² FM Ziņojuma 4.lpp.

¹³ FM Ziņojuma 5.lpp.

¹⁴ Valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Autotransporta direkcija" statūtu 2.punkts. Izgūts <https://info.ur.gov.lv/#/legal-entity/40003429317>

3.	Nav saistāma ar izdevumiem pakalpojuma (nodevas objekta) sniegšanai	Ir saistāma ar izdevumiem pakalpojuma sniegšanai (nedrīkst būt lielāka par pašvaldības sniegto nodrošinājumu)
4.	Samaksu veic par gala rezultātu (atļauju, dokumentu)	Samaksu veic par paveikto darbu (realizētu procesu)
5.	Pakalpojums ir obligāts mērķa sasniegšanai (atļauja)	Pakalpojums nav obligāts mērķa sasniegšanai
6.	Pakalpojuma (nodevas objekta) sniegšanai ir valdības deleģējums	Pakalpojumam var nebūt valdības funkciju deleģējums (iestādes pašas iniciatīva)

Datu avots: FM Ziņojums, CSE COE

Iepriekš minētais ļauj secināt, ka arī valsts līmenī nošķirums starp nodevām un maksas pakalpojumiem un ieņēmumu dalījums ieņēmumos no nodevām un no maksas par pakalpojumiem nav pilnīgi konsekvents un teorētiski stingri pamatots. Nozaru normatīvie akti ir radījuši dažādus finansējuma modeļus valsts pārvaldes funkciju izpildes nodrošināšanai un tajos kā regulējošs un kontrolējošs mehānisms tiek izmantotas gan nodevas, gan maksa par pakalpojumu.

Apstāklis, ka pašvaldību nodevas tiek uzskaitītas vienuviet likumā “Par nodokļiem un nodevām”, nodrošina vienotu praksi nodevu nošķiršanā no maksas pakalpojumiem, kā arī no darbībām, kas veicamas administratīvā procesa ietvarā. Nodevas ir definētas likumā “Par nodokļiem un nodevām” un visi pārējie maksājumi, ko pašvaldība pieprasa saistībā ar tās funkciju izpildi, visbiežāk, būs maksas pakalpojumi vai citi maksājumi, kuri noteikti saskaņā ar likumiem vai MK noteikumiem. Nodevu uzskaitījums vienuviet atvieglo uzraudzības funkciju izpildi, jo visas pašvaldības var noteikt nodevas tikai konkrētā normatīvā regulējuma ietvaros. Nodevu uzskaitījums vienā likumā atvieglo arī informācijas pieejamību par pašvaldību nodevām iedzīvotājiem un uzņēmējiem, jo nav jāpārzina visi nozaru normatīvie akti. Informācijas pieejamība savukārt veicina normatīvā regulējuma piemērošanu, jo ir mazāk gadījumu, kad var atsaukties uz neinformētību.

Šīs revīzijas ietvaros tiek veikta tikai pašvaldības nodevu analīze. Pilnvērtīgus secinājumus par to, vai nepieciešamas izmaiņas pašvaldību nodevu sarakstā, papildinot to ar maksas pakalpojumiem, kuri vairāk atbilst nodevas pazīmēm, var izdarīt tikai pēc pašvaldību sniegto maksas pakalpojumu izvērtējuma (revīzijas).

Secinājumi

Pašvaldību maksas pakalpojumu un pašvaldības nodevu nošķiršanā izmantojamais princips, nodevas ir definētas likumā “Par nodokļiem un nodevām” un visi pārējie maksājumi, ko pašvaldība pieprasa saistībā ar tās funkciju izpildi, visbiežāk, būs maksas pakalpojumi. Iespējami arī citi likumos un MK noteikumos noteikti maksājumi, piemēram, par licenču izsniegšanu.

2.1.3. Nodevas un maksas pakalpojumi publiskās pārvaldes teoriju skatījumā

Lai izprastu to, vai un cik lielā mērā ir nepieciešams nošķirt ieņēmumus no maksas pakalpojumiem un ieņēmumus no nodevām, šie jēdzieni ir jāapskata publiskās pārvaldes teoriju kontekstā. Administratīvais process (iestāžu darbība administratīvā procesa nodrošināšanā) un valsts un pašvaldību nodevas ir klasiskās publiskās administrācijas teorijas (*classical public administration*) elementi¹⁵, bet pakalpojuma jēdziens un maksa par pakalpojumiem publiskajā pārvaldē ienāca reizē ar jaunās publiskās vadības (*new public management*) teoriju¹⁶. Klasiskā publiskā administrācija bija vadošais teorētiskās domas virziens laikā līdz pagājušā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem un publiskajā pārvaldē tas ir aktuāls joprojām. Klasiskajai publiskajai administrācijai ir raksturīga stingra, hierarhiska pārvaldes struktūra un normatīvais regulējums. Klasiskās publiskās administrācijas teorijas izpratnē publiskās pārvaldes iestādes pakalpojumus nesniedz un to ieņēmumi veidojas no nodokļiem un nodevām.

Pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados publiskajā pārvaldē sāka attīstīties jauns teorētiskās domas virziens – jaunā publiskā vadība. Jaunā publiskā vadība kā teorija radās kā reakcija uz sabiedrības pieprasījumu pēc efektīvākas publiskās pārvaldes un vērsties pret publiskās pārvaldes izdevumu pieaugumu. Tā paredzēja uzņēmējdarbības principu ieviešanu publiskajā pārvaldē, kas ietvēra arī publisko pakalpojumu definēšanu, pieņemot, ka privātā sektora darba metodes ir efektīvākas par klasiskās publiskās administrācijas darba metodēm. Jaunās publiskās vadības principu ieviešana publiskajā pārvaldē ir bijusi neatņemama publiskās pārvaldes reformu sastāvdaļa (un arī pētījumu objekts) ne tikai Latvijā, bet arī citur pasaulē.

¹⁵ Schwarze, J. (2006). European administrative law. London: Sweet & Maxwell.

¹⁶ Shafritz J.M., Hyde A.C. (2017) Classics of Public Administration. Eight edition. Cengage Learning.

Latvijā jaunā publiskā vadība tika ieviesta reizē ar koncepcijas par iedzīvotājiem sniedzamo pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu valsts un pašvaldību institūcijās un ieviešanu publiskajā pārvaldē¹⁷. Šis dokuments aizsāka procesu publisko pakalpojumu definēšanā un aprakstīšanā, kas idejiski ir pamatā visiem publiskās pārvaldes pakalpojumiem Latvijā mūsdienās.

Jaunās publiskās vadības principu ieviešana ļāva ne tikai definēt pakalpojumus vispār, bet atsevišķos gadījumos noteikt maksu par tiem, tādējādi veidojot nošķirumu iestāžu ieņēmumos, no kuriem daļa tika gūta nodokļu veidā, bet daļa, kā maksa par pakalpojumu.

Tajā pat laikā jau 2002.gadā akadēmiskajā literatūrā tiek konstatēts, ka jaunās publiskās vadības pieejas ieviešana publiskajā pārvaldē (t.sk. pakalpojumu pieejas ieviešana) nerada viennozīmīgi pozitīvu ekonomisko efektu, kas būtu mērāms naudas izteiksmē¹⁸.

Tāpat akadēmiskajā literatūrā un arī praksē nav viennozīmīgas pieejas, kas nošķirtu maksas pakalpojumus no nodevām un atkarībā no izmantotās metodes, iespējams iegūt dažādus rezultātus un ne vienmēr visus publiskā sektora (t.sk. pašvaldības) pakalpojumus var vienkāršoti sadalīt nodokļu un nodevu objektos un maksas pakalpojumos¹⁹.

FM ziņojums nodala valsts nodevas no maksas pakalpojumiem un šī dalījuma rezultātā ieņēmumi no nodevām tiek grāmatoti atsevišķi no citiem ieņēmumiem, t.sk. no ieņēmumiem par maksas pakalpojumu sniegšanu. FM ziņojums iekļauj norādes, kā šis dalījums praktiski būtu veicams, taču ziņojums nav uzskatāms par normatīvo aktu un praksē šis dalījums ne vienmēr ir skaidrs, it īpaši gadījumos, kad tas attiecas uz dažādu izziņu un informācijas izsniegšanu no valsts vai pašvaldības informācijas sistēmām un datu bāzēm.

Praksē ir daudz dokumentu, kuri ir nepieciešami privātpersonai savu tiesību realizācijā administratīvā procesa ietvaros un saskaņā ar APL 18. panta pirmo daļu, administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas, ja likumā nav noteikts citādi, jeb, citiem vārdiem sakot – šis process ir finansēts no valsts vai pašvaldību budžeta. Piemēram, privātpersonai dokumentu kopijas būtu izsniedzamas administratīvā procesa ietvaros bez maksas, bet, ja tās pieprasītas, tikai balstoties uz Informācijas atklātības likumu, tad par to iekasējama nodeva.

Jāņem vērā arī tas, ka ļoti daudzi maksas pakalpojumi faktiski ir tikai privātpersonu līdzfinansējums publiskajā pakalpojumā. Piemēram, sabiedriskais transports, kurš ir subsidēts, vai maksa par izglītību mūzikas un mākslas skolā, kur maksa arī ir tikai vecāku līdzmaksājums, kamēr lielu daļu no mācību iestādes izdevumiem sedz valsts vai pašvaldība, atkarībā no mācību iestādes veida.

Nošķirumu starp nodevas objektu un maksas pakalpojumu veido arī tas, kurā budžetā tiek ieskaitīti ieņēmumi – iestādes pamatbudžetā vai pašvaldības kopējā budžetā. Vēsturiski ir mainījušās arī uzskaites prasības un ir gadījumi, kad arī ieņēmumi no maksas pakalpojumiem tiek ieskaitīti pamatbudžetā, bet sākotnēji nošķirumu noteica tas, kurā budžetā ieņēmumi tika ieskaitīti un, attiecīgi, kuram ir tiesības lemt par šo ieņēmumu izlietojumu. Tādējādi, iestādes tika motivētas sniegt maksas pakalpojumus, lai iegūtu papildus līdzekļus, par kuru izlietojumu tām būtu tiesības lemt patstāvīgi.

Taču, ņemot vērā, ka katrai iestādei ir monopolstāvoklis uz saviem pakalpojumiem, iestādes izmantoja iespēju saņemt ieņēmumus no viena pakalpojuma, lai finansētu citu pakalpojumu sniegšanu. Tādējādi, veidojās dažādi šķērssubsidēšanas mehānismi, kas publiskajā pārvaldē nebija pieņemami, jo privātpersonām ir jāmaksā tikai par to pakalpojumu, ko tā reāli saņem. Šis princips, kas novērš šķērssubsidēšanu ir iekļauts MK noteikumu Nr. 480. 4. punktā, kas nosaka ka “Pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu. Pirms pašvaldības nodevas likmes noteikšanas pašvaldības dome izvērtē tās apmēra samērīgumu pašvaldības paredzētajam nodrošinājumam.” Šāds mehānisms būtiski ierobežo pašvaldību nodevu regulējošo funkciju un mākslīgi tuvina pašvaldības nodevas maksas pakalpojumiem.

Secinājumi

Publiskās pārvaldes teorijas skatījumā Latvijas publiskajā pārvaldē pastāv hibrīdais modelis, kas satur klasiskās publiskās pārvaldes elementus (administratīvais process un nodevas) un jaunās publiskās vadības teorijas elementus (publiskās pārvaldes pakalpojumi, t.sk. iestāžu maksas pakalpojumi).

Jaunās publiskās vadības principu ieviešana publiskajā pārvaldē pamatā ir saistībā ar pakalpojumu definēšanu. Atbilstoši šai pieejai, arī darbības ar regulējošu funkciju, par kurām tiek iekasēta nodeva, tiek nosauktas par pakalpojumiem. Šis apstāklis rada zināmas neskaidrības un grūtības nošķirt maksas pakalpojumus no nodevu objektiem.

¹⁷ MK 14.12.1999. sēdes protokola izraksts nr.33 Par koncepciju par iedzīvotājiem sniedzamo pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu valsts un pašvaldību institūcijās (par informācijas un pakalpojumu centru ieviešanu). <https://www.vestnesis.lv/ta/id/14710>

¹⁸ Pollit, C. (2000). How Do We Know How Good Public Services Are. G. Peters, & D. J. Savoie, Governance in the Twenty-First Century : Revitalizing the Public Service (lpp. 119-154). McGill-Queen's University Press.

¹⁹ Hugh D. Spitzer, Taxes vs. Fees: A Curious Confusion, 38 GONZ. L. REV. 335 (2002), <https://digitalcommons.law.uw.edu/faculty-articles/779>

Pastāv iespēja, ka maksas pakalpojumu gadījumā, maksa par pakalpojumu nesedz pakalpojuma izmaksas (piemēram, maksa par muzeja apmeklējumu) un pakalpojums klientam tiek subsidēts no pašvaldības budžeta jeb citiem vārdiem – persona veic līdzmaksājumu.

Dalījums iestāžu maksas pakalpojumos un pakalpojumos, par kuriem maksājama nodeva, vēsturiski ir radies kā uzskaites un finanšu sadales jautājums starp pašvaldības (vai valsts) budžetu un konkrētās iestādes budžetu, bet šis dalījums var tikt mainīts, pieņemot pārvaldes lēmumus normatīvajos aktos noteiktā kārtībā.

Ieteikumi

Pašvaldības pakalpojumu gadījumā maksas pakalpojumu un nodevu objektu nošķirumu veidot pēc vienas pazīmes – ja maksājums paredzēts politikas mērķu sasniegšanai, lai regulētu vai kontrolētu personu darbības, par to var iekasēt nodevu. Ja maksājums nav saistīts ar politikas mērķu realizāciju un regulējošu vai kontrolējošu darbību veikšanu, tas uzskatāms par maksas pakalpojumu. Izskatīt iespēju veikt grozījumus likumā “Par nodokļiem un nodevām” un noteikt, ka pašvaldību nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana).

2.1.4. Pašvaldību nodevu sistēmas tiesiskā regulējuma struktūra

Eiropas vietējo pašvaldību harta

Pašvaldību nodevas ir skatāmas arī Hartas kontekstā. Hartas 9. panta trešā daļa noteic, ka “Vismaz daļa no vietējo varu finanšu resursiem ir jāiegūst no vietējiem nodokļiem un maksas, kuru likmes tās ir tiesīgas noteikt likumā paredzētajās robežās”.²⁰ Tādējādi, pašvaldību nodevas būtu daļa no vietējiem finanšu resursiem – nodevas, kuru likmes tās ir tiesīgas noteikt.

Savukārt, Hartas komentāros ir definēts, ka maksa var būt gan maksa par pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem vai kompensācija par pašvaldības īpašuma izmantošanu.²¹ Saskaņā ar Hartu un Hartas komentāriem, vietējiem nodokļiem ir jābūt pašvaldības galvenajam ieņēmumu avotam, kas tiek iekasēti centralizēti vai decentralizēti. Hartā nav noteikts, ka pašvaldības pašu resursos ir jābūt vienotai vietējo nodokļu daļai, bet tajā ir noteikts, ka “vismaz” daļai ir obligāti jāizriet no vietējiem nodokļiem un nodevām. Pašvaldības ieņēmumu daļai jābūt pietiekami lielai, lai nodrošinātu pēc iespējas lielāku vietējo pašvaldību finansiālo neatkarību²². Hartas 9.1. un 9.3. pantā attiecas arī uz jautājumu par pienācīgu pašvaldību finansējumu un līdz ar to uz fiskālo autonomiju, kur vietējām pašvaldībām ir divas būtiskas pilnvaras: pilnvaras, lai būtu pietiekami daudz resursu, un pilnvaras celt ieņēmumus atbilstoši vietējai situācijai (t. i., ņemot vērā vietējos sociāldemogrāfiskos un sociālekonomiskos apstākļus)²³.

Visbeidzot monitoringa ziņojumā par pašvaldību situāciju Latvijā 2024. gadā, Reģionālo un vietējo pašvaldību kongress konstatē, ka “pašvaldības nepārtrauktā atkarība no centrālā finansējuma to īstenošanai kompetences, lielo mērķdotāciju īpatsvaru un ierobežotās iespējas vietējām pašvaldībām izmantot pašu resursus apdraud pašvaldību spēju risināt vietējās prioritātes efektīvi un autonomi²⁴”. Daļai pašvaldību nodevas veido salīdzinoši nelielu ieņēmumu (piem., Krāslavas novadam), kamēr ir arī pašvaldības, kurām pašvaldību nodevu ieņēmumi ir ievērojami, piemēram, Jūrmalas valstspilsēta.

Pašvaldību autonomijas indeksa (*self-rule index for local authorities*) sadaļā “Fiskālā autonomija”, Latvijas vidējais 2015. - 2020. gada rādītājs ir 1, Igaunijai - 1, Lietuvai - 1.²⁵ Tas nozīmē, ka Baltijas valstīs ir līdzīga pieeja pašvaldību fiskālās autonomijas noteikšanā, un kopumā Baltijas valstīs fiskālās autonomijas jomā atrodas zem vidējā rādītāja starp ES, OECD un Eiropas padomes dalībvalstīm. Savukārt, indeksa rādītājā “paļaušanas uz finansēm” (*financial self-*

²⁰ <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1173>

²¹ Council of Europe. Congress of Local and Regional Municipalities. Resolution 460 (2020). A contemporary commentary by the Congress on the Explanatory Report to the European Charter of Local Self-Government. CG(2020)39-12prov. 12 February 2020. Pieejams: <https://rm.coe.int/09000016809ed6de>

²² Turpat.

²³ Turpat.

²⁴ Council of Europe. Congress of Local and Regional Municipalities. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Government in Latvia. Report. CPL(2024)47-03prov. 30 September 2024

²⁵ Ladner, A., Keuffer, N. and Bastianen, A. (2021). Local Autonomy Index in the EU, Council of Europe and OECD countries (1990-2020). Release 2.0. Brussels: European Commission. Pieejams: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2021/self-rule-index-for-local-authorities-in-the-eu-council-of-europe-and-oecd-countries-1990-2020

Fiskālā autonomija tiek mērīta 4 punktu skalā, kur 0 nozīmē, ka pašvaldībām nav nekādas iespējas noteikt vietējos nodokļus un to likmes, bet 4 – pašvaldībām ir liela autonomija nosakot vietējos nodokļus

reliance)²⁶, Latvija ir novērtēta ar 0, bet Lietuva un Igaunija ar 1, kas atspoguļo revīzijas gaitā iegūtos datus par pašvaldību nodevu proporciju pašvaldību budžetos.

Likums “Par nodokļiem un nodevām”

Likums “Par nodokļiem un nodevām” neuzskaita valsts nodevu objektus. FM ziņojumā tika konstatēts, ka 2012. gadā valsts nodevu apmērus un maksāšanas kārtību noteic vairāk nekā 100 MK noteikumi, kā arī septiņi likumi, kuros bija noteiktas dažādu nodevu likmes un maksāšanas kārtība, kā arī laika posmā no 2000. gada līdz 2011. gadam ir pieaudzis maksājamo valsts nodevu skaits no 47 nodevu objektiem 2000. gadā līdz 107 objektiem 2011. gadā.

Ar 2017. gada 16. novembra grozījumiem no likuma “Par nodokļiem un nodevām” tika izslēgts valsts nodevu objektu uzskaitījums un valsts nodevas tiek noteiktas speciālajos likumos, kas regulē katras konkrētās nozares darbību.

Atšķirībā no valsts nodevu objektiem, likumā “Par nodokļiem un nodevām” uzskaitīto pašvaldību nodevu skaits laika gaitā nav būtiski mainījies – tas no 9 nodevām 1995. gadā ir palielinājies līdz 11 nodevām, pie tam nodevu objektu skaits nav mainījies kopš 2008. gada. No pašvaldību nodevu uzraudzības viedokļa pozitīvi ir vērtējams fakts, ka visi nodevu objekti ir uzskaitīti vienuviet.

Nozaru normatīvais regulējums

Pārsvārā gadījumu pašvaldību nodevas regulē ne tikai likums “Par nodokļiem un nodevām”, bet arī nozaru normatīvie akti vai normatīvie akti, kas regulē darbību, kas saistīta ar nodevas objektu. Piemēram, dokumentu kopijas ir jāizsniedz atbilstoši Informācijas atklātības likumam. Tāpat, organizējot tirdzniecību publiskās vietās, ir jāņem vērā Alkoholisko dzērienu aprites likums.

Tāpat ir nozaru normatīvie akti, kas regulē pašvaldības kompetences robežas. Piemēram, Reklāmas likums nosaka, ka pašvaldībai ir tiesības izdot saistošos noteikumus par reklāmas izvietošanu publiskās vietās un vietās, kas vērstas pret publisku vietu, paredzot ierobežojumus reklāmas izmēram, veidam, gaismas un skaņas efektiem atbilstoši videi, ēku un būvju arhitektūrai, kā arī nosakot vietas, kurās aizliegta atsevišķu preču, preču grupu vai pakalpojumu reklāmas izplatīšana. Reklāmas likums regulē reklāmas jomu kopumā un šajā regulējumā paredz pašvaldību kompetenci, kas tālāk detalizējama pašvaldības saistošajos noteikumos.

Tabulā zemāk iekļauti nozares normatīvie akti katrai no pašvaldību nodevām. Izvērtējot katru konkrēto nodevu.

2. tabula. Pašvaldību nodevu objekti un Latvijas Republikas nozaru normatīvie akti, kas nosaka pašvaldību kompetenci nodevu objektiem atbilstošās nozares jautājumu regulēšanā

Pašvaldības nodeva	Nozares normatīvie akti	Normatīvajā regulējumā noteiktais nodevas mērķis
Par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu	Informācijas atklātības likums Fizisko personu datu apstrādes likums MK 04.09.2018. noteikumi Nr. 558 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”. Būvniecības likums ²⁷ MK 19.08.2014. noteikumi Nr. 500 “Vispārīgie būvnoteikumi” ²⁸	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts.
Par izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās	Publisko izklaides un svētku pasākumu drošības likums Pirotehnisko izstrādājumu aprites likums MK 26.10.2004. noteikumi Nr. 895 “Kārtība, kādā organizējamās dzīvnieku sacensības, tirgi, izsoles, izstādes un citi pasākumi ar dzīvnieku piedalīšanos” MK 07.01.2014. noteikumi Nr. 16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”	Publisko izklaides un svētku pasākumu drošības likums 9.pants: “Atļaujas saņēmējs normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apmērā maksā pašvaldības nodevu par izklaides pasākumu rīkošanu publiskās vietās.” Publisko izklaides un svētku pasākumu drošības likuma mērķis(2.pants): “Likuma mērķis ir nodrošināt publisku pasākumu netraucētu un drošu norisi”.

²⁶ Indeksa rādītājs tiek mērīts skalā 0-3, kur 0 nozīmē, ka pašvaldības autonomi nosaka/definē mazāk kā 10% no saviem ieņēmumiem, un 3 nozīmē, ka pašvaldības nosaka/definē vairāk kā 50% no saviem ieņēmumiem.

²⁷ Tikai dokumentiem, kas saistīt ar būvniecības procesu.

²⁸ Tikai dokumentiem, kas saistīt ar būvniecības procesu.

	MK 27.06.2006. noteikumi Nr. 526 “Kārtība, kādā pasākuma organizators nodrošina neatliekamo medicīnisko palīdzību publiskā pasākumā” MK 08.05.2007 noteikumi nr.298 “Noteikumi par publiska pasākuma organizatora civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu”	
Par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu	Tūrisma likums	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Tūrisma likuma mērķis (2.pants): “radīt tiesisku pamatu tūrisma nozares attīstībai Latvijā, noteikt kārtību, kādā valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un komersanti darbojas tūrisma jomā, un aizsargāt tūristu intereses.”
Par tirdzniecību publiskās vietās	Patērētāju tiesību aizsardzības likums Alkoholisko dzērienu aprites likums Pornogrāfijas ierobežošanas likums MK 12.05.2010. noteikumi Nr. 440 “Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību”.	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Patērētāju tiesību aizsardzības likums. Deleģē MK tiesības izdot noteikumus, kuros paredz tirdzniecības veidus, kas saskaņojami ar pašvaldību, un reglamentē tirdzniecības organizēšanas kārtību. MK šajos noteikumos pilnvaro pašvaldības domi izdot pašvaldības saistošos noteikumus, kas detalizētāk regulētu atsevišķus tirdzniecības organizēšanas kārtības jautājumus. Patērētāju tiesību aizsardzības likuma mērķis (2.pants): nodrošināt patērētājiem iespēju īstenot un aizsargāt savas likumīgās tiesības, kā arī aizsargāt patērētāju kolektīvās intereses. MK 12.05.2010. noteikumu Nr.440.” Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību” mērķis nav noteikts.
Par visu veidu dzīvnieku turēšanu	Veterinārmedicīnas likums Dzīvnieku aizsardzības likums MK 28.05.2024. noteikumi Nr. 315 “Mājas (istabas) dzīvnieka atsavināšanas noteikumi” MK 25.06.2024. noteikumi Nr. 411 “Mājas (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības noteikumi”	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Dzīvnieku aizsardzības likums paredz pašvaldībai pienākumu pašvaldība organizēt kļaidošu vai bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušu dzīvnieku izķeršanu un, ja nepieciešams, nogalināšanu (8.panta pirmā daļa), pašvaldībai ir pienākums uzraudzīt un kontrolēt Dzīvnieku aizsardzības likuma prasību ievērošanu attiecībā uz mājas dzīvnieku labturību. Dzīvnieku aizsardzības likuma mērķis nav noteikts. 2.pants paredz, ka likums nosaka personas tiesības un pienākumus dzīvnieku aizsardzības un labturības jomā.
Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās	Vides aizsardzības likums	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Vides aizsardzības likuma 22.pants nosaka, ka pašvaldība veic kontroli vides jomā. Vides aizsardzības likuma mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
Par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu publiskās vietās	Reklāmas likums Priekšvēlēšanu aģitācijas likums Pornogrāfijas ierobežošanas likums Alkoholisko dzērienu aprites likums Azartspēļu un izložu likums MK 07.06.2005. noteikumi Nr. 402 “Noteikumi par reklāmas objektu vai informācijas objektu izvietošanu gar ceļiem, kā arī kārtību, kādā saskaņojama reklāmas objektu vai informācijas objektu izvietošana”. MK 30.10.2012. noteikumi Nr. 732 “Kārtība, kādā saņemama atļauja	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Reklāmas likums nosaka, ka reklāmas izvietošanai publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu, saņemama attiecīgās pašvaldības vai tās noteiktas pašvaldības institūcijas atļauja un MK nosaka kārtību, kādā saņemama atļauja reklāmas izvietošanai publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu (7.pants). MK noteikumi Reklāmas likuma mērķis: (1) reglamentēt reklāmas izgatavošanu un izplatīšanu, kā arī noteikt reklāmas izgatavošanā un izplatīšanā iesaistīto personu tiesības, pienākumus un atbildību, aizsargāt personu, kā arī kopumā visas sabiedrības intereses reklāmas jomā, (2)

	reklāmas izvietojšanai publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu”	aizsargāt personas, kas nodarbojas ar saimniecisko vai profesionālo darbību, no maldinošas reklāmas un normatīvajiem aktiem neatbilstošas salīdzinošās reklāmas un to radītajām sekām, kā arī noteikt nosacījumus, kurus ievērojot salīdzinošā reklāma ir atļauta, (3) veicināt godīgu konkurenci. MK 30.10.2012. noteikumi nr.732, nosaka kārtību, bet nodevas mērķi neapredz.
Par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu	Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums Vides aizsardzības likums	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Vides aizsardzības likuma 22.pants nosaka, ka pašvaldība veic kontroli vides jomā. Vides aizsardzības likuma mērķis ir nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
Par pašvaldību simbolikas izmantošanu	Ģerboņu likums Preču zīmju likums	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Ģerboņu likums definē ģerboni kā apzīmējumu, kas izstrādāts pēc heraldikas nosacījumiem un reprezentē valsti, pašvaldību vai citu atvasinātu publisku personu. Likuma mērķis ir noteikt ģerboņu reģistrācijas kārtību un tiesisko aizsardzību. Pašvaldības domei saistošajos noteikumos ir tiesības noteikt tās ģerboņa izmantošanas noteikumus. Preču zīmju likuma mērķis ir nodrošināt tiesisko aizsardzību tiesībām uz preču zīmi, sertifikācijas zīmi un ģeogrāfiskās izcelsmes norādi.
Par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā	Būvniecības likums MK 19.08.2014. noteikumi Nr.500 “Vispārīgie būvnoteikumi”	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Būvniecības likums (7.pants) uzliek pašvaldībai pienākumu nodrošināt ar būvniecību saistītā administratīvā procesa tiesiskumu, pieņemot lēmumus par turpmāko rīcību par tās teritorijā esošajām būvē, kuras ir pilnīgi vai daļēji sagruvušas vai nonākušas tādā stāvoklī, ka to lietošana ir bīstama vai tās bojā ainavu, nodrošināt informācijas pieejamību BIS, informēt sabiedrību par būvniecības likumā noteiktajām iecerēm. Būvniecības likuma mērķis ir kvalitatīvas dzīves vides radīšana, nosakot efektīvu būvniecības procesa regulējumu, lai nodrošinātu ilgtspējīgu valsts ekonomisko un sociālo attīstību, kultūrvēsturisko un vides vērtību saglabāšanu, kā arī energoresursu racionālu izmantošanu.
Par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību	Būvniecības likums MK 09.05.2017. noteikumi Nr. 253 “Atsevišķu inženierbūvju būvnoteikumi” MK 30.06.2015. noteikumi Nr. 327 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 223-15 "Kanalizācijas būves”” MK 30.06.2015. noteikumi Nr. 326 “noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 222-15 "Ūdensapgādes būves”” MK 14.10.2014. noteikumi Nr. 633 “Autoceļu un ielu būvnoteikumi”.	Likums “Par nodokļiem, un nodevām”. Nodevas mērķis nav noteikts. Būvniecības likumā noteikto regulējumu skatīt pie nodevas “Par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā”.

Datu avots: Ārējie normatīvie akti

Saskaņā ar 2. tabulā iekļauto apkopojumu, pašvaldību nodevu mērķis nozaru normatīvajos aktos nav tieši noteikts. Pašvaldībām ir piešķirtas tiesības vai uzlikts pienākums veikt noteiktas darbības nozares normatīvo aktu izpildei. Pašvaldību nodeva ir viens no instrumentiem, kuru pašvaldība var izmantot šī uzdevuma izpildei. Pie tam, piemērojot pašvaldību nodevas, iespējams pašvaldībai būs jāpiemēro vairāku nozaru normatīvie akti vienlaikus un katram no tiem būs savs mērķis. Pašvaldībai šajā gadījumā ir rīcības brīvība – piemērot nodevu vai arī nepiemērot.

Valsts nodevu objekti ir noteikti daudzos ārējos normatīvajos aktos, kas regulē attiecīgo nozaru darbību, un laika gaitā tie ir mainījušies, palielinoties gan nodevu veidiem, gan kopējam skaitam, taču to uzskaitījums nav apkopots vienā normatīvajā aktā. FM uztur un aktualizē visu valsts nodevu sarakstu tīmekļvietnē <https://www.fm.gov.lv/lv/valsts-nodevu-uzskaitijums>. Tādējādi FM mazina administratīvo slogu, jo katra nozares iniciatīva, kas saistīta ar valsts nodevām, nav jāiestrādā likumā “Par nodokļiem un nodevām”.

Pašvaldību nodevu objektu skaits nav mainījies kopš 2008. gada un aptver 11 nodevas. No pašvaldības autonomijas perspektīvas – pastāv asimetriskas attiecības, kur valsts nodevu objektu skaits ir lielāks, un daļu iekasē pašvaldības, kamēr pašvaldību nodevu objektu skaits ir stabils un nemainīgs.

Revīzijas laikā netika konstatēts, ka pašvaldības vai Latvijas pašvaldību savienība vēlētos ierosināt izmaiņas pašvaldības nodevu uzskaitījumā. Līdz ar to nav paredzams, ka pašvaldību nodevu uzskaitījuma saglabāšana likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12.pantā pirmajā daļā varētu radīt būtisku administratīvo slogu. Esošā kārtība nodrošina vienotu nodevu sistēmu pašvaldībās un pašvaldības nodevu objektu pārņemšana uz nozares normatīvajiem aktiem nekādā veidā neuzlabotu pašvaldības nodevu administrēšanas praksi un uzraudzību.

Ievērojot to, ka šobrīd valsts nodevu jomā ir veikta valsts nodevu objektu pārņemšana uz nozares normatīvajiem aktiem un valsts nodevu tiesiskais regulējums ir noteikts tikai nozaru normatīvajos aktos pašvaldību nodevu gadījumā ir iespējami divi iespējamie risinājumi – (1) pašvaldību nodevu objektu pārņemšana, t.i. pašvaldību nodevu nodevas tiktu noteiktas nozaru normatīvajos aktos vai (2) esošās situācijas saglabāšana, t.i. nodevas tiek noteiktas likumā “Par nodokļiem un nodevām”.

Pašvaldības nodevu objektu pārņemšanas uz nozares normatīvajiem aktiem risinājuma ieguvumi un trūkumi nav viennozīmīgi novērtējami, taču var prognozēt iespējamās nākotnes scenārijus.

Šobrīd esošais mehānisms (scenārijs) paredz, ka nodevas objekts tiek noteikts likumā “Par nodokļiem un nodevām”, nodevas apmēru nosaka pašvaldība, bet pašvaldību kompetenci nozares ietvaros reglamentē nozares normatīvie akti.

Pašvaldību nodevu objektu pārņemšanas gadījumā uz nozares normatīvajiem aktiem nozīmētu, ka gan nodevas objektu, gan pašvaldību kompetenci noteiktu tikai nozares normatīvie akti un konkrēto funkciju realizāciju lielā mērā ietekmētu konkrēto nozaru politikas veidotāji.

Šis risinājums ietver risku, ka, finansējuma trūkuma apstākļos, nodevas no regulējoša instrumenta kļūst par līdzekli finansējuma iegūšanai noteiktu funkciju izpildei, kuras pašvaldībai tiek uzliktas, nepiešķirot finansējumu to īstenošanai.

Šobrīd pašvaldības pašas izvēlas piemērot nodevu vai nepiemērot un bieži tā netiek piemērota (piemēram, nodeva par visa veida dzīvnieku turēšanu, nodeva par pašvaldības simbolikas izmantošanu) vai arī tās apmērs ir simbolisks (piemēram, tirdzniecības nodeva par pašu lasītu sēņu un ogu tirgošanu). Ja nodevu padara par līdzekli finansējuma iegūšanai funkcijas izpildei, tad var prognozēt, ka laika gaitā var palielināties gan nodevu skaits, gan apmērs, kas neatbilstīs ne iedzīvotāju, ne uzņēmēju interesēm, jo palielināsies viņu izdevumi konkrētu pakalpojumu saņemšanai.

Realizējoties šādam riskam, nodeva zaudēs savu regulējošo funkciju un kļūs par maksas pakalpojumu. Pašvaldības zaudēs iespēju regulēt konkrēto jomu un tas, savukārt, mazinās pašvaldību autonomiju. Savukārt nodevu skaita un apmēra pieaugums var kavēt gan uzņēmējdarbības attīstību, gan sabiedrības interešu realizāciju.

Tāpat jāņem vērā, ka jau šobrīd robeža starp nodevu objektiem un maksas pakalpojumiem ir neskaidra. Līdzīgas darbības tiek klasificētas gan kā nodevu objekti, gan kā pakalpojumu priekšmeti (piemēram, taksometru licences kartītes, kas būtībā ir atļauja). Atstājot pašvaldību nodevu regulējumu nozaru kompetencē, šis nošķīrums vēl vairāk izplūdīs. Tas, savukārt, apgrūtinās arī kontroli un uzraudzību.

Ievērojot, ka viena un tā pati nodeva vienlaikus ietekmē dažādas nozares (piemēram, kuģošana, zvejniecība un vides aizsardzība), pašvaldības nodevu objektu pārņemšana uz nozares normatīvajiem aktiem izvirzīs papildus prasības starpnozaru koordinācijai.

Kā pašvaldības nodevu objektu pārņemšanas uz nozares normatīvajiem aktiem scenārija ieguvumu var minēt prakses vienādošanu ar valsts nodevām.

Kā redzams no iepriekš minētā, pašvaldību nodevu objektu pārņemšanai uz nozares normatīvajiem aktiem nav būtisku ieguvumu, bet ir būtiski riski, kas skar gan pašvaldību autonomiju, gan iespējamu nodevu skaita un apmēra pieaugumu.

Tāpat jāņem vērā, ka šādu principiālu izmaiņu ieviešana prasītu administratīvos resursus gan ieviešanā (grozījumi normatīvajos aktos, kas saistīt ar pašvaldību nodevu institūta izslēgšanu no likuma “Par nodokļiem un nodevām” un iestrādāšanu nozaru normatīvajos aktos), gan arī uzturēšanā (darbs ar nozaru normatīvajiem aktiem un to izmaiņām pašvaldībās un darbs ar pašvaldībām un katru konkrēto nozares politikas veidotāju).

Administratīvā procesa likums

Tādi likumā “Par nodokļiem un nodevām” iekļautie pašvaldības nodevu objekti kā pašvaldības domes izstrādāto dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšana, izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošana publiskās vietās, tirdzniecība publiskās vietās, reklāmu un afišu izvietošana publiskās vietās, pašvaldību simbolikas izmantošana un būvatļaujas izdošana ir saistīti ar administratīvo procesu. Šie pakalpojumi jeb procesi tiek uzsākti ar personas iesniegumu un rezultātā tiek izdots administratīvs akts vai veikta faktiskā rīcība.

Saskaņā ar APL 18. panta pirmo daļu administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas, ja likumā nav noteikts citādi. Šajā gadījumā ir jāsaprot nošķirums starp maksas pakalpojumu un nodevu. FM ziņojumā iekļautie kritēriji, izņemot tieši nosauktos gadījumus (noma, biļešu tirdzniecība utt.), nedefinē nošķirumu starp valsts nodevu un maksas pakalpojumiem.

Šo nošķirumu satur tikai valsts nodevas definīcija, kas paredz ka nodevas mērķis ir personu darbības regulēšana un nodevas apmērs nav tiešā veidā saistīts ar institūcijas veiktās darbības izmaksu segšanu. Nodeva nav maksa par pakalpojumu. Atļauju un izziņu sagatavošanas process personai ir bez maksas, bet konkrētā darbība, kuru tālāk regulē izdotā atļauja, ir nodevas objekts likumā noteiktā kārtībā.

Nodevu likmes un ieņēmumu novirzīšana noteiktu mērķu sasniegšanai

Pašvaldību nodevas ir regulējošs instruments, ar kuru pašvaldības var veicināt savas administratīvās teritorijas mērķu sasniegšanu. Nosakot nodevas un to apmēru, svarīgi apzināt nodevas mērķi, kā arī ļaut pašvaldībām izvēlēties prioritātes, piemēram, uzņēmumu piesaiste vai personu atturēšana no nepamatotas dokumentu kopiju pieprasīšanas. Arī Satversmes tiesa, vērtējot nodevu par transporta līdzekļa iebraukšanu speciāla režīma zonā, ir norādījusi, ka šai nodevai piemīt ekonomiski regulatīvs raksturs – tā ietekmē cilvēku izvēli un tādējādi veicina īpaša režīma zonas aizsardzību. Lai nodeva saglabātu savu regulatīvo dabu, bet faktiski nekļūtu par iebraukšanas liegumu, tās likmei jābūt sabalansētai ar sabiedrības spēju šo nodevu samaksāt, citādi iebraukšana īpaša režīma zonā būtu iespējama vienīgi šaurai, turīgajai sabiedrības daļai²⁹.

Pašvaldībām saistošajos noteikumos aprakstot nodevas piemērošanu atbilstoši nozares normatīvajiem aktiem un nosakot nodevas apmēru, ir jāņem vērā nodevas ietekmi uz pašvaldības attīstību kopumā. Nosakot nodevas apmēru, jāņem vērā arī administratīvais slogs, kas ir saistīts ar tās administrēšanu, tādēļ gadījumos, kad nodevas apmērs ir ļoti neliels, būtu izvērtējama šādas nodevas iekasēšanas lietderība. , izņemot gadījumus, kas pašvaldībai ir jāizpilda likumā noteiktās funkcijas, bet paredzams, ka personas nespēs samaksāt nodevu, kas segtu tās administrēšanas izmaksas, piemēram, nodeva par būvatļaujas izsniegšanu visbiežāk neseš ar tās izsniegšanu saistītos administratīvos izdevumus. Arī tirdzniecības atļauju gadījumā, kur maksa par tirgošanos ir neliela (0,25 – 5 EUR), dominēs regulatīvā un uzskaites funkcija, bet pašvaldības ieguldītos darba spēka un citus resursus šāda nodeva nespēs nosegt.

Šobrīd ieņēmumi no nodevas ļautu nosegt administratīvos izdevumus Jūrmalas pilsētas pašvaldībai, taču pārējām pašvaldībām ieņēmumi no nodevām nespēs kompensēt izdevumus to administrēšanai, ja šo izdevumu aprēķinā būs iekļautas visas tiešās un netiešās izmaksas.

Nodevu iekasēšanas administratīvie mehānismi

Pašvaldībām pamatā ir divi administratīvie mehānismi, kas nodrošina nodevu iekasēšanu:

- 1) pašvaldība gala rezultātu (parasti tā ir atļauja vai cits dokuments) izsniedz tikai pēc nodevas samaksas. Ja samaksa netiek veikta, atļauja netiek izsniegta;
- 2) ja pašvaldība ir paredzējusi nodevu par kādu darbību un tiek konstatēts, ka šī nodeva nav samaksāta, bet darbība ir veikta, tiek piemērots administratīvais sods par patvaļīgu darbības veikšanu. Šajā gadījumā pašvaldībai ir jāņem vērā Pašvaldību likuma 45. pantā noteiktie gadījumi, kad pašvaldība var noteikt administratīvos sodus. Tiešā veidā uz pašvaldības nodevu iekasēšanu attieksies šī panta pirmās daļas 6. punkts (transportlīdzekļa iebraukšana īpaša režīma zonā), otrās daļas 2.-6. punkti (ielu tirdzniecība, alkoholisko dzērienu mazumtirdzniecības vietas ierobežojumiem, reklāmas un informatīvo materiālu izvietošanu, mājas dzīvnieku labturība, papildus prasības attiecībā uz pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēmas ekspluatāciju un uzturēšanu).

Secinājumi

Pašvaldību nodevas objektu uzskaitījums likumā “Par nodokļiem un nodevām” nodrošina, ka šīs nodevas ir viegli kontrolējamas gan no valsts, gan pašvaldības puses un to tvērumu tiešā veidā neietekmē nozares politikas veidotāji. Pašvaldības nodevu objektu pārņemšana uz nozares normatīvajiem aktiem varētu veicināt atšķirīgas prakses veidošanos pašvaldībās un nodevu sistēma kļūtu sarežģītāka un grūtāk uztverama

²⁹ Satversmes tiesas 27.11.2023. spriedums lietā Nr. 2022-16-05 19.2.3.punkts. <https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2022/05/2022-16-05>

iedzīvotājiem un uzņēmējiem, kā arī pastāv risks, ka nodevas no regulējoša instrumenta kļūst par līdzekli finansējuma iegūšanai funkcijas izpildei, kas potenciāli var palielināt gan nodevu skaitu, gan apjomu. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka izmaiņas, pārceļot šo regulējumu citos tiesību aktos, uzlabotu nodevu piemērošanu vai uzraudzību.

Pašvaldību pakalpojumi, ja tie tiek sniegti APL noteiktajā kārtībā, tiek sniegti bez maksas arī tad, ja tie ir saistīti ar nodevas iekasēšanu. Nodeva tiek pieprasīta tikai par pozitīvu gala lēmumu (atļauju vai izziņu).

Ieteikumi

Saglabāt pašvaldību nodevu uzskaitījumu likumā "Par nodokļiem un nodevām".

Nodrošināt pašvaldību autonomiju, neierobežojot to tiesības lemt par nodevu apjomiem.

Izskatīt iespēju vienādot valsts un pašvaldību nodevu definīcijas likumā "Par nodokļiem un nodevām".

2.1.5. Pašvaldību nodevu regulējums Lietuvā un Igaunijā

Lietuvā likums „Par nodokļiem un nodevām” (*On fees and charges*) līdzīgi kā Latvijā nosaka pašvaldības nodevu uzskaitījumu. Šis uzskaitījums atsevišķās pozīcijās atšķiras no nodevu uzskaitījuma Latvijas gadījumā, iekļaujot darbības, kas Latvijā tiktu uzskatītas par maksas pakalpojumiem. Lietuvas pašvaldību nodevu uzskaitījums iekļauts zemāk:

- 1) atļaujas izsniegšana rakšanas darbiem publiskai lietošanai paredzētajā teritorijā novadā (ielās, laukumos un zaļajās zonās);
- 2) atļaujas izsniegšana tirdzniecībai vai pakalpojumu sniegšanai pašvaldības domes noteiktās publiskās vietās, izņemot tirdzniecību tirgus vietās, kurās saskaņā ar likumu "Par tirgus vietas nodokli" tiek maksāts tirgus vietas nodoklis;
- 3) atļaujas izsniegšana reklāmai brīvā dabā uz pašvaldībai piederošiem vai likumīgā valdījumā tās kontrolētiem objektiem;
- 4) atļaujas izsniegšana rīkot komercpasākumus pašvaldībai piederošās vai likumīgā valdījumā tās kontrolētās publiskās lietošanas teritorijās;
- 5) atļaujas izsniegšana mehānisko transportlīdzekļu iebraukšanai valsts aizsargājamās teritorijās, pašvaldību izveidotajās aizsargājamajās teritorijās, pašvaldību deklarētajās dabas ainavu vietās un izveidotajās vietējās aizsargājamās zonās, izņemot šo teritoriju šķērsošanai pa valsts maģistrālēm, to ceļu būvju, autostāvvietu un atpūtas vietu, termināļu un robežkontroles punktu izmantošanai;
- 6) pašvaldību domju izveidoto stāvlaukumu izmantošana, izņemot stāvlaukumus gar valsts maģistrālēm un uz 5-15 metru joslas, kas atstāta atmatā pie valsts aģentūrām, iestādēm un birojiem;
- 7) dzīvnieku (suņu un kaķu) reģistrācija un turēšana apdzīvotās vietās;
- 8) sadzīves atkritumu savākšanu no atkritumu valdītājiem un atkritumu apsaimniekošanu;
- 9) atļaujas izsniegšanu pagaidu pārvietojamo objektu ierīkošanai pašvaldības teritorijā, kas nav pa valsts maģistrālēm, privātos vai nomātos valsts zemes gabalos.³⁰

Arī Lietuvā tāpat kā Latvijā pašvaldību nodevu likmes nosaka pašvaldība un pašvaldībai ir tiesības noteikt atbrīvojumus un atvieglojumus šo nodevu piemērošanai.

Igaunijā pašvaldību nodevas regulē likums „Par vietējiem nodokļiem un maksām”³¹. Pašvaldībai nav tiesību noteikt citus nodokļus un nodevas, kā tikai tās, kas paredzētas likumā³². Igaunijā pašvaldība nosaka:

- 1) reklāmas nodevu;
- 2) nodokli par ceļu un ielu slēgšanu (maksā fiziskas un juridiskas personas par ielu un ceļu slēgšanu demonstrāciju, gājēju u.c. sabiedrisku pasākumu laikā);
- 3) mehānisko transportlīdzekļu nodeva (atsevišķos pašvaldību noteiktos gadījumos);
- 4) dzīvnieku turēšanas nodeva;
- 5) izklaides pasākumu nodeva;
- 6) stāvvietu izmantošanas nodeva³³.

³⁰ Article 11 of the Law on Fees and Charges. Republic of Lithuania. <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.216949/>. Skatīts 20.10.2025.

³¹ Šeit un turpmāk likuma „Par vietējiem nodokļiem un maksām” teksta tulkošanai no igauņu valodas izmantots mašīntulkošanas rīks vietnē Hugo.lv.

³² Likuma „Par vietējiem nodokļiem un maksām” 2.§. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107062013005>. Skatīts 20.10.2025.

³³ Likuma „Par vietējiem nodokļiem un maksām” otrā sadaļa. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107062013005>. Skatīts 20.10.2025.

Kā redzams no iepriekš minētā, pašvaldības nodevu sistēma Lietuvā un Igaunijā būtiski neatšķiras no Latvijas gadījuma. Nodevas ir noteiktas likumā un to uzskaitījums ir galīgs. Latvijas gadījumā nodevu skaits ir nedaudz lielāks, jo Lietuvā un Igaunijā likumi, kas nosaka nodevas, kas saistītas ar būvniecību un pašvaldības infrastruktūras attīstību nav iekļauti likumos, kas nosaka pašvaldību nodevas.

Secinājumi

Lietuvas un Igaunijas gadījumā pašvaldību nodevas ir noteiktas ne tikai likumos par nodokļiem, bet arī nozari regulējošos normatīvos aktos, piemēram, nodevas saistībā ar būvniecību, tādējādi abās valstīs ir sarežģītāka nodevu sistēma, ko nebūtu vērts pārņemt, jo nav skaidra pievienotā vērtība no šādas pieejas. Lietuvā un Igaunijā pašvaldības nosaka nodevas likmi.

2.1.6. Pašvaldību pakalpojumu un ar tiem saistīto nodevu attēlojums valsts pārvaldes pakalpojumu portālā

Atbilstoši VPIL 1. pantā noteiktajai terminoloģijai, pašvaldības ir atvasinātas publiskas personas un tās ir daļa no pastarpinātās pārvaldes. VPIL ir deleģējusi MK pienākumu noteikt valsts pārvaldes pakalpojumu uzskaites, kvalitātes kontroles un sniegšanas kārtību. Saskaņā ar VPIL, visa informācija par valsts pārvaldes pakalpojumiem ir jāiekļauj pakalpojumu katalogā, kurš tiek attēlots valsts pārvaldes pakalpojumu portālā, kuras tīmekļa vietnes adrese ir <https://latvija.gov.lv>.³⁴

Ministru kabineta 2017. gada 4. jūlija noteikumi Nr. 399 „Valsts pārvaldes pakalpojumu uzskaites, kvalitātes kontroles un sniegšanas kārtība” nosaka, ka valsts pārvaldes pakalpojums ir secīgu darbību kopums, kas dod guvumu vai ir obligāts privātpersonai un ko sniedz valsts pārvaldes pakalpojuma turētājs, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas saskaņā ar ārējiem normatīvajiem aktiem vai saskaņā ar deleģētiem valsts pārvaldes uzdevumiem.

Visi pašvaldību nodevu objekti ir saistīti ar konkrētiem pašvaldību pakalpojumiem. Portālā <https://latvija.gov.lv> (vai sistēmā, kurā tiek nodrošināts datu ievads šajā portālā) nav iespējams ievadīt informāciju par nodevām, kas saistītas ar pakalpojumiem. Portāls paredz tikai iespēju pievienot informāciju par maksas pakalpojumiem. Šī iemesla dēļ pašvaldībās veidojas divu veidu prakse ar pašvaldības nodevām saistīto pakalpojumu informācijas ievadīšanai pakalpojumu katalogā, kas nodrošina informācijas publicēšanu portālā <https://latvija.gov.lv>.

- 1) Pašvaldības (piemēram, Dobeles novada pašvaldība), ievadot informāciju par tirdzniecības atļauju izsniegšanu, ir izmantojusi maksas pakalpojuma formu (skat. attēlu zemāk), kā rezultātā portāls <https://latvija.gov.lv> uzrāda juridiski nekorektu informāciju, liekot domāt, ka tirdzniecības atļauju izsniegšana un ar to saistītās pašvaldību nodevas ir maksas pakalpojumi³⁵, skat. ekrānšāviņu 2.att.

2. attēls. Dobeles novada pašvaldības pakalpojumu apraksts portālā <https://latvija.gov.lv>

The screenshot shows the Latvian government portal interface. At the top, there's a header with the 'Latvija.lv' logo, language settings (A A A), and a search bar. Below the header is a navigation bar with tabs: 'Pakalpojumi', 'Ko darīt, ja...?', 'Mana Latvija.lv', 'E-adrese', and 'Par portālu'. The main content area displays the service 'Tirdzniecības atļaujas izsniegšana ielu tirdzniecības vietās (Dobeles novads)'. It includes a sub-header 'Dobeles novada pašvaldība' and a note 'Informācija atjaunota 28.07.2025.'. There is a red button labeled 'Pieprasīt pakalpojumu'. Below it, text says 'Nospiežot pogu "Pieprasīt pakalpojumu", Jūs tiksiet pārvirzīts uz jaunu lapu'. A red circle highlights the 'Maksas pakalpojums' label, indicating that the service is paid. At the bottom, there's a note about the service being provided in public places and that it's a paid service.

Datu avots: <https://latvija.gov.lv/Services/12375>

Līdzīga prakse vērojama arī Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā, Cēsu, Ādažu, Olaines, Priekļu u.c. novadu pašvaldībās.

³⁴ VPIL 98.un 100.panti

³⁵ <https://latvija.gov.lv/Services/12375>

Priekšstatu par to, ka tirdzniecības nodevas ir maksas pakalpojumi, pastiprina arī tālākais pašvaldības pakalpojumu informācijas atspoguļojums pakalpojumu apraksta maksājumu sadaļā, kas pašvaldības saistošos noteikumus attēlo kā cenrādi. Skat ekrānšāviņu 3.attēlā.

3. attēls. Dobeles novada pašvaldības pakalpojumu apraksta sadaļa, kas apraksta maksājumus pakalpojumam “Tirdzniecības atļauju izsniegšana ielu tirdzniecības vietās”

Maksājumu informācija

Maksājuma piezīmes:

Pakalpojuma saņemšanai (pirms atļaujas saņemšanas) iemaksājama pašvaldības nodeva, maksājuma mērķi norādot pašvaldības sagatavotā rēķina numuru.
Nodevas apmērs noteikts Dobeles novada pašvaldības 24.02.2022. saistošajos noteikumos Nr.10 „Par Dobeles novada pašvaldības nodevām”.

Pēc iesnieguma saņemšanas pašvaldībā, tiek sagatavots rēķins par pakalpojuma apmaksu un nosūtīts uz klienta norādīto e-pasta adresi. Pašvaldības nodeva par tirdzniecību publiskās vietās iemaksājama Dobeles novada pašvaldības pamatbudžetā.

Rekviziti maksājuma veikšanai:
Maksājuma mērķis- pašvaldības grāmatvedības sagatavotā rēķina datums un numurs.

Dobeles novada pašvaldības rekviziti SWEDBANK konts:
Saņēmēja nosaukums: Dobeles novada pašvaldība
Saņēmēja reģistrācijas numurs: 90009115092
Bankas konts: LV28HABA0001402050427
Bankas nosaukums: SWEDBANK AS
Bankas kods: HABALV22

Dobeles novada pašvaldības rekviziti SEB Bankas konts:
Saņēmēja nosaukums: Dobeles novada pašvaldība
Saņēmēja reģistrācijas numurs: 90009115092
Bankas konts: LV94UNLA0050014267180
Bankas nosaukums: SEB BANKA
Bankas kods: UNLALV2X

Saite uz cenrādi: <https://likumi.lv/ta/id/331485-par-dobeles-novada-pasvaldibas-nodevam?&search=on>

Maksājumu saistītie dokumenti: Par Dobeles novada pašvaldības nodevām

Datu avots: <https://latvija.gov.lv>

- 2) Atšķirīgu pieeju informācijas ievadīšanai pakalpojumu katalogā izmanto Rīgas valstspilsēta, Ventspils valstspilsēta un Salaspils novads. Šīs pašvaldības neaizpilda lauku „Maksas pakalpojums”, bet līdz ar to, tām nav iespējams pievienot informāciju par pašvaldības nodevu. Šo trūkumu datu ievadē novērš, ievadot informāciju pakalpojumu apraksta sadaļā. Skat. ekrānšāviņu 4.attēlā.

4. attēls. Rīgas valstspilsētas pakalpojums “Atļaujas izsniegšana ielu tirdzniecībai reģistrētajās ielu tirdzniecības vietās”

Atļaujas izsniegšana ielu tirdzniecībai reģistrētajā ielu tirdzniecības vietā (Rīgas valstspilsēta)

Rīgas valstspilsētas pašvaldība
Informācija atjaunota 01.07.2025.

Pieprasīt pakalpojumu

Nospiežot pogu "Pieprasīt pakalpojumu",
Jūs tiksiet pārvirzīts uz e-adresi

Fiziskās personas, Juridiskās personas
Saņēmēji

Ielu tirdzniecība Ministru kabineta 12.10.2024. noteikumu Nr. 440 "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību" izpratnē (sk. 2.1, un 2.4. apakšpunktus), kas tiek veikta vietā, kas iekļauta Reģistrēto ielu tirdzniecības vietu sarakstā. Salīdzinājumā ar citiem ielu tirdzniecības veidiem ir stingrāki ierobežojumi realizējamām preču grupām, bet ir atļauts veikt tirdzniecību viena gada ietvaros.

Pakalpojuma saņemšanas procesa apraksts

1. Pakalpojuma pieprasīšana
Reģistrēto ielu tirdzniecības vietu saraksts ir pieejams Rīgas valstspilsētas pašvaldības mājas lapā <https://www.riga.lv/lv/ielu-tirdznieciba> (sadaļā Pilsēta - Uzņēmējiem-ielu tirdzniecība).

2. Pakalpojuma apmaksa
Pakalpojums ir bez maksas.
Atbilstoši Rīgas domes 2011. gada 18. janvāra saistošajos noteikumos Nr.109 "Par pašvaldības nodevu par tirdzniecību publiskās vietās Rīgā" noteiktajam, ir jāmaksā pašvaldības nodeva par tirdzniecību publiskās vietās.

Datu avots: <https://latvija.gov.lv/Services/8432>

Apstāklis, ka publiskās pārvaldes katalogā, kurā visām valsts un pašvaldību iestādēm ir pienākums ievadīt informāciju par to sniegtajiem pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem (maksu par pakalpojumu un nodevām), tehniski nav iespējams nodrošināt juridiski korektu informācijas ievadīšanu un attēlošanu valsts pakalpojumu portālā, rada neizpratni, maldina portāla lietotājus un rada aplamu priekšstatu par nodevu sistēmas darbību ne tikai pašvaldībās, bet arī valstī kopumā.

Vēl viena problēma, kas saistās ar informācijas ievadīšanu pakalpojumu katalogā, ir tā, ka pašvaldībām nav iespējams ievadīt formulas pašvaldību nodevas aprēķinam gadījumos, kad nodevas aprēķins tiek veikts pēc noteiktiem parametriem, izmantojot formulu. Pakalpojumu katalogs nodrošina tikai iespēju ievadīt konkrētas skaitliskās vērtības,

nevis sniegt informāciju par to, ka nodevas aprēķins ir atkarīgs no konkrētiem pieprasītā pakalpojuma raksturlielumiem.

Esošā prakse datu ievadīšanā pakalpojumu katalogā un attēlošanā parāda šādas problēmas:

- 1) iespējams, ka daļā pašvaldību līdzīgi pakalpojumi tiek sniegti par maksu, bet daļā – bez maksas. Tajā pat laikā tajās pašvaldībās, kurās šie pakalpojumi ir it kā bez maksas, par pakalpojumu ir jāmaksā pašvaldības nodeva. Tas nozīmē, ka nav vienotas prakses un izpratnes pašvaldību starpā – kas ir nodeva, kas maksas pakalpojums;
- 2) uzņēmēji un liela daļa iedzīvotāju neatšķir pašvaldību nodevas no maksas pakalpojumiem un informācija Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā sniedz juridiski nekorektu un maldinošu informāciju, tādējādi rada aplamu priekšstatu par publiskās pārvaldes sistēmu un publisko pakalpojumu jomu kopumā.

Tādējādi ir primāri nepieciešams rīcībpolitikas plānošanas līmenī (piem., kontekstā ar publisko pakalpojumu uzlabošanas iniciatīvām) skaidri definēt terminus – “nodeva”, “pakalpojums”. Pirmšķietami, liela daļa no izaicinājumiem un problēmām, kas rodas ar nepareizi nodevas grāmatošanu vai maksas piemērošanu, rodas no vienotas izpratnes trūkuma, kas būtu risināma ar informatīviem rīcībpolitikas instrumentiem, piemēram, informatīvo kampaņu vai metodisko materiālu.

Secinājumi

Gan pašvaldības, gan uzņēmēji un liela daļa iedzīvotāju neatšķir pašvaldību nodevas no maksas pakalpojumiem. Savukārt, informācija Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā sniedz juridiski nekorektu un maldinošu informāciju, tādējādi, rada aplamu priekšstatu par publiskās pārvaldes sistēmu un publisko pakalpojumu jomu kopumā.

Ieteikumi

Ieviest sistēmas funkcionalitātes izmaiņas atbilstošajās valsts informācijas sistēmās, kas nodrošina iespēju juridiski korekti ievadīt informāciju par publiskās pārvaldes pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem, nodalot nodevas no maksas pakalpojumiem.

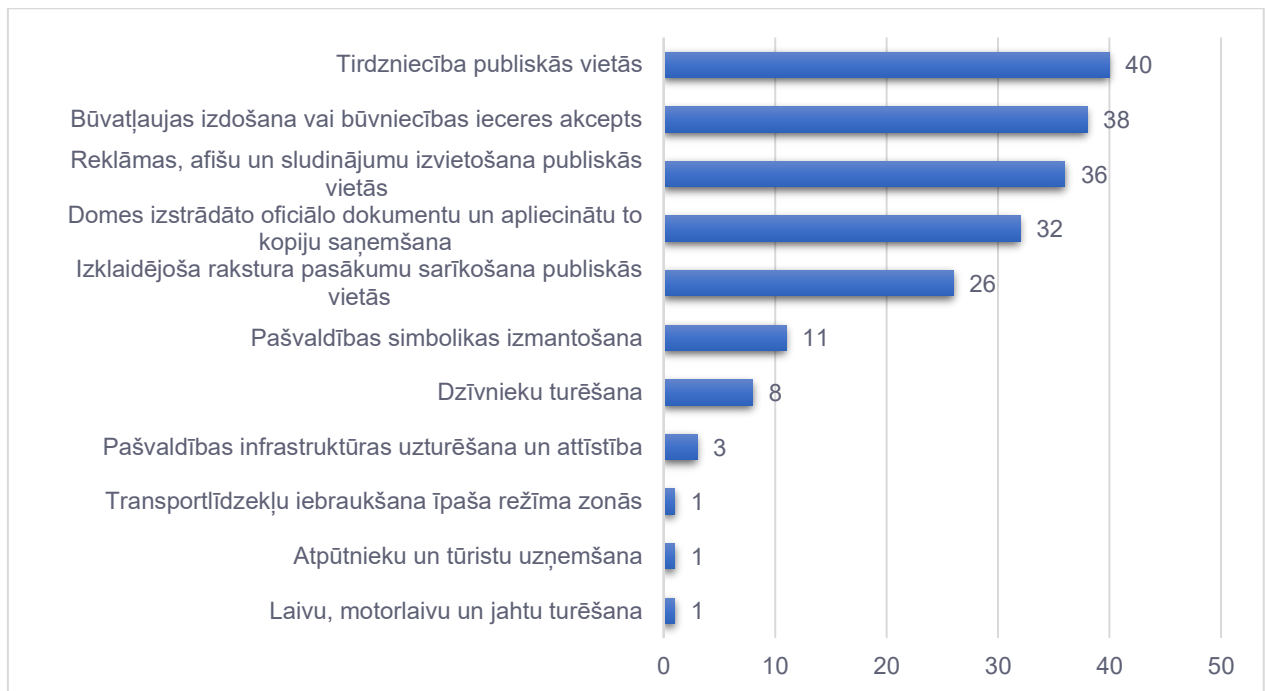
Nodrošināt iespēju valsts pārvaldes pakalpojumu portālā attēlot informāciju par nodevu aprēķina algoritmiem (formulām), gadījumos, ja par pakalpojumu ir jāmaksā nodeva, kuras apmērs tiek noteikts, izmantojot formulu.

2.2. Apkopojums par pašvaldību nodevu piemērošanas praksi

Pašvaldību izdotie saistošie noteikumi

Attēlā zemāk apkopota statistika par pašvaldību izdotajiem saistošajiem noteikumiem attiecībā uz nodevām, kas publicēti interneta vietnē likumi.lv, norādot nodevu veidu un pašvaldību skaitu, kas ir izdevušas saistošos noteikumus attiecībā uz konkrēto nodevu. Datus nav iekļauti saistošie noteikumi, kuri nav atrodami likumi.lv.

5. attēls. Saistošo noteikumu skaits katrai no nodevām

Datu avots: likumi.lv

Kā redzams no attēla augstāk ir pieci nodevu objektu veidi, ko pašvaldības visvairāk regulē ar saistošajiem noteikumiem: pašvaldības nodeva par tirdzniecības publiskās vietās, pašvaldības nodeva par būvatļauju izdošanas, pašvaldības nodeva par reklāmas [..], pašvaldības nodeva par dokumentu kopijām un pašvaldības nodeva par izklaidējoša rakstura pasākumiem. No attēla arī var redzēt nodevu objektus, ko izmanto tikai dažas pašvaldības.

Tabulā zemāk iekļauta informācija par katras pašvaldības izstrādātajiem saistošajiem noteikumiem, kā arī norāde, vai saistošie noteikumi ir iekļauti interneta vietnē www.likumi.lv. Revīzijas ietvaros tika pārbaudīts, vai ir gadījumi, kad pašvaldība iekasē nodevu ieņēmumus, bet par konkrēto nodevu nav izdoti saistošie noteikumi.

Ogres novada pašvaldības nodevas par reklāmu, dokumentiem, būvatļaujām, mājdzīvniekiem, ir publicētas tikai Ogres novada tīmekļvietnē, bet nav publicētas www.likumi.lv. Tāpat arī Salaspils novada pašvaldībā – reklāmas un būvatļaujas nodevas atrodas tikai pašvaldības interneta vietnē. Savukārt Olaines novada gadījumā ieņēmumi no reklāmas nodevām fiksēti 2024. gadā, taču spēkā esošie saistošie noteikumi par šo nodevu nav atrodami.

Krāsu apzīmējumi:

- Ir izstrādāti saistošie noteikumi un pieejami likumi.lv
- Nav saistošie noteikumi izstrādāti saskaņā ar likumu par "Par nodokļiem un nodevām" vai nav pieejami likumi.lv. Var būt pieejami saistošie noteikumi pašvaldības tīmekļvietnē.
- Ir budžeta ieņēmumi, bet nav atrodami saistošie noteikumi

3. tabula. Pašvaldību saistošie noteikumi katram no nodevu veidiem

Pašvaldība	Izstrādāto oficiālo dok. un apliecinātu to kopiju saņemšana	Izkaidējoša pasākumu sarīkošana publiskās vietās	Atpūtnieku un tūristu uzņemšana	Tirdzniecības publiskās vietās	Dzīvnieku turēšana	Transport- līdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās	Reklāmas un sludinājumu izvietojumu publiskās vietās	Laivu, motorlaivu un jahtu turēšana	Pašvaldību simbolikas izmantošana	Būvatļaujas izdošana/ būvniecības ieceres akcepts	Pašvaldības infrastrukturā uzturēšana un attīstība
Aizkraukles novads											
Alūksnes novads											
Augšdaugavas novads											
Ādažu novads											
Balvu novads											
Bauskas novads											
Cēsu novads											
Dienvidkurz. novads											
Dobeles novads											
Gulbenes novads											
Jelgavas novads											
Jēkabpils novads											
Krāslavas novads											
Kuldīgas novads											
Ķekavas novads											
Limbažu novads											
Līvānu novads											
Ludzas novads											
Madonas novads											
Mārupes novads											
Ogres novads											
Olaines novads											
Preiļu novads											
Rēzeknes novads											
Ropažu novads											
Salaspils novads											
Saldus novads											
Saulkrastu novads											
Siguldas novads											
Smiltenes novads											
Talsu novads											
Tukuma novads											
Valkas novads											
Valmieras novads											
Ventspils novads											
Rīga											
Daugavpils											
Jelgava											
Jūrmala											
Liepāja											
Rēzekne											
Ventspils											

Nodevu ieņēmumi sadalījumā pa nodevu veidiem

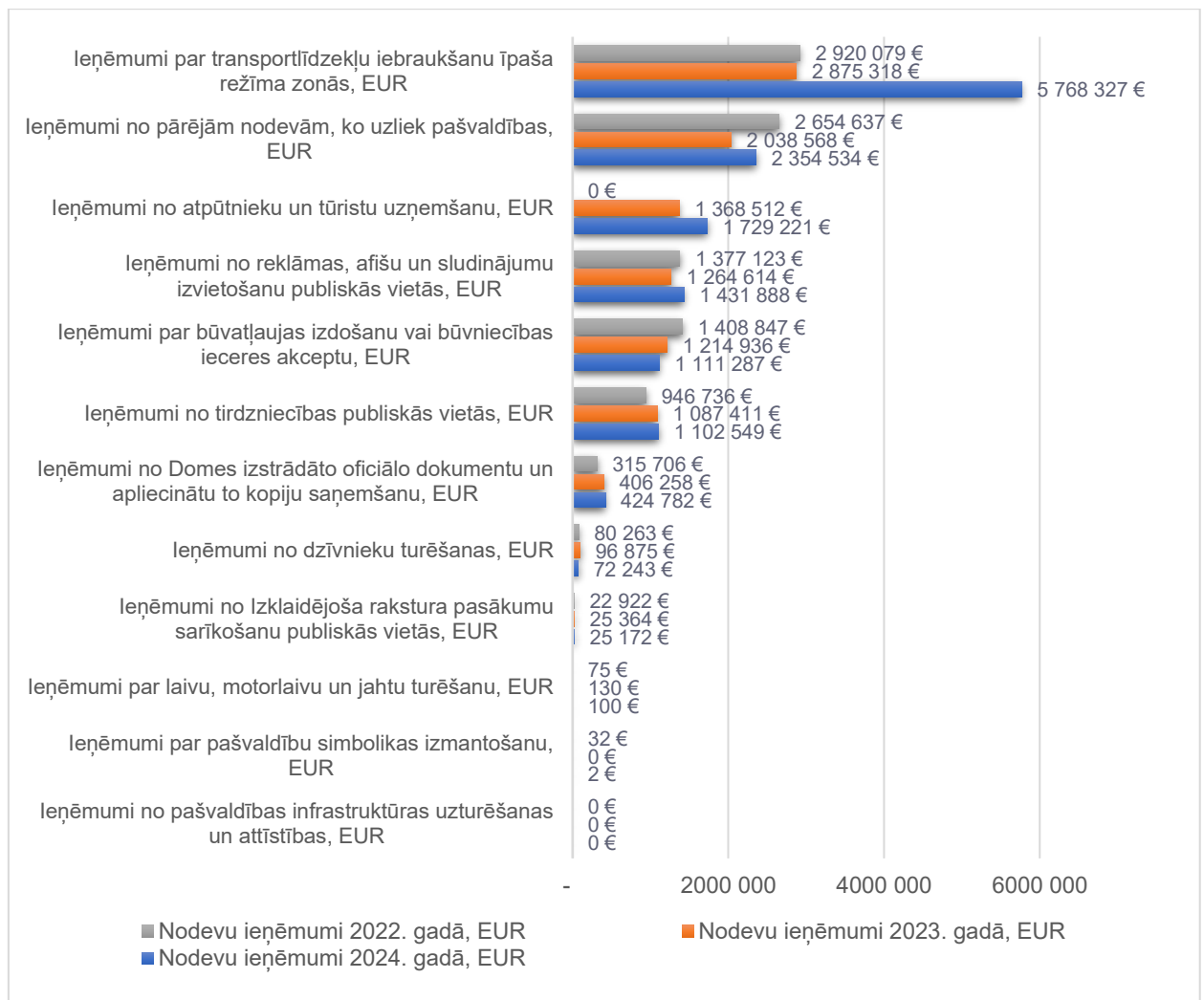
Saskaņā ar Valsts kases pašvaldību pārskatiem 2022. gadā pašvaldību kopējie ieņēmumi bija 3 435 161 060 EUR un pašvaldību nodevu ieņēmumi – 9 726 420 EUR jeb 0,26% no kopējiem ieņēmumiem. 2023. gadā kopējie ieņēmumi – 3 678 248 687 EUR, nodevu ieņēmumi – 10 377 986 EUR jeb 0,28% no kopējiem ieņēmumiem, 2024. gadā kopējie ieņēmumi – 3 974 647 414 EUR un nodevu ieņēmumi bija 14 020 105 EUR jeb 0,35% no visiem pašvaldību ieņēmumiem.

Attēlā zemāk iekļauti pašvaldību ieņēmumi no nodevām sadalījumā pa nodevu veidiem, pamatojoties uz Valsts kases pārskatiem par budžeta izpildi par 2022., 2023. un 2024. gadu. Kā redzams no attēla zemāk, nav lielas izmaiņas nodevu ieņēmumos sadalījumā pa gadiem, izņemot “ieņēmumi par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās”, kas saistīts ar iebraukšanas maksas palielinājumu Jūrmalas valstspilsētā.

Tikai pieciem no 11 nodevu objektiem ieņēmumi ir lielāki par vienu miljonu eiro, kas liecina, ka tikai dažas no nodevām tiek aktīvi iekasētas no pašvaldību puses. Visiem nodevu veidiem ir noteikti atsevišķi EKK kodī Valsts kases pārskatā, izņemot “ieņēmumi no pašvaldības infrastruktūras uzturēšanas un attīstības”, tādēļ ienākumi no šīs nodevas tiek atspoguļoti EKK kodā “ieņēmumi no pārējām nodevām, ko uzliek pašvaldības”.

Analizējot pašvaldību nodevu ieņēmumu struktūru 2022. – 2024. gadā, lielāko ietekmi uz kopējiem nodevu ieņēmumiem visos gados veido ieņēmumi no nodevas par transportlīdzekļu iebraukšanas īpašajā zonā un ieņēmumi no pārējām nodevām. 2022. gadā nozīmīgāko īpatsvaru kopsummā veidoja nodevu ieņēmumi par transportlīdzekļu iebraukšanu īpašu režīma zonā – 30,0 %, un ieņēmumi no pārējām nodevām – 27,3 %. Savukārt 2023. gadā lielākie īpatsvari bija transportlīdzekļu nodevai (27,7 %) un ieņēmumi no pārējām nodevām – 19,6 %. 2024. gadā būtiskāko ietekmi saglabāja transportlīdzekļu nodevas ar 41,1 %, kā arī ieņēmumi no pārējām nodevām – 16,8 %. Kopumā dati liecina, ka transportlīdzekļu nodeva visos gados ir bijusi galvenais ieņēmumu avots, ko gūst Jūrmalas valstspilsētā.

6. attēls. Ieņēmumi no nodevām 2022. – 2024. gads, EUR

Datu avots: Valsts kases pārskati

Ieņēmumi no kategorijas “pārējās nodevas” sadalījumā pa pašvaldībām

Daļa no nodevu ieņēmumiem (16,79% no visiem nodevu ieņēmumiem) tiek grāmatota kategorijā “ieņēmumi no pārējām nodevām”. Revīzijas ietvaros pašvaldībām tika lūgts skaidrot, kāda veida ieņēmumi tiek grāmatoti šajā kategorijā un tabulā zemāk ir apkopotas no pašvaldībām saņemtās atbildes (tikai daļa no pašvaldībām iesniedza atbildes).

Tikai dažas pašvaldības, piemēram, Rīgas valstspilsēta un Tukuma novads šajā kategorijā grāmato ieņēmumus no nodevas par pašvaldību infrastruktūras uzturēšanu, jo šai nodevai nav noteikts atsevišķs EKK Valsts kases pārskatā. Pārējās pašvaldības šajā kategorijā grāmato ieņēmumus par izziņu izsniegšanu un citus ieņēmumus, kas nav nodevas objekts, bet daudzos gadījumos maksas pakalpojumi vai citi ieņēmumi. Maksas pakalpojumiem Valsts kases pārskatā ir paredzēta 3. ieņēmumu grupa “Maksas pakalpojumi un citi ieņēmumi” un kā EKK piemērs minams 21.3.7.0. “Ieņēmumi par dokumentu izsniegšanu un kancelejas pakalpojumiem”.

4. tabula. Ieņēmumu “Pārējās nodevas” skaidrojums

Pašvaldība	2024. gada ieņēmumi “pārējās nodevas”, EUR	Pašvaldību skaidrojums
Aizkraukles novads	249	
Ādažu novads	5 259	- Maksas par izziņu izsniegšanu: NĪN, par jaunbūvēm - Koku ciršanas atļaujas - Pašvaldības dokumentu sagatavošana - protokolu, lēmumu noraksti
Balvu novads	171	
Cēsu novads	1 710	
Dobeles novads	1 808	Nodevas par pašvaldības sagatavotām izziņām, kuras nav izdalītas kā atsevišķi nodevu objekti, piemēram, izziņa par zemes lietošanas tiesībām, vai izziņa par informācijas sniegšanu no iedzīvotāju reģistra, kā arī izziņas no arhīva. Lielākoties tās ir izziņas par zemes lietošanas mērķiem un tiesībām.
Jēkabpils novads	1 156	
Krāslavas novads	414	2024.gadā Krāslavas novada pašvaldības gada pārskatā kodā 9.5.2.9. – pārējās nodevas, ko uzliek pašvaldība, iekļauti ieņēmumi EUR 414: par derīgo izrakteņu ieguves atļaujas izsniegšanu, par informatīvo plakātu izvietošanu un par licences par interešu izglītības programmas atļaujas izsniegšanu.
Ķekavas novads	6 477	EKK 9.5.2.9 "pārējās nodevas" gūti ieņēmumi no sekojošām nodevām: - Valsts nodevas atmaksas par nekustamā īpašuma nodokļa piedziņu, kas iesniegtas zvērinātiem tiesu izpildītājiem; - Par akceptu, izdarot atzīmi Paskaidrojuma rakstā; - Suņu nodevas (šī nodeva gan ir atcelta).
Līvānu novads	80	
Ludzas novads	5	
Madonas novads	211	Vienreizējam maksājumam pašvaldībai par tiesībām noslēgt līgumu par medību tiesību nomu pašvaldības īpašumos
Mārupes novads	1 651	Šajā ieņēmuma kodā ir iekļauts: - arhīva izziņas; - daudz valodu standarta veidlapa; - uzziņa par iegūšanu īpašumā, reģistrējot īpašumu zemesgrāmatā; - izziņa par lauksaimniecības zemes izmantošanu; - izziņas par jaunbūvi; - u.c. izziņas un uzziņas.
Ogres novads	39	
Olaines novads	574	
Preiļu novads	784	
Rēzeknes novads	97	"Pārējās nodevas, ko uzliek pašvaldības" uzskaitītajiem ieņēmumiem, kodā ir uzskaitīti šādi ieņēmumi kopā 97,48 EUR apmērā: 21,34 EUR kas ir pašvaldības maksas pakalpojuma maksa par laulības reģistrācijas svinīgo ceremoniju atbilstoši Rēzeknes novada domes 2013. gada 19. decembra lēmuma (protokols Nr. 30, 10. §) 1. pielikumam;

		2,50 EUR, kas ir pašvaldības nodeva par izziņas izsniegšanu atbilstoši pašvaldības 2022. gada 3. februāra saistošo noteikumu Nr. 30 "Par Rēzeknes novada pašvaldības nodevām" 8.6. apakšpunktam; 2,50 EUR, kas ir pašvaldības nodeva par izziņas izsniegšanu atbilstoši pašvaldības 2022. gada 3. februāra saistošo noteikumu Nr. 30 "Par Rēzeknes novada pašvaldības nodevām" 8.6. apakšpunktam; 71,14 EUR, kas ir valsts nodeva par bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļauju atbilstoši domes 2024. gada 21. novembra lēmuma Nr. 1151 (protokols Nr. 2024/DS-24, 60. §) 4. punktam.
Ropažu novads	2 548	
Saulkrastu novads	523	
Siguldas novads	15	
Tukuma novads	568	EKK 9.5.2.9. iekļautas pašvaldības nodevas par infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, tai skaitā par rakšanas darbu veikšanu vietējās nozīmes ielās un darbu uz maģistrālās ielas, sastatņu uzstādīšanu uz trotuāra.
Valkas novads	436	
Rīga	2 322 858	Pašvaldības nodeva par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību Rīgā. Pašvaldības nodeva par Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļu izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu.
Daugavpils	4 904	
Jelgava	1 997	Tā ir zaudējumu atlīdzība par koku ciršanu pašvaldības teritorijā
Kopsumma	2 354 534	

Datu avots: pašvaldību sniegtās atbildes, Valsts kases pārskati

Nodevu ieņēmumi sadalījumā pa pašvaldībām

Tabulā zemāk apkopoti pašvaldību ieņēmumi laika posmā no 2022. līdz 2024. gadam, grupējot pašvaldības pēc iedzīvotāju skaita (detalizēta informācija iekļauta ziņojuma 19. pielikumā). Ar zilu krāsu izdalīti nodevu ieņēmumi virs 50 000 EUR. Kā redzams no tabulas zemāk, nav tiešas saistības starp nodevu ieņēmumiem un iedzīvotāju skaitu pašvaldībā.

5. tabula. Pašvaldību nodevu kopējie ieņēmumi 2022. – 2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāju skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gadā	Kopējie nodevu ieņēmumi 2022. gadā (izpilde), EUR	Kopējie nodevu ieņēmumi 2023. gadā (izpilde), EUR	Kopējie nodevu ieņēmumi 2024. gadā (izpilde), EUR
Rīga	591 882	5 235 275	5 784 558	6 601 819
Daugavpils	78 112	115 845	126 233	124 518
Liepāja	67 398	81 152	83 053	85 421
Ogres novads	57 648	47 937	8 404	4 487
Jelgava	54 821	58 782	39 056	60 591
Jūrmala	51 933	3 085 640	3 011 152	5 882 634
Valmieras novads	50 647	30 739	41 598	31 563
Tukuma novads	43 430	67 430	58 610	67 342
Cēsu novads	41 320	20 942	25 524	26 929
Bauskas novads	40 488	17 373	30 831	37 648
Jēkabpils novads	38 833	49 362	46 285	64 355
Mārupes novads	37 346	47 637	46 984	37 684
Ropažu novads	35 164	113 042	135 280	105 442
Talsu novads	34 797	40 001	26 734	56 703
Dienvidkurzemes novads	32 820	38 318	41 935	53 846
Ventspils	32 719	43 373	55 829	49 449
Jelgavas novads	32 005	12 409	23 044	20 972
Siguldas novads	31 479	34 633	29 013	31 074
Ķekavas novads	31 271	49 450	48 195	46 879

Aizkraukles novads	28 238	12 864	25 615	30 263
Rēzeknes novads	27 706	21 806	26 755	31 192
Limbažu novads	27 612	23 814	29 182	34 986
Dobeles novads	27 508	24 782	23 111	21 262
Madonas novads	27 097	20 158	33 272	32 360
Kuldīgas novads	26 666	25 220	29 097	17 563
Saldus novads	26 629	15 566	14 149	14 803
Rēzekne	26 425	20 571	30 644	14 238
Augšdaugavas novads	24 041	8 748	6 955	6 989
Salaspils novads	23 815	54 956	51 935	53 486
Ādažu novads	23 603	154 038	171 925	166 382
Olaines novads	20 669	23 606	30 209	27 935
Ludzas novads	20 166	12 490	16 874	17 857
Krāslavas novads	19 505	3 047	5 643	6 664
Gulbenes novads	18 497	13 804	13 116	22 394
Smiltenes novads	17 555	24 228	30 696	38 915
Balvu novads	17 531	3 734	3 407	4 880
Preiļu novads	15 535	13 566	19 227	20 154
Alūksnes novads	13 154	10 600	11 313	11 530
Ventspils novads	10 295	22 300	102 917	21 611
Līvānu novads	10 145	6 174	8 608	10 136
Saulkrastu novads	9 981	16 393	26 609	18 752
Valkas novads	7 645	4 615	4 409	6 397
Kopsumma	-	9 726 420	10 377 986	14 020 105

Datu avots: Valsts kases pārskati, CSP

Secinājumi

Vairāk nekā 20 pašvaldības nepareizi grāmato ieņēmumus EKK "pārējās nodevas", grāmatojot maksas pakalpojumu ieņēmumus.

Ieteikumi

Vērst pašvaldību uzmanību uz EKK koda "ieņēmumi no pārējām nodevām, ko uzliek pašvaldības" saturu, lai novērstu nepareizu nodevu ieņēmumu grāmatošanu. Aicināt ieņēmumus no citiem pašvaldības maksas pakalpojumiem grāmatot Valsts kases pārskata pozīcijā "Maksas pakalpojumi un citi ieņēmumi".

2.3. Iesaistīto pušu viedoklis

Revīzijas ietvaros viedokli par pašvaldību nodevu sistēmu tika lūgts izteikt sociālajiem partneriem - LTRK un LDDK.

Atbildot uz intervijas jautājumu par to, kādas pašvaldību nodevas LTRK biedri uztver kā problemātiskas, LTRK norādīja, ka nodevu jautājums ir sekundārs un galvenā uzmanība ir jāpievērš tam, ka pašvaldības nav ieinteresētas piesaistīt un noturēt uzņēmējdarbību. Kā potenciāli iespējamo līdzekli pašvaldību ieinteresēšanā, LTRK min iespēju pārskatīt iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadalījumu un novirzīt to ne tikai pēc strādājošā dzīves vietas, bet arī atstājot 50% pašvaldībai, kuras teritorijā atrodas uzņēmums.

LTRK pauda viedokli, ka pašvaldībām ir nepieciešami regulējošie mehānismi, ar kuriem tās varētu piesaistīt uzņēmējus un veicināt uzņēmējdarbību savā teritorijā. Tāpat LTRK norādīja, ka vietējie uzņēmēji pašvaldībās pozitīvi vērtētu nodevu atvieglojumus tādās jomās, kā tirdzniecības atļauju izsniegšana vai reklāmas izvietošana. Tajā pat laikā LTRK atzina, ka respektē Eiropas Savienības tiesību normas, kas uzsver vienlīdzīgas tiesības uzņēmējiem neatkarīgi no uzņēmuma reģistrācijas vietas.

LTRK norādīja, ka uzņēmumi neizprot atšķirību starp nodevām un maksas pakalpojumiem un, no uzņēmēju viedokļa raugoties, tie ir maksājumi pašvaldības budžetā. Intervijas noslēgumā LTRK uzsvēra, ka pašvaldībām ir nepieciešami regulējošie mehānismi, lai tās būtu ieinteresētas veicināt uzņēmējdarbību savā teritorijā.

LTRK uzsvēra, ka nodevu sistēmas stabilitāte un prognozējamība ir svarīga uzņēmējiem darbības plānošanai un attīstībai.

LDDK uzsvēra, ka uzņēmējiem ir būtiska publiskās pārvaldes, t.sk. pašvaldības lēmumu prognozējamība un pārredzamība. Tādēļ ir būtiski, ka pašvaldības nodevas nemainītos pārāk bieži un to noteikšanas kārtība un apjoms dažādās pašvaldībās būtu salīdzināms un saprotams.

LDDK norāda, ka tās biedri ir minējuši, ka pašvaldības nodevas potenciāli ir maksa par pakalpojumiem un, ka nav saprotama atšķirība, kuras darbības ir maksas pakalpojumi, bet kuras – pašvaldību nodevas objekti. Tāpat LDDK atzīmē, ka nodevu gadījumā ir jābūt skaidrai atvieglojumu un atbrīvojumu sistēmai, kura nedrīkstētu ierobežot konkurenci un uzsvērt, ka konkurences veicināšanai visiem uzņēmējiem būtu jādod vienādas iespējas neatkarīgi no uzņēmuma reģistrācijas vietas. LDDK aizpildītā anketa iekļauta ziņojuma pielikumā.

Secinājumi

LDDK un LTRK uzsvērt, ka ir jāveicina pašvaldību ieinteresētība uzņēmējdarbības attīstībā to teritorijās un šim mērķim pašvaldībām ir nepieciešami instrumenti nodokļu un nodevu veidā, kas tās stimulētu uzņēmēju piesaistei un uzņēmējdarbības attīstībai.

Uzņēmēji neatšķir pašvaldību nodevas no maksas pakalpojumiem – viņu ieskatā tie ir maksājumi pašvaldības budžetā, tālāk nenodalot maksas pakalpojumus un nodevas. Uzņēmēju organizācijas uzsvērt, ka uzņēmējiem ir svarīgi, ka nodevas ir nemainīgas vai vismaz prognozējamās ilgākā laika periodā.

LDDK un LTRK, sniedzot atbildes uz interviju jautājumiem, neizteica iebildumus par esošo pašvaldību nodevu pamatotību un priekšlikumus izmaiņām nodevu uzskaitījumā.

Ieteikumi

Nodrošināt pašvaldību nodevu sistēmas stabilitāti, pārskatāmību un, iespēju robežās, prognozējamību, izvairoties no biežām izmaiņām nodevu apmēros vai aprēķina formulās un principos.

Nodrošināt vienlīdzības principa ievērošanu, nosakot vienādas nodevas uzņēmumiem neatkarīgi no uzņēmuma reģistrācijas adreses.

Papildus LDDK un LTRK, revīzijas gaitā tika veikta arī intervija ar LPS pārstāvjiem. LPS norādīja, ka šobrīd no pašvaldību puses nav konstatēta nepieciešamība veikt izmaiņas pašvaldību nodevu uzskaitījumā likumā "Par nodokļiem un nodevām".

2.4. Pašvaldību viedoklis

Revīzijas ietvaros pašvaldības atbildēja uz anketas jautājumiem saistībā ar nodevu administrēšanu. Kopumā anketas aizpildīja 36 no 42 jeb 85.7% respondentu. Anketēšanas rezultāti apkopoti zemāk un aizpildīto anketu dati iekļauti ziņojuma 3. pielikumā.

Vai pašvaldībā ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti nodevu administrēšanai

Lielākajā daļā pašvaldību nav iekšējo normatīvo aktu, kas noteiktu papildus nosacījumus vai noteikumus nodevu administrēšanā, bet ir arī izņēmumi.

Piemēram, Liepājas pašvaldība ir norādījusi, ka papildus saistošajiem noteikumiem pašvaldības iestādēs darbojas kvalitātes vadības sistēma, kas cita starpā arī nosaka iekšēju kārtību darbībām, kas saistītas ar nodevu administrēšanu. Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka tā ir izdevusi iekšējos noteikumus, kas nosaka iekšējo kārtību, kādā tiek administrētas nodevas par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu publiskās vietās, būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā un pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu (attiecīgi likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12.panta pirmās daļas 7., 10. un 11.punkti). Smiltenes novada pašvaldība ir norādījusi, ka grāmatvedības organizācijas un kārtības nolikumā ir iekļauti norādījumi nodevu grāmatošanai pa ieņēmumu veidiem. Pašvaldībām ir rīcības izvēle – noteikt nodevas administrēšanas kārtību atsevišķā iekšējā normatīvā aktā, vai arī iekļaut esošajos normatīvajos aktos – noteikumos par grāmatvedības kārtību, grāmatvedības politikā.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

6. tabula. Pašvaldību iekšējie normatīvie akti nodevu administrēšanai nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav izstrādāti iekšējie normatīvie akti nodevu administrēšanai	30
2.	Ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti atsevišķām nodevām vai darbībām	6

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Kādos gadījumos nodevu apmērs tiek pārskatīts

Kopumā pašvaldības norāda, ka nodevu pārskatīšanu veic pēc nepieciešamības un tas nenotiek bieži. Saskaņā ar pašvaldību aptaujas rezultātiem nodevu pārskatīšana tiek veikta, ja mainās ārējie normatīvie akti un atbilstoši tiem ir nepieciešamas izmaiņas arī pašvaldības saistošajos noteikumos. Uz šo gadījumu attiecināmas arī atbildes par to, ka nodevu apmēri ir pārskatīti pēc administratīvi teritoriālās reformas 2021. gadā. Izmaiņas tiek veiktas arī pēc iedzīvotāju un uzņēmēju ierosinājumiem un pēc tās struktūrvienības vadītāja ierosinājuma, kas atbild par konkrēto pakalpojumu, ar ko ir saistīta nodeva.

Pašvaldības norāda, ka nodevas tiek pārskatītas arī, mainoties nodevas administrēšanas izmaksām. Šajos gadījumos tiek norādīts, ka nodeva tiek palielināta vai arī – pašvaldība no nodevas atsakās (piemērs – nodeva par mājdzīvnieku turēšanu pilsētās vai blīvi apdzīvotās vietās). Izplatītākās pieejas: nodevu pārskata ne biežāk kā reizi gadā, parasti gadījumos, kad tiek pārskatīti citi noteikumi, kas saistīti ar konkrētās nodevas administrēšanu vai ne retāk kā reizi 4 gados. Pašvaldību atbildes rāda, ka tās iespēju robežās cenšas saglabāt salīdzinoši stabilu un prognozējamu nodevu politiku.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

7. tabula. Kādos gadījumos nodevu apmērs tiek pārskatīts

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Pēc nepieciešamības (ļoti dažādi iemesli, piemēram, izmaksas)	20
2.	Mainoties normatīvam regulējumam	12
3.	Izvērtēts regulāri ik pēc 4 gadiem vai biežāk	2
4.	Pēc ATR	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Ja nodevu aprēķinā tiek izmantots koeficients, kā tas tiek noteikts

Tikai daļa no pašvaldībām (44%) aptaujā ir norādījušas, ka nodevu aprēķinā izmanto koeficientus un citus parametrus. Koeficienti, kuri tiek izmantoti nodevu aprēķinā ir norādīti saistošajos noteikumos. Pamatā koeficienti tiek izmantoti šādām nodevām:

- par izklaidējošo pasākumu sarīkošanu publiskās vietās. Koeficienti ir noteikti pēc pasākumu tematikas, pasākuma vietas konkrētajā administratīvajā teritorijā;
- par tirdzniecību publiskās vietās – koeficients tiek noteikts, piemēram, gadījumos, kad tirgotājs aizņem vairāk kā vienu tirdzniecības vietu;
- par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu, koeficients ir atkarīgs no reklāmas veida, platības.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

8. tabula. Ja nodevu aprēķinā tiek izmantots koeficients, kā tas tiek noteikts

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Koeficients netiek pielietots	20
2.	Koeficients tiek pielietots	16

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Vai tiek nodrošināta nodevas apmēra samērīguma izvērtēšana

Lielākā daļa pašvaldību (80%), atbildot uz aptaujas jautājumu par nodevu samērīguma izvērtēšanu, ir norādījuši, ka samērīgums tiek vērtēts, bet šis vērtējums netiekot dokumentēts. Atsevišķas pašvaldības ir norādījušas, ka samērīguma izvērtējums tiek iekļauts paskaidrojuma rakstā, nododot saistošos noteikumus izskatīšanai pašvaldības domē. Tāpat

pašvaldību atbildes rāda, ka tās atšķirīgi izprot samērīguma jēdzienu un kritēriji samērīguma vērtēšanai ir atšķirīgi. Pašvaldības ir norādījušas uz šādiem samērīguma vērtēšanas kritērijiem:

- konkrētās nodevas apmērs kaimiņu pašvaldībās;
- samērīgums pret pašvaldības paredzēto nodrošinājumu;
- samērīgums pret inflāciju un ekonomisko situāciju;
- samērīgums līdzsvara nodrošināšanai starp sabiedrības interešu ievērošanu un uzņēmēju interesēm.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

9. tabula. Vai tiek nodrošināta nodevas apmēra samērīguma izvērtēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nodevas apmēra samērīgums tiek izvērtēts	29
2.	Nodevas apmēra samērīgums netiek izvērtēts	7

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Vai no nodevām gūtie ieņēmumi tiek mērķēti konkrētam izlietojumam

Pamatā pašvaldības ir norādījušas, ka ieņēmumi no nodevām tiek ieskaitīti pašvaldības budžetā. Atsevišķos gadījumos pašvaldības ieņēmumus no nodevām novirza konkrētu mērķu realizēšanai vai infrastruktūras objektu uzturēšanai – piemēram, nodeva par afišu izvietošanu tiek izmantota atbilstošas pašvaldības infrastruktūras (afišu stendu) izveidei un uzturēšanai, bet nodeva par mājdzīvnieku turēšanu – ekskrementu urnu uzstādīšanai un pastaigu laukumu apsaimniekošanai.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

10. tabula. Vai no nodevām gūtie ieņēmumi tiek mērķēti konkrētam izlietojumam

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nodevu ieņēmumi ieskaitīti kopējā pašvaldības budžetā	24
2.	Nodevu ieņēmumi ieskaitīti pašvaldības budžetā un mērķēti konkrētam izlietojumam	7
3.	Atsevišķu nodevu ieņēmumi tiek novirzīti konkrētam izlietojumam	5

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Kādi ir lielākie izaicinājumi nodevu administrēšanā un iekasēšanā

Kopumā pašvaldības ir norādījušas uz šādiem izaicinājumiem:

- grūtības maksājumu atpazīšanā gadījumos, kad klients neuzrāda maksājuma mērķi un nodevu ir apmaksājis cita persona;
- tirdzniecības atļauju izsniegšanas process, piemēram, saņemot pieprasījumu izsniegt tirdzniecības atļauju, pieprasītājs iesniedz nepieciešamos dokumentus. Pašvaldība pieņem lēmumu par atļaujas izsniegšanu un izraksta rēķinu par pašvaldības nodevas samaksu – saņemot šo rēķinu klients maina savu lēmumu un atsakās no tirdzniecības. Pašvaldības arī ir minējušas gadījumus, kad tirdzniecības atļaujas ir jāsagatavo ļoti īsos termiņos un maksājumu apstrāde aizņem vairāk laika nekā atlicis līdz brīdim, kad nepieciešama atļauja. Uz šo gadījumu attiecināmas arī situācijas, kad personas neievēro atļauju pieprasīšanai noteiktos termiņus, kā rezultātā atļaujas nevar tikt izsniegtas klientam vēlamojā laikā;
- nodevas nomaksas kontrole un administratīvās atbildības piemērošana (neregistrēšanās, pārskatu nesniegšana);
- izpratnes un informētības trūkums sabiedrībā jautājumos, kas saistīti ar nodevu jēgu un mērķi.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

11. tabula. Kādi ir lielākie izaicinājumi nodevu administrēšanā un iekasēšanā

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav izaicinājumi	11
2.	Administratīvās procedūras	10
3.	Samaksas uzraudzības un iekasēšanas kontrole	9

4.	Izmaiņas pakalpojuma pieprasījumā un pakalpojuma pieprasījuma noformēšanā	6
----	---	---

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Secinājumi

Saskaņā ar pašvaldību anketēšanas rezultātiem:

- niecīgā daļā pašvaldību ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti nodevu administrēšanai;
- nodevu apmērs tiek pārskatīts pēc nepieciešamības;
- gandrīz trešdaļa pašvaldību nodevu aprēķinā izmanto formulas, kuras nodrošina nodevu aprēķinu pēc vienādiem kritērijiem, kā arī ir definējušas kritērijus koeficientu noteikšanai;
- nodevas apmēra samērīgums tiek izvērtēts;
- nodevu ieņēmumi tiek ieskaitīti kopējā pašvaldības budžetā.

3. PAŠVALDĪBU NODEVU RAKSTUROJUMS UN IETEIKUMI SISTĒMAS UZLABOŠANAI

3.1. Nodevas par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu

3.1.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību pienākums nodrošināt informācijas pieejamību un izsniegšanu privātpersonām

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu nosaka likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. panta pirmās daļas 1.punkts.

Pašvaldību pienākums izsniegt pašvaldības izstrādāto dokumentu kopijas un atvasinājumus ir noteikts Informācijas atklātības likuma 2. pantā, kas paredz privātpersonām iegūt dokumentētu informāciju, kura ir iestāžu informācijas aprītē, kā arī šī paša likuma 10. pantā, kas paredz pienākumu sniegt informāciju pēc privātpersonas pieprasījuma.

Analizējot nodevu par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu, jāņem vērā, ka ievērojama daļa no šīs informācijas ir pieejama pašvaldību uzturētajos interneta resursos (tīmekļvietnēs) bez maksas, ko pašvaldības publisko, ievērojot labas pārvaldības principu.

Izsniedzot informāciju pēc pieprasījuma, pašvaldības ņem vērā izsniedzamās informācijas saturu un klasifikāciju. Saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 3. pantu, informācija tiek iedalīta vispārpieejamā informācijā un ierobežotas pieejamības informācijā. Pieprasīto vispārpieejamu informāciju sniedz jebkuram, un Informācijas atklātības likums paredz iestādei pienākumu šo informāciju izsniegt arī gadījumā, ja pieprasītājs nav pamatojis šādas informācijas nepieciešamību³⁶. Pašvaldības domes un arī komiteju lēmumi, kuri satur vispārpieejamu informāciju, ir pieejami pašvaldību tīmekļvietnēs elektroniskā veidā un par to saņemšanu nodeva nav paredzēta.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Atbildot uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķi, pašvaldības pārsvarā gadījumu ir atbildējušas, ka šīs nodevas mērķis ir segt administratīvās izmaksas, kā arī mazināt administratīvo slogu, atturot privātpersonas no dokumentu kopiju pieprasīšanas, ja tas nav tieši nepieciešams. Atsevišķas pašvaldības saistībā ar nodevas mērķi segt administratīvās izmaksas ir norādījušas uz MK noteikumu Nr. 480 4.punktu, kas paredz ka "pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu". Lai gan šī norma neatbilst augstāka juridiskā spēka normai likumā "Par nodokļiem un nodevām", kas neparedz nodevas sasaisti ar valsts (un arī pašvaldības) sniegto nodrošinājumu, tās piemērošana ir likusi pašvaldībām vērtēt ar pakalpojumu saistītās administratīvās izmaksas.

Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

12. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Segt administratīvās izmaksas	14
2.	Mazināt birokrātisko slogu	7
3.	Nodrošināt publisko pakalpojumu	7

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Tiesu prakse

Senāta 2011. gada 8. jūnija spriedumā lietā Nr. SKA-444/201137 tika analizēta Ventspils pilsētas domes noteiktā maksa par dokumentu kopiju izgatavošanu. Senāts skaidri nošķīra divus pakalpojumu veidus, tas ir informācijas pavairošanu jeb neapliecinātu dokumentu kopiju izsniegšanu, par kuru maksu nosaka Ministru kabinets, un oficiāli izstrādātu dokumentu ar apliecinājumu izsniegšanu, par ko pašvaldība var noteikt nodevu. Tā kā Ventspils dome bija noteikusi maksu arī par neapliecinātām dokumentu kopijām, Senāts atzina, ka dome ir pārsniegusi tai piešķirto rīcības brīvību.

³⁶ Informācijas atklātības likuma 10.panta trešā daļa.

³⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-444/2011, 08.06.2011., pieejams: <https://at.gov.lv/downloadlawfile/4630>

Papildus tam Senāts uzsvēra, ka lietā nav Ventspils pilsētas domes 2008. gada 10. oktobra rīkojuma Nr. 2562 un tas arī nav publiski pieejams, tomēr no lietā izteiktajiem apsvērumiem secināms, ka šis dokuments ir pašvaldības iekšējais normatīvais akts. No lietā konstatētā arī izriet, ka atbildētāja rēķinu pamatojusi ar šo iekšējo normatīvo aktu. Šāda atbildētājas rīcība ir pretrunā tiesību normām.

3.1.2. Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Nodevas noteikšanas principi un sniegtie pakalpojumi

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 1. punkta redakcija, kas paredz pašvaldībām tiesības uzlikt nodevu par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecināto to kopiju saņemšanu, ir pieņemta 1998. gadā³⁸. Uz ziņojuma sastādīšanas brīdi nav iespējams viennozīmīgi noteikt, vai likumdevējs 1998. gadā ar šo normu vēlējās noteikt tiesības uzlikt nodevu tikai par pašvaldības domes izstrādātajiem dokumentiem (domes un komiteju lēmumi un protokoli) vai arī par pašvaldības institūciju izstrādātajiem dokumentiem.

Nosakot nodevu par dažādu dokumentu un to atvasinājumu izsniegšanu, pašvaldības daudzveidīgi interpretējušas likumā “Par nodokļiem un nodevām” 12. pantā iekļauto nodevas objektu „pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšana”. Atsevišķas pašvaldības to ir interpretējušas gramatiski – paredzot nodevu par domes sēžu protokolu izrakstiem u.tml. dokumentiem, bet pārsvarā dominē gadījumi, kad šī norma tiek interpretēta paplašināti, nosakot nodevu par dažādi izziņu saņemšanu, kuras sagatavo dažādas pašvaldības institūcijas.

Uz šī ziņojuma sastādīšanas brīdi Latvijas Republikas tiesību akti nesniedz jēdziena “izziņa” definīciju. MK 15.10.2010. noteikumi Nr. 916 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”, kuri regulēja prasības, kas jāievēro, izstrādājot un noformējot pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpstošos dokumentus, un šo sistēmu veidojošo dokumentu grupas, definēja izziņu kā faktus fiksējošu dokumentu, kurā atspoguļoti dati par organizācijas darbību vai faktiem un kuri neietilpst pārējās pārvaldes dokumentu grupās (piemēram, protokoli, akti, izziņas, uzziņas, pārskati)³⁹. Uz ziņojuma sastādīšanas brīdi spēkā esošie MK 07.09.2018. noteikumi Nr. 558 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība” paredz, ka pārvaldes dokumentu sistēmā var būt faktus fiksējoši dokumenti, bet nespecificē šo dokumentu veidus.

Lai izvērtētu vai jēdziens “izziņa” atbilst likumā “Par nodokļiem un nodevām” iekļautajam formulējumam „pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu”, ir jāpievērš uzmanība darbībām, ko veic pašvaldība, sagatavojot šo izziņu. Daudzas pašvaldības pieprasa nodevu par izziņām, ko sniedz to dzimtsarakstu nodaļas, t.sk. to arhīvi. Saņemot šādu pieprasījumu, pašvaldībai ir jāpārbauda, vai šo informāciju ir iespējams sniegt saskaņā ar Vispārīgās datu aizsardzības regulas un Informācijas atklātības likuma prasībām, un pēc tam jāsaņem izziņa, balstoties uz pašvaldības rīcībā esošajiem dokumentiem un ierakstiem datu bāzēs un informācijas sistēmās. Šajā gadījumā pašvaldības darbinieks veic nepieciešamos informācijas pieprasījumus, un izsniedzamais dokuments satur apkopojumu no pašvaldības izstrādātajiem dokumentiem un/vai ierakstiem pašvaldības informācijas sistēmās. Šajā gadījumā izziņu var uzskatīt par izrakstu no reģistra, par kuru atbild pašvaldība un izziņa pirmssšķietami atbilst nodevas objektam, kas minēts likumā “Par nodokļiem un nodevām”.

Otra dokumentu grupa, par kuru pašvaldības paredz iespēju pieprasīt pašvaldības nodevas, ir dažādas atļaujas un izziņas, kas saistītas ar būvniecības procesu vai īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu, piemēram, “izziņa par būvniecības tiesisko pamatojumu un būvju faktisko stāvokli” (Kuldīgas novads), “izziņa par jaunbūvi vai būves neesamību dabā”, “izziņa par būves neesamību”, “izziņa par būves statusu vai tehnisko stāvokli” (Ventspils valstspilsēta), “izziņa par nekustamā īpašuma būvvēstures faktiem”, “izziņa par inženierbūvju lietošanas veidiem (Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība) u.c. Šajos gadījumos, visticamāk, izziņa varētu būt nepieciešama kāda cita procesa vajadzībām (visbiežāk tā būs būvniecība vai dažādu jautājumu risināšana par īpašumtiesību nostiprināšanu vai izmantošanu civiltiesiskā kārtībā). Šajā gadījumā informācijai, visticamāk, vairumā gadījumu nebūs personiska rakstura un tā būs jāizsniedz jebkuram pieprasītājam atbilstoši Informācijas atklātības likumam un pieprasītājam nebūs pienākuma norādīt mērķi, kādam šī informācija ir pieprasīta. Ir pašvaldības, kuras šādu izziņu izsniegšanu uzskata par maksas pakalpojumu un par to noteikušas maksu, piemēram, Smiltenes novada dome⁴⁰.

Šie gadījumi pārsvarā vairāk atbilst maksas pakalpojuma, nevis pašvaldības nodevas pazīmēm. Likums “Par budžetu un finanšu vadību” definē maksas pakalpojumu kā pasākumu kopumu, ko valsts budžeta iestāde ārējos normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos veic par samaksu, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzību ievērošanu. Šajos gadījumos pašvaldībai ir jāvērtē, vai izsniedzamais dokuments nodrošina pašvaldības rīcībpolitikas noteiktu mērķu sasniegšanu

³⁸ Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”. Pieņemti 14.10.1998. <https://likumi.lv/ta/id/50428-grozijumi-likuma-par-nodokliem-un-nodevam>

³⁹ MK 15.10.2010.noteikumi nr.916 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība” 73.punkts. <https://likumi.lv/ta/id/219491-dokumentu-izstradasanas-un-noformesanas-kartiba>. Skatīts 27.10.2025.

⁴⁰ <https://latvija.gov.lv/Services/10072>, skatīts 27.10.2025.

vai personas darbības regulēšanu. Ja šādi aspekti dokumenta izsniegšanā netiek konstatēti, dokumenta izsniegšana būs maksas pakalpojums, izņemot gadījumu, ja dokuments tiek izsniegts administratīvā procesa ietvaros.

Tādējādi, visticamāk, dažādas atļaujas, projektēšanas uzdevumi un izziņas, kas saistītas ar ēku un būvju statusu, būtu uzskatāmas par maksas pakalpojumiem, nevis pašvaldības nodevas objektu, tomēr vērtējums katrai pašvaldībai jāveic pašai.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir dokumenta veids (piemēram, izziņa, aizpildīta veidlapa), dokumenta apjoms (lappušu skaits), dokumenta formāts (piemēram, karšu izdrukas), dokumenta forma (papīra vai elektroniska).

Savukārt MK 21.10.2006. noteikumos Nr. 940 "Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem" (MK noteikumi Nr. 940) ir noteikta maksa par dokumentu izsniegšanu valsts iestādēs. MK noteikumi Nr. 940 apstiprina konkrētu cenrādi, kurš nosaka maksu par dokumentu un to kopiju izsniegšanu, taču nesniedz priekšstatu par to, kādas izmaksas ir iekļautas šajos izcenojumos un, vai tās spēj segt iestādes izmaksas par šo pakalpojumu sniegšanu. Tāpat publiski nav pieejama informācija par to, cik bieži privātpersonas šos pakalpojumus ir izmantojušas, un tāpēc nav iespējams noteikt, vai tiešām arī 2025. gadā valsts pārvaldes iestādē krāsaina izdrukā no datora, kura cenrādī novērtēta ar 0,78 EUR, un šī summa tiek aplikta ar pievienotās vērtības nodokli, sedz izmaksas dokumenta sagatavošanai un maksājuma iekasēšanai, atpazīšanai un uzskaiti.

Ievērojot, ka MK noteikumi Nr. 940 nav aktualizēti vairāk kā 10 gadus (pēdējie grozījumi ir veikti 17.11.2015.) un šajā laikā ir mainījušies daudzi ekonomiskie faktori, kas ietekmē pakalpojumu pašizmaksas aprēķinu, to piemērošana pašvaldību gadījumā nebūtu lietderīga. Vēl vairāk – MK noteikumos Nr. 940 norādītās dokumentu izsniegšanas cenas, visticamāk nesegtu administratīvās izmaksas šādas maksas iekasēšanai un radītu papildus administratīvo slogu pašvaldībām.

Izziņas izsniegšana kā iestādes faktiskā rīcība

APL 89. panta otrā daļa nosaka, ka izziņa var tikt uzskatīta par iestādes faktisko rīcību. Savukārt APL 18. pants nosaka, ka administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas. Šādā kontekstā raugoties, maksas pieprasīšana par izziņas sagatavošanu neatbilst APL 18. panta noteikumiem, jo administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas.

Latvijas Republikas Senāta administratīvo lietu departaments 14.04.2021. lēmumā lietā Nr. 670017520, SKA-689/2021 ir izvērtējis vai izziņas izsniegšana (vai neizsniegšana) vienmēr būs uzskatāma par iestādes faktisko rīcību. Senāta administratīvo lietu departaments ir norādījis, ka APL 89. panta otrā daļa ir jāinterpretē kopsakarā ar minētā panta pirmo daļu. Proti, izziņas sniegšana tikai tad ir faktiskā rīcība, ja izpildās visas APL 89. panta pirmās daļas pirmajā teikumā noteiktās faktiskās rīcības pazīmes.⁴¹ APL 89. panta pirmās daļas pirmais teikums attiecībā uz personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu ir formulēts tādējādi, ka aizskārumus "ir radies" vai "var rasties". Tādējādi, aizskārumam jābūt jau esošam vai arī pamatoti iespējamam nākotnē. Minētā norma neparedz, ka ar faktisko rīcību radītais personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumus "būtu varējis" rasties. Tādējādi, lai konstatētu personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu, nepietiek ar pieņēmumu, ka minētais aizskārumus būtu varējis rasties, tam jābūt tiešā cēloņsakarībā ar iestādes rīcību un vai nu jau esošam vai arī tādā, kas pamatoti iespējams nākotnē.⁴²

Pašvaldību sniegtā informācija par to, kā tiek noteikts nodevas apmērs

Atbildot uz aptaujas jautājumu par to, kā tiek noteikts nodevas apmērs, pašvaldības pārsvarā gadījumu ir atbildējušas, ka nodevas apmērs ir saistīts ar pašvaldības vidējām izmaksām. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

13. tabula. Kā tiek noteikts nodevas apmērs

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Samērīgi pret saistītajām vidējām izmaksām	18
2.	Nav skaidrots	7
3.	Samērojot ar valsts vai citu pašvaldību nodevām	2
4.	Ņemot vērā iedzīvotāju maksātspēju	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

⁴¹ Izziņas izsniegšana kā iestādes faktiskā rīcība. Izgūts: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2021>

⁴² Faktiskās rīcības veidi: apzināta iestādes rīcība un nejauša rīcība; personas tiesību vai tiesisko interešu aizskāruma noteikšanas kritēriji. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 11.maija LĒMUMS Lieta Nr.A42695009 SKA-406/2010. Izgūts <https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departament3/2010/faktiska%20riciba.doc>.

Pašvaldībām ir ļoti daudzveidīga prakse, gan nosakot dokumentu veidus, par kuru izsniegšanu tiek pieprasīta pašvaldības nodeva, gan arī nodevas apmēru. Maksa ir sākot no 10 eirocentiem (0,1 EUR) par dokumentu vai lapu (nodeva par apliecinātu kopiju no teritorijas plānojuma, detālplānojuma vai tehniskā projekta 1 lapu A4 formātā) līdz pat 50 EUR par dokumentu (darba uzdevums zemes ierīcības projekta izstrādei). Tādējādi ļoti dažādas pozīcijas tiek ņemtas vērā, vērtējot pašvaldības sniegto administratīvo nodrošinājumu. Tas nozīmē, ka aprēķinā par administratīvo nodrošinājumu var tikt iekļautas gan tiešās, gan netiešās izmaksas, kā arī, iespējams, kādas administratīvā nodrošinājuma pozīcijas nemaz netiek rēķinātas, jo to rēķināšana pati par sevi rada administratīvo slogu.

Publiskie pieejamie pētījumi un metodikas

Valsts un pašvaldību publiskās pārvaldes pakalpojumu pašizmaksas aprēķins (dokumentu kopiju izsniegšanu pašvaldības ir definējušas kā pašvaldības pakalpojumu) ir bijis dažādu pētījumu objekts ilgākā laika periodā. 2011. gadā Valsts kancelejas vadībā ES fondu 2007. - 2013. gada plānošanas perioda darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" aktivitātes "Administratīvo šķēršļu samazināšana un publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošana" projekta "Administratīvā sloga samazināšana un administratīvo procedūru vienkāršošana" ietvaros izstrādātais "Paplašinātais standarta izmaksu modelis" ietver metodiku publisko pakalpojumu izmaksu noteikšanai⁴³.

2013. gadā VARAM vadībā izstrādātais Publisko pakalpojumu sniegšanas rekomendējamais modelis⁴⁴ paredz rekomendācijas pakalpojumu cenu aprēķinam 1 vienībai, cilvēkresursu patēriņa analīzi u.c. jautājumus, kas var sniegt atbalstu šādu administratīvo izmaksu novērtēšanai. Tomēr neviena no izstrādātajām metodikām nav tikusi piemērota publiskās pārvaldes pakalpojumu pašizmaksas aprēķinos un šādi aprēķini uz ziņojuma sastādīšanas brīdi netiek veikti.

3.1.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām 32 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi. Vienai pašvaldībai saistošie noteikumi ir izstrādāti, bet pieejami tikai pašvaldības interneta vietnē un 9 pašvaldībām nav izstrādāti saistošie noteikumi.

Pašvaldību sniegtā informācija par to, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos

Atbildot uz aptaujas jautājumu par to, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos, pašvaldības pārsvarā gadījumu ir atbildējušas, ka tādi nav noteikti. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

14. tabula. Vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti	25
2.	Ja iesniedzējs izsaka šādu lūgumu vai ir noteikts dokumenta veids	2
3.	Nodevas apmērs nav saistīts ar tiešajām izmaksām	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Pašvaldību sniegtā informācija par to, vai nodevas maksātāji ir apstrīdējuši piemēroto nodevu

Atbildot uz aptaujas jautājumu par to, vai nodevas maksātāji ir apstrīdējuši piemēroto nodevu, visas pašvaldības atbildēja, ka nav pārsūdzējušas.

15. tabula. Cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši piemēroto nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	28

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Pašvaldību piešķirtie atvieglojumi un atbrīvojumi nodevas samaksai

⁴³ I. Upīte, A. Nipers, Z. Bulderberga. 2011. „Paplašinātais standarta izmaksu modelis” ISBN 978-9934-8225-1-3

⁴⁴ Publisko pakalpojumu sniegšanas rekomendējamais modelis. 2013.
https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/data_content/izmaksunoteikšanasvadlinijas.pdf?utm_source=chatgpt.com

Atsevišķos gadījumos pašvaldības savos saistošajos noteikumos ir paplašinājušas to personu loku, kuras tiek atbrīvotas no nodevas samaksas, pieprasot dažādus dokumentus no pašvaldības.

Tajā pat laikā, APL iekļautais regulējums ir pietiekams (APL ir augstāks juridisks spēks nekā pašvaldību saistošajiem noteikumiem), lai pašvaldībām nebūtu tiesiska pamata pieprasīt maksu par dokumentu atvasinājumiem, kas tiek izsniegti administratīvā procesa vajadzībām. Tas, ka atsevišķas pašvaldības ir paplašinājušas to personu un jautājumu loku, kad nodeva par izziņu netiek iekasēta, norāda uz pašvaldības ieinteresētību sniegt atbalstu dažādās dzīves situācijās, kas pārsvarā saistītas ar sociālo jautājumu risināšanu.

Pašvaldību sniegtā informācija par dokumentu izsniegšanu papīra vai elektroniskā formā

Atbildot uz aptaujas jautājumu par to, vai nodevas apmērs ir atkarīgs no tā, vai dokuments tiek izsniegts papīra formā vai elektroniski, pašvaldības pārsvarā gadījumu ir atbildējušas, ka nav atkarīgs. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

16. tabula. Vai nodevas apmērs ir atkarīgs no tā, vai dokuments tiek izsniegts papīra formā vai elektroniski

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav atkarīgs	19
2.	Ir atkarīgs	7
3.	Izsniedz tikai papīra formā vai iekasē nodevu tikai tad, ja papīra formā	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.1.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopēja saņemtā nodevu summa 2024. gadā bija 424 782 EUR jeb 3,02% no visiem nodevu ieņēmumiem. No nodevas kopsummas 91,82% sastāda Rīgas valstspilsētas iekasētā summa 390 057 EUR apmērā. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 0,1 EUR – 100 EUR.

Tabulā zemāk iekļauta informācija par ieņēmumiem no nodevas. Pašvaldības sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita 2025. gada sākumā. Ar zilu krāsu atzīmēti pašvaldību ienākumi no nodevām, ja pēdējos trīs gados ieņēmumi bijuši virs 1000 EUR. Kā redzams no tabulas zemāk nav saistības starp iedzīvotāju skaitu pašvaldībā un ieņēmumiem no nodevas.

17. tabula. Pašvaldību dokumentu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gadā sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	591 882	255 558	367 410	390 057
Daugavpils	78 112	234	363	103
Ogres novads	57 648	1 898	1183	813
Jelgava	54 821	12 487	4754	4 457
Jūrmala	51 933	25 223	18 048	16 553
Valmieras novads	50 647	14	7	-
Tukuma novads	43 430	1 623	1 931	2 116
Cēsu novads	41 320	135	84	66
Mārupes novads	37 346	645	343	118
Ropažu novads	35 164	897	181	284
Talsu novads	34 797	568	431	49*
Dienvidkurzemes novads	32 820	733	279	55
Ventspils	32 719	3 300	2 774	1 417
Jelgavas novads	32 005	4 628	100	1 712
Ķekavas novads	31 271	182	-	-
Aizkraukles novads	28 238	150	134	38
Rēzeknes novads	27 706	1 603	1 322	1 145
Limbažu novads	27 612	139	538	17
Dobeles novads	27 508	4	27	8

Madonas novads	27 097	896	1 549	1 326
Kuldīgas novads	26 666	478	692	462
Saldus novads	26 629	276	369	379
Augšdaugavas novads	24 041	698	571	548
Ādažu novads	23 603	388	86	103
Olaines novads	20 669	1 689	1 797	1 118
Ludzas novads	20 166	443	441	561
Krāslavas novads	19 505	114	43	-
Gulbenes novads	18 497	4	1	6
Balvu novads	17 531	12	7	69
Preiļu novads	15 535	6	-	-
Alūksnes novads	13 154	453	529	442
Ventspils novads	10 295	158	215	685
Līvānu novads	10 145	63	42	75
Saulkrastu novads	9 981	7	7	-
Kopsumma	-	315 706	406 258	424 782

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

*2024. gada budžeta ieņēmumos uzrādīti ieņēmumi par Domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu. Bet saistošie noteikumi, kas regulētu šo nodevu, nav atrodami. Talsu novada pašvaldība paskaidro, ka minētajā gadījumā budžeta klasifikācijas kodā 9.5.1.1. "Domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšana" ir veikts nepareizs grāmatojums. Pareizais grāmatojums šiem ieņēmumiem bija jāveic zem budžeta klasifikācijas koda 9.5.2.9. "Pārējās nodevas, ko uzlik par pašvaldība".

Pašvaldību nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – "Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kura izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Nodeva ir saistīta ar pašvaldības pienākuma izpildi sniegt informāciju saskaņā ar Informācijas atklātības likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kas uzlik pašvaldībām pienākumu pildīt noteiktas funkcijas, kuru izpildei pašvaldība uzkrāj un apstrādā informāciju. No pašvaldības viedokļa pakalpojuma sniegšana ir obligāta. Ne vienmēr nodevas maksātāja mērķis, pieprasot dokumentu, ir zināms, un pašvaldībai nav tiesību pieprasīt šādu informāciju. Vispārpieejamu informāciju pašvaldībai ir pienākums izsniegt jebkuram pieprasītājam, bet ierobežotas pieejamības informāciju tikai personām, kurām ir tiesības šādu informāciju saņemt. Līdz ar to pašvaldībai nav iespēju novērtēt, vai bez šīs informācijas personas mērķa sasniegšana būtu vai nebūtu iespējama.

Kritērijs – "Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu".

Veicot informācijas izvērtējumu, nav konstatēti gadījumi, kad pakalpojumu būtu iespējams saņemt citā institūcijā. Pašvaldība izsniedz dokumentus savas kompetences ietvaros.

Kritērijs – "Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums."

Pašvaldība izsniedz dokumentus un informāciju (izziņas) par tās kompetencē esošiem jautājumiem. Līdz ar to jāsecina, ka tā ir pašvaldības pamatdarbība.

Kritērijs – "Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)".

Izpētes gaitā netika konstatēti gadījumi, kad nodeva tiktu iekasēta citādi kā, tikai saņemot gala lēmumu, kas šajā gadījumā ir dokuments. Par atteikumu izsniegt dokumentu nodeva netiek prasīta.

18. tabula. Dokumentu nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Ietekmē, ja dokuments izsniegts digitālā formā
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	1	Dokumentu izsniegšana ir publiskās pārvaldes pakalpojums un uz to attiecināmas prasības publisko pakalpojumu pieejamībai

Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	2	Nodevas mērķis atbilst normatīvajiem aktiem, taču nepieciešams precizēt nodevas priekšmetu.
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Prakse aktualizācijā atšķiras dažādām pašvaldībām, pārsvarā gadījumu aktualizācija notiek reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	1	Ieņēmumi pašvaldības budžetā ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	3	Nodevu par dokumentu kopiju izsniegšanu ir noteikušas 32 pašvaldības, t.i. vairāk kā puse. Tas nozīmē, ka pašvaldībām šī nodeva ir aktuāla
Ietekme uz uzņēmējdarbību	3	Nodeva neveido šķēršļus uzņēmējdarbībai
Vietējās sabiedrības vajadzības	0	Nodeva nerisina liela mēroga problēmas, kas aktuālas sabiedrībai.
Kopā	13	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir privātpersonu rīcības ierobežošana, atturot no nelietderīgas vai atkārtotas informācijas pieprasīšanas.

Gadījumā, ja iestāde par informācijas sniegšanu pieprasa samaksu, tad maksas pieprasīšana ir atzīstama par administratīvā akta nosacījumu. Šis nosacījums personai ir jāizpilda, lai tai tiktu sniegta informācija (sal. Senāta 2010. gada 14. maija lēmumu lietā Nr. SKA-511/2010 8. un 9.punktu).

Saskaņā ar APL 16. panta pirmo daļu iekšējais normatīvais akts ir saistošs tam publisko tiesību subjektam, kas šo aktu izdevis, kā arī šim publisko tiesību subjektam padotajām institūcijām. Privātpersonām iekšējais normatīvais akts nav saistošs. Savukārt Administratīvā procesa likuma 67. panta sestā daļa nosaka, ka iestāde nedrīkst pamatot administratīvo aktu ar iekšējo normatīvo aktu. Arī administratīvā akta nosacījumus, kas ir akta sastāvdaļa, nevar pamatot ar iekšējo normatīvo aktu.

Revīzijas laikā konstatēts, ka vairākas pašvaldības iekasē nodevu ne tikai par pašvaldības domes apstiprināto dokumentu kopijām, bet arī par dažādām izziņām, kas tiek sagatavotas, balstoties uz pašvaldības rīcībā esošajiem dokumentiem un informācijas sistēmām, un nav saistītas ar administratīvo procesu.

Izziņa ir uzskatāma par iestādes faktisko rīcību APL izpratnē tikai gadījumā, ja tā rada personas interešu aizskārumu, vai tāds pamatoti ir iespējams nākotnē.

Ņemot vērā likumā “Par nodokļiem un nodevām” sniegtās valsts un pašvaldības nodevu definīcijas, pašvaldības nodeva nav uzskatāma par maksu par pakalpojumu vai maksu par izziņu un to iekasēšana nav pretrunā ar APL noteikumiem.

Lai konstatētu vai izsniedzamais dokuments ir nodevas vai maksas pakalpojuma objekts, ir jāvērtē, vai tas nodrošina pašvaldības rīcībpolitikas mērķu sasniegšanu vai personas darbības regulēšanu. Ja šādi aspekti dokumenta izsniegšanā netiek konstatēti, dokumenta izsniegšana būs maksas pakalpojums, izņemot gadījumu, ja dokuments tiek izsniegts administratīvā procesa ietvaros.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir dokumenta veids (piemēram, izziņa, aizpildīta veidlapa), dokumenta apjoms (lappušu skaits), dokumenta formāts (piemēram, karšu izdrukas), dokumenta forma (papīra vai elektroniska).

Ieteikumi

Precizēt likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 1. punkta formulējumu, nosakot, ka pašvaldība var uzlikt nodevu par pašvaldības izstrādāto dokumentu un apliecinātu to atvasinājumu saņemšanu (izsniegšanu), kā arī par tādu izziņu izsniegšanu, kuras tiek sagatavotas no pašvaldības un valsts informācijas sistēmām.

Pašvaldību nodevas mērķim nevajadzētu būt administratīvo izmaksu segšanai, jo nodevas mērķis ir privātpersonu atturēšana no nevajadzīgas informācijas pieprasīšanas.

Aicināt pašvaldībām izvērtēt to saistošajos noteikumos iekļautās izziņas un nošķirt gadījumus, kad notiek pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšana, kas nodrošina noteiktas politikas realizāciju vai personu darbības regulēšanu (pašvaldības nodeva), un kad – tiek veikta samaksa par darbību kopumu, ko pašvaldība veic sabiedrības interešu ievērošanai (maksas pakalpojums).

Ņemot vērā, ka vairākumā gadījumu pašvaldības ar ieņēmumiem no nodevas sedz saistītās administratīvās izmaksas, tad nodevas apmērs varētu būt atkarīgs no dokumenta izsniegšanas veida – papīra formā vai elektroniski. Ņemot vērā administratīvo slogu nodevas iekasēšanai, būtu izvērtējama pieeja nodevu neiekasēt, ja dokumenti tiek izsniegti elektroniski, tādējādi arī tiktu veicināta digitālo dokumentu aprīte un iedzīvotāju prasmes strādāt ar digitāliem dokumentiem.

3.2. Izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošana publiskās vietās

3.2.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 2.punkts.

Nodeva par izklaidējoša rakstura pasākumu rīkošanu pašvaldību izdotajos saistošajos noteikumos ir noteikta pamatojoties uz likumu “Par nodokļiem un nodevām” un MK noteikumiem Nr. 480. Nodeva ir saistīta ar Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā noteikto pašvaldību kompetenci. Izvērtējot pašvaldību saistošos noteikumus, kas attiecas uz nodevu par izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās, netika konstatētas pretrunas starp likuma “Par nodokļiem un nodevām” un Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma normām. Saskaņā ar Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma 5. pantu, lai pieteiktu publisku pasākumu un saņemtu atļauju tā rīkošanai, pasākuma organizators pašvaldībai, kuras administratīvajā teritorijā paredzēts šo pasākumu rīkot, ne vēlāk kā 15 dienas pirms plānotā publiskā pasākuma norises dienas iesniedz iesniegumu. Iesniegumam ir jāpievieno informācija par pasākuma organizatoru, personām, kas atbild par pasākuma tehnisko drošību, sabiedrisko kārtību, kārtības uzturētājiem, pasākuma veidu un mērķi, laiku, plānoto dalībnieku skaitu, par pasākumā izmantotajām bīstamajām iekārtām un pasākuma drošai norisei nepieciešamo pašvaldības atbalstu⁴⁵. Pārbaudot iesniegumu, pašvaldība pārliecinās, ka organizators ir spējīgs nodrošināt pasākuma drošu norisi, un izsniedz atļauju.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Vairākas pašvaldības, atbildot uz aptaujas jautājumiem, ir norādījušas vairāk kā vienu mērķi nodevas iekasēšanai, bet, aizpildot tabulu zemāk, iekļauts tikai viens mērķis. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību kā nodevas mērķi norādījušas izmaksu segšanu vai citējušas likuma prasības, nenorādot pašvaldības mērķi.

19. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Pieprasīt atbildību no pasākuma organizatoriem par pasākuma norisi atbilstoši izvirzītajām drošības un sabiedriskās kārtības prasībām, nepieciešamības gadījumā nodrošinot teritorijas sakopšanu	14
2.	Daļēji kompensēt pašvaldības administratīvās izmaksas, kas saistītas ar atļaujas izsniegšanu	10

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.2.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Pašvaldībām ir atšķirīga prakse nodevas apmēra noteikšanā (vai pasākuma organizatora atbrīvošanā no nodevas maksājumiem). Daļa pašvaldību nodevu nav noteikušas vispār. Piemēram, Rīgas valstspilsēta nav noteikusi nodevu par publisku pasākumu organizēšanu, bet piedāvā pasākuma organizatoriem slēgt līgumu ar Rīgas valstspilsētas pašvaldību par drošības un kārtības nodrošināšanu pasākuma laikā.

Pašvaldībām nav vienotas prakses nodevas apmēra noteikšanai pēc pasākuma ilguma vai mēroga. Pārsvārā gadījumu nodeva tiek noteikta par pasākuma dienu (piemēram, Balvu novads, Jelgavas novads, Ķekavas novads u.c.), pie tam, ja pasākums ilgst vairākas dienas, tad par nākamajām dienām pašvaldības mēdz piemērot zemāku maksu nekā par pirmo dienu.

⁴⁵ Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums. 6.pants

Atšķirīga prakse pastāv nodevas iekasēšanā par atrakcijām – šeit maksa tiek noteikta par katru atrakciju (karuseļi, piepūšamās atrakcijas) ekspluatēšanas dienu.

Atsevišķas pašvaldības ir vērtējušas arī pasākuma mērogu, piemēram, Limbažu pašvaldība ir noteikusi atšķirīgas nodevas sporta pasākumiem atkarībā no tā, vai tie ir novada vai Latvijas mēroga vai arī starptautiski pasākumi. Tajā pat laikā Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums nenosaka, kā būtu vērtējams pasākuma mērogs. Šādu vērtējumu nesniedz arī pašvaldību saistošie noteikumi. Sporta sacensībām par to mērogu var spriest pēc dalībnieku pārstāvēto valstu skaita, taču arī šajā gadījumā jāņem vērā katra sporta veida starptautisko organizāciju sacensību iedalījuma kritēriji, kur ir noteikts, kad sacensību dalībnieki pārstāv valsti (čempionāti, pasaules un Eiropas kausu izcīņa) un kad dalībnieki piedalās sacensībās bez atlases procedūras savā valstī (attiecīgi sacensības ir vai nav starptautiskas). Tāpat ir iespējamās situācijas, kad pirms pasākuma nav iespējams noteikt pasākuma mērogu – piemēram, pasākums tiek organizēts, bet apmeklētāji neierodas.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir pasākuma tematika (piemēram, sporta pasākumi, bet kultūras un reliģiska rakstura pasākumi bieži ir bezmaksas), paaugstinātas bīstamības objektu izmantošana pasākumos (piemēram, atrakcijas), pasākumu norises laiks (piemēram, diennakts laiks), pasākuma mērogs.

Tādējādi pašvaldībām būtu saglabājama izvēles tiesības, ņemot vērā konkrētās pašvaldības teritorijas attīstības stratēģiju un citus plānošanas dokumentus, noteikt pašvaldības nodevas apmēru, balstoties uz pašvaldības objektīvi izstrādātajiem kritērijiem. Vienlaikus nodevu diferencēšanas gadījumā pašvaldībām jāsniedz arī pietiekama informācija pasākumu organizētājiem un iedzīvotājiem, iekļaujot to saistošo noteikumu paskaidrojuma rakstā.

Nodevas apmēru pašvaldības palielina vai samazina pēc šādiem principiem:

- no nodevas tiek atbrīvoti vai tā būtiski tiek samazināta tradicionālās kultūras un sporta pasākumiem un pasākumiem, kas sekmē veselīgu dzīves veidu;
- nodevas apmērs ir atkarīgs no pasākuma vietas. Novada centrā vai konkrētās vietās nodeva ir augstāka, bet nomalēs tā var būt būtiski zemāka vai netiks prasīta vispār.

Nodeva tiek iekasēta par gala rezultātu – tiesībām rīkot publisku pasākumu konkrētās pašvaldības administratīvajā teritorijā. Nodevas izsniegšana notiek APL noteiktā kārtībā – atteikums izsniegt atļauju ir administratīvs akts un apstrīdams APL noteiktā kārtībā.

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas apmēra noteikšanu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību norādījušas atsauces uz normatīvo regulējumu, nenorādot konkrētus nodevas apmēra noteikšanas principus.

20. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Atsauce uz normatīvo regulējumu, nenorādot konkrētus principus	10
2.	Pasākuma saturs un mērogs	9
3.	Nosegt ar pasākumu norises kontroli saistītās izmaksas	4
4.	Salīdzinājumā ar citām pašvaldībām	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību norādījušas, ka papildu kritēriji netiek izmantoti.

21. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	20
2.	Tiek izmantoti papildu kritēriji	4

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildus kritēriju piemēri. Gulbenes novada pašvaldība ir norādījusi, ka papildus tiek detalizēti analizēti pasākuma veids, tā saturs un mērķis, piemēram, vai pasākumam ir peļņas gūšanas nolūks, proti, vai apmeklētājiem ir noteikta

ieejas maksa, vai pasākumā visas plānotās aktivitātes ir maksas vai bezmaksas utt. Ludzas novada pašvaldība ir norādījusi, ka pasākumi “tiek dalīti pēc pasākuma veida - izklaidējoša raksta komerciāli pasākumi un politiski pasākumi”. Iepazīstoties ar Gulbenes novada domes 25.04.2024. saistošajiem noteikumiem Nr. 7 “Par pašvaldības nodevām Gulbenes novadā”, konstatēts, ka no nodevas ir atbrīvoti piemiņas pasākumu organizatori, kuru norīkotā publiskā pasākuma veids un mērķis atbilst piemiņas raksturam, kā arī citu nekomerciāla rakstura izklaides pasākumu (labdarības pasākumi ar ziedojumiem, garīgās mūzikas koncerti u.c.) organizatori. Tādējādi, nav pamata uzskatīt, ka šajā gadījumā būtu piemēroti kādi papildus kritēriji. Aptaujas laikā sniegtā atbilde, visticamāk, norāda tikai uz atbrīvojumu no nodevas, kas ir paredzēts saistošajos noteikumos, nevis uz papildus kritēriju pielietošanu. Līdzīgi arī Ludzas novada pašvaldības 27.05.2024. saistošajos noteikumos Nr.11/2024 “Par Ludzas novada pašvaldības nodevām” ir iekļauts regulējums, kas diferencē nodevas apmēru politisko partiju izklaidējošu pasākumu rīkošanu publiskā vietā un komerciāla rakstura pasākumus. Tātad, arī šajā gadījumā visticamāk, pašvaldība atbildot uz anketas jautājumiem ir sniegusi informāciju par nodevas diferenciāciju pēc pasākuma veida, nevis par papildus kritērijiem, jo visi anketā uzrādītie kritēriji ir minēti saistošajos noteikumos.

3.2.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām 26 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi, divām pašvaldībām saistošie noteikumi publicēti pašvaldību interneta vietnēs un 14 pašvaldībām nav izstrādāti saistošie noteikumi. Nodevas iekasēšanas process, balstoties uz publiskās pārvaldes portāla <https://latvija.gov.lv> iekļauto informāciju, ir līdzīgs visās pašvaldībās un tas atbilst Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma prasībām.

Pašvaldības nav konsekventas, veidojot saistošo noteikumu nosaukumus, kas regulē pašvaldības nodevu par pasākumu rīkošanu. Daļa pašvaldību ir izdevušas saistošos noteikumus par izklaidējoša rakstura pasākumu rīkošanu publiskās vietās, bet daļa ir lietojusi plašāku apzīmējumu “sabiedriskie pasākumi” un “publiskie pasākumi”. Šo nekonsekvenci var izskaidrot ar atšķirīgiem terminiem likumā “Par nodokļiem un nodevām” un Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā.

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 2. punkts paredz, ka pašvaldībai ir tiesības uzlikt nodevas par “izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās”. Savukārt Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums (kurš 9. pantā paredz, ka atļaujas saņēmējs maksā nodevu par pasākuma rīkošanu) definē publisku pasākumu kā fiziskās vai juridiskās personas plānotu un organizētu sabiedrībai pieejamu svētku, piemiņas, izklaides, sporta vai atpūtas pasākumu publiskā vietā neatkarīgi no īpašuma piederības. Savukārt par publisku vietu šī likuma izpratnē uzskatāma jebkura vieta, kura neatkarīgi no tās faktiskās izmantošanas vai īpašuma formas kalpo sabiedrības kopējo vajadzību un interešu nodrošināšanai un kura par maksu vai bez maksas ir pieejama ikvienai fiziskajai personai.⁴⁶

Pēc būtības Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā iekļautā publiskā pasākuma definīcija ir plašāka nekā minēts šī paša likuma nosaukumā un arī likumā “Par nodokļiem un nodevām”, jo publiski pasākumi ne vienmēr būs saistīti ar svētkiem vai izklaidi, bet vienmēr tajos pastāvēs nepieciešamība pēc drošības un kārtības.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi.

22. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	24

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.2.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopēja saņemtā nodevu summa 2024. gadā bija 25 172 EUR jeb 0,18% no visiem nodevu ieņēmumiem. Tikai četrām pašvaldībām nodevu kopsumma 2024. gadā bija lielāka par 2 000 EUR: Ādažu, Limbažu, Daugavpils valstspilsētas un Jēkabpils pašvaldībai. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 2 EUR – 200 EUR. Tabulā zemāk iekļautas tikai tās pašvaldības, kam ir nodevas ieņēmumi. Pašvaldības sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita un ar zilu krāsu izdalīti pašvaldību ieņēmumi, kas trīs gadu periodā pārsniedza 1 000 EUR. Saskaņā ar informāciju tabulā zemāk nav sasaiste starp iedzīvotāju skaitu pašvaldībā un nodevas ieņēmumu apjomu.

⁴⁶ Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums 1.panta 1.un 1¹.punkti.

23. tabula. Pašvaldību pasākumu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Daugavpils	78 112	5 291	9 948	8 162
Ogres novads	57 648	1 612	-	2
Jelgava	54 821	1 111	897	1 319
Tukuma novads	43 430	735	105	-
Jēkabpils novads	38 833	1 865	2 066	2 205
Ropažu novads	35 164	-	90	435
Talsu novads	34 797	427	-	-
Ventspils	32 719	1 480	1 441	1 076
Siguldas novads	31 479	1 925	1 995	990
Ķekavas novads	31 271	419	540	430
Aizkraukles novads	28 238	208	142	296
Rēzeknes novads	27 706	-	-	45
Limbažu novads	27 612	580	560	2 328
Dobeles novads	27 508	385	465	210
Madonas novads	27 097	547	225	-
Rēzekne	26 425	700	840	770
Augšdaugavas novads	24 041	70	-	20
Salaspils novads	23 815	124	242	305
Ādažu novads	23 603	1 110	2 261	2 016
Olaines novads	20 669	305	658	535
Ludzas novads	20 166	223	264	355
Krāslavas novads	19 505	-	-	170
Gulbenes novads	18 497	1 302	335	961
Balvu novads	17 531	846	170	90
Preiļu novads	15 535	290	315	215
Alūksnes novads	13 154	730	565	1 125
Ventspils novads	10 295	204	150	240
Līvānu novads	10 145	203	870	-
Saulkrastu novads	9 981	230	220	586
Valkas novads	7 645	-	-	286
Kopsumma	-	22 922	25 364	25 172

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Tabulā zemāk iekļautas tikai tās pašvaldības, kam ir nodevas ieņēmumi. Pašvaldības sakārtotas pēc uzņēmumu skaita un ar zilu krāsu izdalīti pašvaldību ieņēmumi, kas trīs gadu periodā pārsniedza 1 000 EUR. Saskaņā ar informāciju tabulā zemāk, nav sasaiste starp uzņēmumu skaitu pašvaldībā un nodevas ieņēmumu apjomu.

24. tabula. Pašvaldību pasākumu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā grupējot pēc uzņēmuma skaita

Pašvaldība	Aktīvo uzņēmumu skaits uz 22.09.2025. gadā ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Ogres novads	5 179	1 612	-	2
Jelgava	4 223	1 111	897	1 319
Tukuma novads	4 197	735	105	-
Daugavpils	3 821	5 291	9 948	8 162
Talsu novads	3 275	427	-	-
Ropažu novads	3 221	-	90	435
Jēkabpils novads	3 090	1 865	2 066	2 205
Siguldas novads	3 059	1 925	1 995	990
Ķekavas novads	2 924	419	540	430
Madonas novads	2 865	547	225	-

Limbažu novads	2 844	580	560	2 328
Ventspils	2 185	1 480	1 441	1 076
Aizkraukles novads	2 149	208	142	296
Ādažu novads	2 114	1 110	2 261	2 016
Dobeles novads	2 095	385	465	210
Rēzeknes novads	1 917	-	-	45
Salaspils novads	1 785	124	242	305
Rēzekne	1 598	700	840	770
Augšdaugavas novads	1 480	70	-	20
Olaines novads	1 478	305	658	535
Gulbenes novads	1 432	1 302	335	961
Balvu novads	1 367	846	170	90
Preiļu novads	1 318	290	315	215
Alūksnes novads	1 299	730	565	1 125
Ludzas novads	1 149	223	264	355
Krāslavas novads	1 102	-	-	170
Ventspils novads	1 061	204	150	240
Saulkrastu novads	874	230	220	586
Līvānu novads	798	203	870	-
Valkas novads	599	-	-	286
Kopsumma	-	22 922	25 364	25 172

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldību nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, nodeva tiek iekasēta, izdodot atļauju rīkot publisku pasākumu konkrētas pašvaldības administratīvajā teritorijā. Ja atļauja netiek izdota – par dokumentu izskatīšanu nav jāmaksā.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Atļauju pasākuma rīkošanai var izdot tikai konkrētā pašvaldībā, kuras teritorijā notiek publiskais pasākums.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Deleģējums ir noteikts likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. pantā. Pašvaldības veicamās darbības un pilnvaras publisku pasākumu norises nodrošināšanai ir noteiktas Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Maksājums ir paredzēts tikai par pozitīvu gala lēmumu – izsniegtu atļauju.

25. tabula. Izklaidējoša rakstura pasākuma nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Ietekme ir saistīta ar apkārtējās vides saglabāšanu, lai pasākums neietekmētu apkārtējās vides kvalitāti, sabiedrisko kārtību un drošību
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	2	Nodeva ir saistīta ar tādu stratēģisko mērķu sasniegšanu kā kvalitatīva dzīves vide, sabiedrības iesaiste
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Revīzijas laikā nav konstatētas neatbilstības
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Vidēji nodeva tiek aktualizēta reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	1	Ieņēmumi no nodevas nav būtiski. Tie nepārsniedz 0,1 EUR uz iedzīvotāju gadā un 2,6 EUR uz vienu pašvaldībā reģistrēto aktīvo uzņēmumu gadā

Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	3	Nodevu izmanto vairāk nekā puse pašvaldību
Ietekme uz uzņēmējdarbību	2	Nodeva nerada būtiskus objektīvus šķēršļus uzņēmējdarbībai
Vietējās sabiedrības vajadzības	1	Reklāmu izvietošana saista sabiedrības uzmanību, bet tas ne vienmēr saistīts ar sabiedrībai aktuālu problēmu
Kopā	15	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt publisku pasākumu organizēšanu, lai nodrošinātu to netraucētu un drošu norisi, pašvaldībai noteiktās kompetences ietvaros, kā arī kontrolēt, vai pasākuma organizators ievēro Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā noteiktos pienākumus.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir pasākuma tematika, paaugstinātas bīstamības objektu izmantošana pasākumos, pasākumu norises laiks, pasākuma mērogs.

Ieteikumi

Saskaņot terminus un jēdzienus likumā “Par nodokļiem un nodevām” un Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā. Likumā “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 2. punktā terminu “izklaidējoša rakstura pasākums” aizstāt ar “publisks pasākums”, jo normas jēga un mērķis ir nodrošināt “publisku pasākumu netraucētu un drošu norisi”⁴⁷ neatkarīgi no šo pasākumu mērķa un rakstura.

3.3. Atpūtnieku un tūristu uzņemšana

3.3.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 3.punkts.

Pašvaldību darbību tūrisma jomā regulē Tūrisma likums. Pašvaldību kompetenci tūrisma jomā nosaka šī likuma 8.pants, kur pašvaldībām tiek uzlikts pienākums nodrošināt tūrisma objektu saglabāšanu, ilgtspējīgu attīstību un iespējas tos izmantot tūrisma vajadzībām, piedalīties tūrisma informācijas centru, punktu un standu izveidošanā un finansēšanā, veicināt kultūrizglītojošo darbu tūrisma jomā un veselīga un aktīva dzīvesveida popularizēšanu, kā arī attīstīt labvēlīgu vidi komercdarbībai. Šī nodeva veicina pašvaldības un tūrisma pakalpojumu sniedzēju sadarbību. Tūrisms ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas nodrošina klientus izmitināšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Nodevu par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu Latvijā ir noteikusi tikai Rīgas valstspilsētas pašvaldība. Atbildot uz pašvaldību aptaujas jautājumiem, Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka nodevas mērķis ir gūt papildus līdzekļus tūrisma jomu atbalstošu vai tūrisma infrastruktūru attīstošu projektu realizācijas veicināšanai un Rīgas kā pilsētas starptautiskās atpazīstamības veicināšanai.

Arī Kuldīgas novada pašvaldība izskata iespēju ieviest tūrisma nodevu. Nodevas mērķis būtu saistīts ar ieguldījumiem tūrisma infrastruktūras uzlabošanai un pasākumu organizēšanai, lai piesaistītu vairāk tūristu, kas veicinātu nozares attīstību kopumā⁴⁸. Potenciāli, pieņemot, ka tūrisma nozare Latvijā attīstīsies, arī citām pašvaldībām var rasties nepieciešamība noteikt šādu nodevu.

3.3.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Latvijā nodeva par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu ir noteikta tikai Rīgas valstspilsētā. Nodevas iekasēšanu, t.sk. tūristu mītnes reģistrāciju, pārskatu iesniegšanu un darbības pārtraukšanu nosaka Rīgas valstspilsētas pašvaldības domes 2019. gada 25. septembra saistošie noteikumi Nr. 83 “Par pašvaldības nodevu par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu Rīgā”. Nodevas tiesiskais regulējums un pakalpojuma apraksts nesatur norādes, ka nodevas iekasēšana varētu tikt vērtēta kā maksas pakalpojums.

Saskaņā ar pašvaldības sniegto informāciju piemērotā nodeva par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu nav apstrīdēta. Nodevas apmērs tika pārskatīts vienu reizi, t.i. ar 01.11.2023. nodevas likme tika samazināta no 1 EUR uz 0,89 EUR

⁴⁷ Turpat. 2.pants.

⁴⁸ J.K.Krūmiņš. Vēlas ieviest tūrisma nodevu. Kurzemnieks 12.11.2025. <https://kurzemnieks.lv/aktualitates/velas-ievies-turisma-nodevu/>

par katru pavadīto nakti. Nodevas samazināšana Covid-19 pandēmijas laikā rāda, ka, nosakot nodevu, tiek ņemta vērā situācija tūrisma nozarē kopumā un klientu skaits izmitināšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Nodevas apmēra noteikšanas principi publiski nav pieejami. Salīdzinot ar citām Eiropas valstu galvaspilsētām, jāatzīst, ka šī nodeva ir salīdzinoši neliela. Piemēram, Viļņā tūrisma nodeva ir 2 EUR par nakti⁴⁹, un atvieglojumi vai atbrīvojumi tiek piemēroti personām, kuras jaunākas par 18 gadiem un skolēniem, uzrādot skolēna apliecību, personām ar invaliditāti, viesiem, kuri rezervācijas veikuši airbnb platformā, kā arī bēgļiem. Vēl lielākas šīs nodevas ir citās Eiropas galvaspilsētās – Berlīnē tā ir 7,5% diennakti no izmitināšanas pakalpojuma cenas⁵⁰, bet Parīzē tā ir no 0,65 EUR līdz 15,60 EUR par nakti atkarībā no naktsmītnes veida vai kategorijas⁵¹.

3.3.3. Nodevas administrēšana

Nodevas maksātāji ir personas, kuras Rīgas valstspilsētas administratīvajā teritorijā tūristu mītnēs uzņem atpūtniekus un tūristus par maksu. Personai, kura Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā tūristu mītnē uzsāk uzņemt atpūtniekus un tūristus par maksu, ir pienākums 10 dienu laikā no darbības uzsākšanas par to paziņot pašvaldības ieņēmumu pārvaldei elektroniski aizpildot noteikta parauga formu. Tāpat nodevas maksātājam ir pienākums reizi mēnesī iesniegt pašvaldības ieņēmumu pārvaldei atskaiti par iepriekšējā mēnesī uzņemto atpūtnieku un tūristu skaitu un aprēķināto nodevu. Ja nodevas maksātājs uzņem tūristus vairākās mītnēs, par katru mītni jāiesniedz atsevišķa atskaite.

Nodevas maksātājam ir pienākums ziņot pašvaldības ieņēmumu pārvaldei, ja tas pārtrauc uzņemt atpūtniekus⁵². Tāpat nodevas maksātājam ir jāuztur tūristu uzskaites reģistrs un tajā iekļautajam datiem ir jāatbilst pārskatiem, kuri tiek iesniegti pašvaldības ieņēmumu pārvaldei.

3.3.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai Rīgas valstspilsēta ir noteikusi nodevu un tā ir robežās 0,89 – 8,9 EUR. Kopējā saņemtā nodevu summa ir 1 729 221 EUR jeb 12,33% no visiem nodevu ieņēmumiem.

26. tabula. Pašvaldību tūristu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāju skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	591 882	-	1 368 512	1 729 221
Kopsumma	-	-	1 368 512	1 729 221

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

27. tabula. Pašvaldību tūristu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc teritoriju platības

Pašvaldība	Teritorija ⁴ , km ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	304	-	1 368 512	1 729 221
Kopsumma	-	-	1 368 512	1 729 221

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldību nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, nodeva ir obligāta izmitināšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, tikai pašvaldība veic izmitināšanas pakalpojumu sniedzēju reģistrāciju un kontrolē nodeva samaksu.

⁴⁹ <https://www.govilnius.lt/plan-your-trip/city-tax?>

⁵⁰ <https://www.visitberlin.de/en/city-tax-berlin>

⁵¹ <https://parisjetaime.com/eng/article/tourist-tax-a616>

⁵² Rīgas domes 09.11.2022. saistošo noteikumu Nr. RD-22-173-sn „Par pašvaldības nodevu par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu Rīgā”

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldībai ir tiesības noteikt nodevu par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 12. pantu.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, maksājums tiek iekasēts atbilstoši izmitināto tūristu un atpūtnieku skaitam.

28. tabula. Atpūtnieku nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcīpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Atbalsta tūrisma politiku, vides politiku (īpaši ilgtspējīgie tūrisma veidi), ekonomikas un reģionālās attīstības politiku
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	3	Tūrisms ir viens no Latvijas ekonomikas attīstības virzieniem
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst normatīvo aktu prasībām
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	0	Nodeva tiek aktualizēta pastāvot atbilstošiem sociālekonomiskajiem rādītājiem. Šobrīd indikāciju nodevas paaugstināšanai nav
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	0	Nodeva noteikta tikai Rīgas valstspilsētā
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Ietekmē tūrisma nozari un ar to saistītos pakalpojumus
Vietējās sabiedrības vajadzības	0	Nerisina sabiedrībā aktuālu problēmu
Kopā	8	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir tūrisma infrastruktūras attīstības veicināšana un pasākumu organizēšana, kas veicina tūrisma nozares attīstību pašvaldībā.

Nodevu iespējams piemērot tikai gadījumā, ja pašvaldības administratīvajā teritorijā jau ir tūrisma objekti un kaut minimāli izveidota infrastruktūra tūristu piesaistei. Nodevas apmērs tiek noteikts ievērojot tūrisma nozares attīstības līmeni un izmitināšanas pakalpojumu sniedzēju klientu skaitu. Precīzi definēti kritēriji nav publiski pieejami.

3.4. Tirdzniecība publiskās vietās

3.4.1. Nodevas mērķis un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par tirdzniecību publiskās vietās nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 4.punkts.

Pašvaldību darbības tirdzniecības atļauju izsniegšanā nosaka Patērētāju tiesību aizsardzības likums, kas paredz pašvaldībām pienākumu piedalīties šajā likumā noteikto patērētāja tiesību aizsardzībā. Patērētāju tiesību aizsardzības likums ir uzdevis MK izdot noteikumus, kuros paredz noteikt tirdzniecības veidus, kas ir saskaņojami ar pašvaldību un reglamentē tirdzniecības uzraudzības kārtību.

Pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likumā iekļauto deleģējumu, ir izdoti Ministru kabineta 2010. gada 12. maija noteikumi Nr. 440 “Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību”. Šie noteikumi nosaka, ka ar pašvaldību ir jāsaskaņo ielu tirdzniecība un tirgus.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Vairākas pašvaldības, atbildot uz aptaujas jautājumiem, ir norādījušas vairāk kā vienu mērķi nodevas iekasēšanai, bet, aizpildot tabulu zemāk, iekļauts tikai viens mērķis. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību kā nodevas mērķi norādījušas veicināt atbildīgu un saskaņotu tirdzniecības praksi.

29. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Veicināt atbildīgu un saskaņotu tirdzniecības praksi	18
2.	Segt administratīvās izmaksas	13
3.	Nodrošināt nepieciešamo infrastruktūru	5

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Saskaņā ar pašvaldību atbildēm pamatā nodevas noteikšanai ir regulējošā funkcija. Pašvaldības kontrolē un uzrauga tirdzniecību savā administratīvajā teritorijā, kā arī rūpējas par tirdzniecības vietu ierīkošanu un kopšana un pieprasa to arī no tirdzniecības organizatoriem.

Kritiski vērtējams un precizējams ir nodevas mērķis “vietējo ražotāju produkcijas popularizēšanā”, jo šajā gadījumā jāņem vērā ES brīvas preču un pakalpojumu aprites princips, kas izriet no Līguma par Eiropas savienības darbību. Šajā līgumā paredzēts, ka dalībvalstis drīkst noteikt ierobežojumus tirdzniecībai tikai sabiedrības interesēs (piemēram, sabiedriskā kārtība, veselība, drošība), ja tie ir samērīgi un pamatoti un dalībvalstis nedrīkst diskriminēt preču piegādātājus no citām ES dalībvalstīm.⁵³ Tajā pat laikā par ierobežojošiem nevar uzskatīt tādus noteikumus, kā, piemēram, atvieglojumu noteikšanu tirdzniecībai ar pašu ražotiem vai pašu audzētiem produktiem, atvieglojumu noteikšanu noteiktu sociālu grupu veiktai uzņēmējdarbībai (piemēram, skolēnu vai personu ar invaliditāti uzņēmumu ražojumiem).

3.4.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Praktiski visās pašvaldībās nodevas apmērs ir atkarīgs uz cik ilgu laiku tiek izsniegta tirdzniecības atļauja. Salīdzinoši visbiežāk tiek izsniegta atļauja uz vienu dienu. Saņemot tirdzniecības atļauju mēnesim, katra diena tirgotājam izmaksā lētāk. Atsevišķas pašvaldības ir noteikušas tirdzniecības atļaujas nodevu gadam, kas ļauj pašvaldībai samazināt administratīvās izmaksas par atļaujas izsniegšanu un dod iespēju tirgotājam samazināt izmaksas par vienu dienu. Atšķirīgi tiek noteiktas nodevas arī atkarībā no tā, vai tā ir ikdienas tirdzniecība vai organizēta tirdzniecība, piemēram, gadatirgos vai pasākumu laikā.

Pašvaldības ir noteikušas atšķirīgus nodevas apmērus dažādām preču grupām, izvērtējot gan preču sortimentu, gan tirdzniecības ilgumu. Tiek ņemtas vērā arī iedzīvotāju intereses un tirgus situācija, nosakot pašvaldības nodevas. Pašu ražotai pārtikai, pašu lasītām sēnēm un ogām, amatniecības darinājumiem, mājražotājiem tās parasti ir zemākas (0,25 – 2 EUR dienā). Nedaudz lielākas tās ir rūpnieciski ražotām pārtikas precēm, alkoholam un rūpnieciski ražotām nepārtikas precēm.

Nodevu apmēri var atšķirties arī viena novada ietvaros, piemēram, nodeva par tirdzniecību Siguldas pagasta teritorijā atšķiras no nodevām Mālpils, Inčukalna, Lēdurgas un Krimuldas pagastu teritorijās⁵⁴. Nodevas apmērs atšķiras arī dažādās pašvaldībās – valstspilsētās tas ir lielāks (atsevišķām preču grupām arī mazāks, jo dominē regulējošā funkcija). Tāpat pašvaldības ir norādījušas, ka, nosakot nodevas apmēru, ir ņemts vērā nodevas apmērs kaimiņu pašvaldībās, tādējādi veidojot līdzīgu nodevu noteikšanas praksi reģionā. Daļa pašvaldību paredz nodevas iekasēšanu par tirdzniecības vietu, bet, piemēram Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir noteikusi maksu par tirdzniecības platībai atvēlēto platību (EUR par m³).

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir preču veids, preču izcelsmes valsts, tirdzniecības laika periods (piemēram, diena, mēnesis, gads) un tirdzniecības platība.

Formulas noteikšanas principi

Nodevas apmērus pašvaldības saistošajos noteikumos pamatā ietvērušas tabulu veidā, norādot nodevas apmēru par vienību (gabalos vai m²) dienās, nedēļās, mēnešos vai gadā. Vienlaikus daļā pašvaldību nodevas aprēķinam tiek izmantota formula, kas tiek atspoguļota saistošajos noteikumos.

⁵³ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>

⁵⁴ Siguldas novada dome. 14.04.2022. saistošie noteikumi nr.22 Par nodevām par tirdzniecību publiskās vietās Siguldas novadā

Rīgas pilsētas gadījumā par vienas tirdzniecības vietas izmantošanu īslaicīga rakstura tirdzniecībai ir noteiktas dažādas likmes dienā atkarībā no tirgojamās produkcijas veida (ja tirgo dažādu veidu produkciju piemēro augstāko likmi), tāpat atšķirīgas likmes ir noteiktas tirdzniecībai pasākuma laikā un ielu tirdzniecībai Ziemsvētku laikā. Nodevas likme par tirdzniecību sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniegšanai tiek piemērota atbilstoši aizņemtajai platībai un novietojumam pilsētā. Saistošajos noteikumos iekļautais apraksts nav uzskatāms par formulu, tomēr tas pietiekami skaidri apraksta noteikumus nodevas aprēķinam.

Daugavpils pilsētā nodeva tiek noteikta par tirdzniecības vietas izmantošanu atkarībā no produkcijas veida.

Jūrmalas pilsētā sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumu sniegšanai ar piesaisti pastāvīgai pakalpojumu sniegšanas vietai (par 1 m² aizņemtās teritorijas platības), neatkarīgi no realizējamo preču grupas ir noteiktas nodevas, nosakot likmi dienā un likmi mēnesī par vienu m² aizņemtās platības.

Arī citās pašvaldībās dominē nodevu likmju attēlojums tabulās vai teksta formā. Šādu nodevas likmju aprakstīšanu pašvaldības ir uzskatījušas par labāko un, ņemot vērā tirgojamās produkcijas un tirdzniecības veidu dažādību, vienotas formulas izstrāde saistošajos noteikumos nespētu padarīt labāk uztveramus.

Lai arī pašvaldības nosacīti līdzīgi ir noteikušas preču grupas (parasti tās atbilst MK noteikumos Nr. 440 "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību" noteiktajām grupām), kurām noteiktas atšķirīgas nodevu likmes, šīs likmes ir pietiekami atšķirīgas dažādās pašvaldībās. Piemēram, par vienreizēju atļauju pasākuma laikā tirgot pašu ražotu lauksaimniecības produkciju, kā arī savvaļā iegūto produkciju Augšdaugavas novadā paredzēta nodeva 6 EUR apmērā par dienu, Ogres pilsētā savvaļas ogu, sēņu un riekstu tirdzniecībai pasākuma laikā nodeva ir 10 EUR par tirdzniecības vietu, bet pašu ražotas pārtikas un nepārtikas preces – 25 EUR par vietu (citās Ogres novada pilsētās un pagastos šī likme ir zemāka). Nodevas atšķiras tirdzniecībai arī ārpus publiskiem pasākumiem, piemēram, Ventspils valstspilsētā pašaudzētu produkciju iespējams tirgot maksājot nodevu 0,25 EUR dienā, bet Limbažu novadā nodeva ir 2 EUR dienā. Atšķiras arī likmes, kas ir noteiktas tirdzniecībai pašvaldības ierīkotajās tirdzniecības vietās ikdienā vai pasākuma laikā.

Kā atsevišķu tirdzniecības atļauju paveidu var izcelt tirdzniecības organizēšanu, t.i. gadījumu, kad uzņēmējs organizē tirdzniecību un nodrošina tirdzniecības procesa organizatorisko atbalstu. Šajā gadījumā tirdzniecības organizators iesniedz pašvaldībai tirdzniecības dalībnieku sarakstu, kurā ir norādītas preču grupas. Tirdzniecības organizatoram tiek aprēķināta pašvaldības nodeva, kas ir vienāda ar visu tirdzniecības dalībnieku nodevu summu, kas savukārt tiek noteikta, ņemot vērā aizņemto vietu skaitu vai platību, tirgojamo preču sortimentu, izcelsmi u.c. parametrus, tādā pat veidā kā tirdzniecības atļaujas izsniegšanai^{55, 56}. Organizētās tirdzniecības laikā pašvaldība iekasē nodevu par tirdzniecības atļaujām visiem tirdzniecības dalībniekiem. Šajā gadījumā ir jānošķir pašvaldības nodeva un maksa par dalību pasākumā, ko dalībnieki maksā tirdzniecības organizatoram par tirdzniecības organizēšanu.

Izmantojot nodevu kā regulējošu instrumentu, pašvaldība var veicināt atsevišķu uzņēmējdarbības veidu attīstību tās administratīvajā teritorijā, nepārkāpjot ES vienotas preču un pakalpojumu kustības principus.

Ievērojot nodevu apmēra atšķirīgumu, kā arī to, ka produkcijas grupas, kurām pašvaldības ir noteikušas atšķirīgas nodevas likmes jau ir noteiktas MK noteikumos Nr. 440 "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību", detalizētākas vienotas kārtības noteikšana visām pašvaldībām nav lietderīga.

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs par tirdzniecību publiskās vietās. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību norāda, ka nodevas apmērs ir atkarīgs no tirdzniecības pasākuma un preču veida.

30. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Tirdzniecības pasākums un preču veids	26
2.	Pašvaldības izmaksu segšana, t.sk. administratīvo	6
3.	Citu pašvaldību nodevu apmērs	3
4.	Nav norādīts	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

⁵⁵ <https://latvija.gov.lv/Services/10055>

⁵⁶ <https://latvija.gov.lv/Services/8009>

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Ievērojama daļa pašvaldību norādījušas, ka papildu kritēriji netiek izmantoti. Kā papildu kritēriji norādīti telpu platība, preču veidi un citi parametri, kas nosaka nodevas apjomu.

31. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	29
2.	Tiek izmantoti papildu kritēriji	6
3.	Nav norādīts	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.4.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām 40 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi un divām pašvaldībām saistošie noteikumi atrodami pašvaldību interneta vietnē (nav pieejami likumi.lv). Pašvaldības atšķirīgi ir regulējušas nodevas un atļauju izsniegšanas kārtību. Daļa pašvaldību nodevu un tirdzniecības atļauju izsniegšanas kārtību ir noteikušas vienos saistošos noteikumos, bet daļa - ir izdevusi atsevišķus noteikumus, kas nosaka nodevas apmēru, un atsevišķus - tirdzniecību atļauju izsniegšanas kārtības noteikšanai.

Pamatā nodevas administrēšana visās pašvaldībās notiek līdzīgi. Tirdzniecības atļaujas saņemšanai persona, kura vēlas tirgoties, iesniedz iesniegumu un dokumentus, kas noteikti atšķirīgi katram tirdzniecības veidam (iesniedzamos dokumentus noteic Ministru kabineta 2010. gada 12. maija noteikumi Nr. 440. "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas" un atsevišķi dokumenti var tikt noteikti pašvaldības saistošajos noteikumos pēc pašvaldības ieskatiem). Iesniegumam pievienojamo dokumentu saraksts ir līdzīgs un tie tiek pieprasīti, lai pareizi noteiktu tirgojamo preču sortimentu, izcelsmi, tirgotāja tiesības iesaistīties pārtikas aprītē, tirgotāja identitāti u.c. prasības, kuru kontroli nosaka dažādi tiesību akti.

Ielu tirdzniecības gadījumā norādāms, ka pastāv: 1) pašvaldības iekārtotās ielu tirdzniecības vietas; 2) ielu tirdzniecības vietas, kuras ar pašvaldību saskaņo un iekārto pats tirdzniecības dalībnieks, 3) sabiedriskās ēdināšanas pakalpojuma sniegšanas vietas ar piesaisti patstāvīgajai tirdzniecības vietai vai bez tās, 4) pārvietojamais mazumtirdzniecības punkts, kura maršruts saskaņojams ar attiecīgo pašvaldību, kurā tas pārvietoja; 5) pašvaldības organizēta ielu tirdzniecība; 6) trešo personu organizēta ielu tirdzniecība; 7) teritorija, kurai piešķirts tirgus statuss. Ņemot vērā, ka ielu tirdzniecību var īstenot vairākos veidos, atšķiras arī pašvaldībā iesniedzamo dokumentu skaits un veids, nodevas apmērs, kā arī administratīvās procedūras.

Iepriekšminētais norāda, ka tirdzniecības atļauju izsniegšana ir process, kas prasa administratīvos un materiāltehniskos resursus gan no tirgotāja, gan no pašvaldības un, nemazinot kopējo prasību apjomu, ko kontroles un uzraudzības nolūkos pieprasa dažādas institūcijas (Valsts ieņēmumu dienests, Pārtikas veterinārais dienests u.c.), šo resursu apmēru samazināt būtu problemātiski.

Ministru kabineta 2010. gada 12. maija noteikumi Nr. 440. "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas" nosaka iespēju pašvaldībām izmantot Brīvas pakalpojumu sniegšanas likumā noteikto noklusējuma atļauju, kas paredz, ka pašvaldība pēc iesnieguma un pilnīgas informācijas un dokumentu saņemšanas triju darba dienu laikā informē iesnieguma iesniedzēju par to:

- kad tiks izsniegta atļauja ielu tirdzniecības organizēšanai vai pieņemts lēmums par atteikumu izsniegt atļauju ielu tirdzniecības organizēšanai (norādot konkrētu datumu);
- par kārtību, kādā var apstrīdēt pašvaldības lēmumu par atteikumu izsniegt atļauju ielu tirdzniecības organizēšanai;
- par noklusējuma piemērošanas kārtību, ja pašvaldība norādītajā termiņā nepaziņo savu lēmumu par atļaujas piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt.

Šis mehānisms paredz, ka gadījumā, ja pašvaldība termiņā neinformē par atļaujas izsniegšanu ielu tirdzniecībai vai par atteikumu izsniegt atļauju ielu tirdzniecībai, uzskatāms, ka pašvaldība ir izsniegusi atļauju ielu tirdzniecībai, piemērojot Brīvas pakalpojumu sniegšanas likumā minēto noklusējumu. Šis mehānisms ir vērsts uz administratīvā sloga samazināšanu, taču fiziski pats atļaujas izsniegšanas process ir salīdzinoši neliels salīdzinājumā ar pieprasāmās un pārbaudāmās informācijas apjomu, kas nepieciešams, lai normatīvo aktu prasībām atbilstoši pieņemtu lēmumu par atļaujas izsniegšanu.

Gadījumos, kad tirdzniecība notiek pasākuma laikā (piemēram, Rīgas valstspilsētas gadījumā atsevišķi tiek regulēta tirdzniecība Ziemassvētku laikā) iesniegumu tirdzniecībai iesniedz pasākuma organizators. Arī viņam iesniegumam ir jāpievieno informācija par katru tirgotāju, kas piedalās pasākumā. Šajā gadījumā pašvaldības nodevu maksā tirdzniecības organizators, kurš tālāk ir atbildīgs par pašvaldības saistošo noteikumu un Ministru kabineta 2010. gada 12. maija noteikumu Nr. 440 "Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību" izpildi.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi.

32. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	36

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.4.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopēja saņemtā nodevu summa 2024. gadā ir 1 102 549 EUR jeb 7,86 % no visiem nodevu ieņēmumiem. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 0,5 EUR – 200 EUR. Apmēram 45% no visiem ieņēmumiem 2024. gadā sastāda Rīga, bet ir arī vairākas pašvaldības, kur saņemtā nodevu kopsumma ir virs 30 000 EUR, piemēram, Ādaži, Smiltene, Daugavpils, Liepāja. Tabulā zemāk pašvaldības sagrupētas pēc uzņēmumu skaita pašvaldībā un ar zilu krāsu iekrāsoti ieņēmumi virs 20 000 EUR katrā no trim analizētajiem gadiem. Saskaņā ar tabulas datiem, nav tiešas saistības starp uzņēmumu skaitu novadā un iekasētās nodevas apmēru.

33. tabula. Pašvaldību tirdzniecības nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc uzņēmumu skaita

Pašvaldība	Aktīvo uzņēmumu skaits uz 22.09.2025. gadā ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	75 553	485 120	523 156	498 893
Ogres novads	5 179	19 117	4 454	3 323
Mārupes novads	4 956	5 915	6 550	7 406
Liepāja	4 915	22 012	23 183	31 641
Cēsu novads	4 635	91	9 868	9 153
Jūrmala	4 624	26 969	31 564	25 914
Valmieras novads	4 602	20 529	32 060	23 686
Jelgava	4 223	3 252	2 005	13 879
Tukuma novads	4 197	12 482	19 693	17 556
Daugavpils	3 821	47 741	53 514	53 643
Dienvidkurzemes novads	3 530	3 797	2 065	4 180
Bauskas novads	3 474	5 258	17 787	21 730
Talsu novads	3 275	20 351	5 633	20 776
Ropažu novads	3 221	2 955	4 540	3 706
Jēkabpils novads	3 090	14 538	19 967	24 233
Siguldas novads	3 059	30 414	25 620	28 654
Kuldīgas novads	2 985	19 878	18 398	7 696
Ķekavas novads	2 924	20 725	22 305	22 445
Madonas novads	2 865	11 113	25 787	25 300
Limbažu novads	2 844	15 653	22 083	21 498
Saldus novads	2 628	1 084	1 481	159
Jelgavas novads	2 613	-	4 426	4 647
Ventspils	2 185	12 828	21 554	18 991
Aizkraukles novads	2 149	3 502	12 681	16 754
Ādažu novads	2 114	27 169	38 372	38 646

Dobeles novads	2 095	7 264	5 939	5 705
Rēzeknes novads	1 917	15 596	20 784	25 308
Smiltenes novads	1 856	17 554	22 551	31 254
Salaspils novads	1 785	6 111	5 002	5 340
Rēzekne	1 598	6 089	9 527	5 421
Augšdaugavas novads	1 480	2 168	2 929	2 479
Olaines novads	1 478	9 644	11 536	11 785
Gulbenes novads	1 432	6 754	8 001	12 234
Balvu novads	1 367	581	580	1 131
Preiļu novads	1 318	11 100	14 615	16 905
Alūksnes novads	1 299	5 393	6 672	5 552
Ludzas novads	1 149	10 540	14 738	15 629
Krāslavas novads	1 102	2 112	2 632	2 760
Ventspils novads	1 061	2 750	2 663	2 926
Saulkrastu novads	874	7 665	6 339	6 433
Līvānu novads	798	2 301	3 551	6 149
Valkas novads	599	621	606	1 029
Kopsumma	-	946 736	1 087 411	1 102 549

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldību nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, personām nav tiesību tirgoties pašvaldības teritorijā bez pašvaldības izsniegtas atļaujas.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, nav citas iestādes, kas būtu pilnvarota sniegt atļauju tirgoties pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldībai ir tiesības noteikt nodevu tirdzniecībai publiskās vietās un deleģējums ir ietverts gan likumā „Par nodokļiem un nodevām”, gan Ministru kabineta 2010. gada 12. maija noteikumos Nr. 440 “Noteikumi par tirdzniecības veidiem, kas saskaņojami ar pašvaldību, un tirdzniecības organizēšanas kārtību”.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, pašvaldība izraksta rēķinu par nodevu tikai gadījumā, ja atļauja tirdzniecībai tiek izsniegta.

34. tabula. Tirdzniecības nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībspolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Nodeva nav tieši saistīta ar ES rīcībspolitikām, bet to nosakot ir jāievēro preču un pakalpojumu brīvas preču un pakalpojumu aprites principi
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	2	Nodeva atbalsta LR plānošanas dokumentos nospraustos mērķus ekonomikas attīstībā un kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanā
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Nodeva tiek pārskatīta vidēji reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi pašvaldības budžetā pārsvarā gadījumu ir salīdzinoši nelieli
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	3	Nodevu piemēro gandrīz visas pašvaldības
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Nodeva ir noteikta ņemot vērā uzņēmēju iespējas to samaksāt, īpaši pievēršot uzmanību pašu ražotu vai vāktu produktu tirdzniecībai

Vietējās sabiedrības vajadzības	1	Nodeva nerisina liela mēroga sabiedrībā aktuālas problēmas, bet palīdz nodrošināt kārtību pasākumos
Kopā	13	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt tirdzniecību pašvaldības administratīvajā teritorijā, nodrošinot tirgojamās produkcijas un tirdzniecības procesa atbilstību Patērētāju aizsardzības likuma prasībām, kā arī kontrolējot tirdzniecības vietu iekārtošanu. .

Nodevas apmērs, atvieglojumi un atbrīvojumi pašvaldībai ir jānosaka, ņemot vērā ES brīvas preču un pakalpojumu aprites principus. Nav pieļaujama tirgotāju un ražotāju diskriminācija tikai tādēļ, ka tie reģistrēti citā pašvaldībā vai valstī. Ir pieļaujami atvieglojumi pašu ražotas produkcijas tirdzniecībai, atvieglojumi personām ar invaliditāti un skolēnu ražotas produkcijas tirdzniecībai. Šajā gadījumā priekšrocības tiek noteiktas atkarībā no sociāliem faktoriem, nevis no uzņēmumu reģistrācijas vietas.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir preču veids, preču izcelsmes valsts, tirdzniecības laika periods un tirdzniecības vietas platība.

Ieteikumi

Uzdot pašvaldībām pārskatīt atbrīvojumus un atvieglojumus no nodevas samaksas, ievērojot ES brīvas preču un pakalpojumu aprites principus, t. i. izvairoties no atvieglojumu noteikšanas vietējiem ražotājiem, vadoties tikai pēc uzņēmuma reģistrācijas adreses. Nosakot atbrīvojumus vai atvieglojumus, nodevas samaksai ieteicams izmantot tādus kritērijus, kā pašu ražotas produkcijas tirdzniecība, skolēnu, personu ar invaliditāti u.tml. produkcijas tirdzniecība, šādā veidā palīdzot sociāli mazaizsargātām grupām.

3.5. Visu veidu dzīvnieku turēšana

3.5.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par mājdzīvnieku turēšanu nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 5.punkts.

Pašvaldību pienākumus un tiesības kontrolēt mājdzīvnieku apzīmēšanas un reģistrācijas prasību izpildi nosaka Veterinārmedicīnas likuma 21³. panta pirmā daļa un MK 2022. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība”.

Mājas (istabas) dzīvnieka reģistrāciju Lauku atbalsta dienesta (LAD) datu bāzē veic praktizējošs veterinārārsts. LAD uzturētajā datu bāzē var reģistrēt tikai dzīvnieku, kas ir apzīmēts ar pasīvu lasām režīmā radiofrekvences identifikācijas ierīci (mikroshēmu). Dzīvnieka saistību ar pašvaldības iedzīvotāju var noteikt tikai pēc šīs mikroshēmas, kas reģistrēta LAD datu bāzē. Taču jāņem vērā, ka iedzīvotāja dzīves vieta var atšķirties no viņa īpašumā esoša dzīvnieka dzīves vietas – līdz ar to tikai dzīvnieka reģistrācijas fakts kādam pašvaldības iedzīvotājam vēl nenožīmē, ka šis dzīvnieks uzturas pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Veterinārmedicīnas likuma 21.³ panta pirmā daļa paredz pašvaldībai pienākumu pašvaldībai nodrošināt normatīvajos aktos par mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtību noteikto suņa, kaķa un mājas (istabas) seska apzīmēšanas un reģistrācijas prasību izpildes uzraudzību un kontroli attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

Tātad pašvaldībai būtu jānodrošina kontrole pār to, lai mājas (istabas) dzīvnieki likumā noteiktā kārtībā tiek reģistrēti LAD datu bāzē un būtu apzīmēti ar mikroshēmu. Veterinārmedicīnas likumā pašvaldībām ir paredzētas tiesības noteikt institūciju, kura ir tiesīga izdot administratīvos aktus par suņa, kaķa un mājas (istabas) seska apzīmēšanu un reģistrāciju (Veterinārmedicīnas likuma 21.³ panta trešā daļa).

Pašvaldību likums paredz pašvaldībām tiesības piemērot administratīvos sodus par dzīvnieku labturības prasību pārkāpšanu. Dzīvnieka reģistrēšana (vai neregistrēšana) pašvaldībā pati par sevi nenodrošina dzīvnieka labturības prasības.

Savukārt dzīvnieku labturības prasības regulē Dzīvnieku aizsardzības likums, kurā pašvaldību kompetence aprobežojas ar patversmju izveidi, klaiņojošu vai bezpalīdzīgā stāvoklī nonākušu dzīvnieku izķeršanu un, ja nepieciešams, nogalināšanu, kā arī labturības prasību izpildes kontroli. Dzīvnieku aizsardzības likumā pašvaldībām

nav noteiktas tiesības izdot noteikumus, kas noteiktu dzīvnieku labturības prasības, jo tās ir noteiktas ar MK 25.06.2024. noteikumiem Nr.411 "Mājas (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības noteikumi".

Iepriekšminētais norāda, ka pašvaldībām nav tiesību izdot saistošos noteikumus par dzīvnieku labturības prasību ievērošanu vai dzīvnieku reģistrāciju – tās kontrolē nozares normatīvo aktu ievērošanu.

Konstatējams, ka praksē pašvaldības paplašināti ir traktējušas Dzīvnieku aizsardzības likumā un Veterinārmedicīnas likumā noteikto pienākumu kontrolēt dzīvnieku reģistrēšanu un labturības prasību ievērošanu (un izdevušas saistošos noteikumus par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu (piemēram, Jūrmala, Mārupes, Ropažu, Saulkrastu, Liepājas, Bauskas, Ķekavas, Dienvidkurzemes, Tukuma u.c. pašvaldības). Šie noteikumi parasti nosaka dzīvnieka īpašnieka pienākumus, kā arī pašvaldības rīcību gadījumos, kad tā konstatē neregistrēta dzīvnieka esamību, vai labturības un vakcinācijas prasību pārkāpumus un parasti šādos saistošajos noteikumos netiek regulēts attiecīgais pašvaldības nodevas objekts.

Šie noteikumi parasti nosaka dzīvnieka īpašnieka pienākumus, kā arī pašvaldības rīcību gadījumos, kad tā konstatē neregistrēta dzīvnieka esamību, vai labturības un vakcinācijas prasību pārkāpumus.

Pašvaldības savas datu bāzes par dzīvniekiem neuztur, tāpēc LAD datu bāze, ar kuru strādā veterinārārsti, ir vienīgais ticamais informācijas avots, kas ļauj noteikt personu, kurai jāmaksā nodeva. Pēc tam ir iespējams piemērot mehānismus, kas nosaka administratīvos sodus - neregistrēšana, nodevas nenomaksāšana, vakcinācijas prasību neievērošana u.tml., bet tā ir pašvaldības policijas kompetence. Jāņem vērā, ka ieņēmumi no šīs nodevas ir minimāli un jebkādi stingrāki reģistrācijas noteikumi rada nesamērīgu administratīvo slogu veterinārārstiem, pašvaldībai, kā arī iedzīvotājiem. Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka līdzšinējā prakse suņa īpašniekam, saņemot pie praktizējoša veterinārārsta ikgadējo suņa turēšanas žetonu ir novecojusi, dārga un neefektīva, jo ieguldītie finanšu un cilvēku resursi suņa turēšanas žetonu administrēšanai rada neadekvātu administratīvo slogu veterinārārstu pamatfunkcijām.

Skatot pašvaldībām piešķirtā pilnvarojuma apjomu saistošo noteikumu izdošanai jautājumā par mājas (istabas) dzīvnieku labturību kopsakarā ar pašvaldības tiesībām un doto pilnvarojumu izdot saistošo noteikumus par nodevu par visa veida dzīvnieku turēšanu pirmsšķietami saskatāma pretruna, proti, būtu jāizdara secinājums, ka nodevas objekts varētu būt tieši mājas (istabas) dzīvnieki, kas tiek turēti pašvaldības administratīvajā teritorijā.

Nodeva vairāk ir aktuāla pilsētās (Rīga, Liepāja, Jelgava), kamēr novadu pašvaldībām tā ir mazāk aktuāla. To norāda arī ieņēmumi no nodevas administrēšanas, kur lielākie ieņēmumi ir Rīgai, Jelgavai, Liepājai un Salaspilij.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

35. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība, nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nodrošināt sabiedrisko kārtību, dzīvnieku labturību un iedzīvotāju drošību un veicināt atbildīgu dzīvnieku turēšanas kārtību	4
2.	Noteikt suņu reģistrācijas kārtību un uzraudzību	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildus tam, piemēram, Liepājas pašvaldība ir noteikusi kārtību, kādā personai jārikojas, konstatējot mājdzīvnieka pazūšanu.

Papildus jāņem vērā, ka praksē vairums pašvaldību nodevas ir noteikušas tikai par suņu turēšanu, jo tādu dzīvnieku labturības prasību ievērošanas kontrole, kuri dzīvo tikai iekštelpās praktiski nav iespējama, izņemot gadījumus, ja tiek saņemtas sūdzības no personām, kurām ikdienā traucē citu personu mājdzīvnieki (paraksti kaķi). Šāda situācija atbilst MK 21.06.2022.noteikumos Nr.359 "Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība" noteiktajiem izņēmumiem, kad kaķu un mājas sesku reģistrācija nav obligāta šo noteikumu 3.2 noteiktajos gadījumos (dzīvnieku nepavairo, neatsavina, nenodod viesnīcā utt.). Uz ziņojuma sastādīšanas brīdī administratīvā atbildība tiek paredzēta par dzīvnieku labturības prasību pārkāpumiem, taču mājas (istabas) dzīvnieka reģistrēšana un apzīmēšana ar mikrohēmu nebūtu saistāma ar labturības prasībām, jo tā skar sabiedriskās drošības jomu plašāka nozīmē).

3.5.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Pašvaldību atbildes uz aptaujas jautājumiem rāda, ka nodevas ieņēmumus paredzēts novirzīt klaiņojošo dzīvnieku sterilizācijas programmai, patversmju uzturēšanai, specializētu atkritumu urnu uzstādīšanai, pilsētvides labiekārtošanai.

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

36. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Iekļauta atsauce uz normatīvo regulējumu, nenorādot principus	3
2.	Taisnīguma princips un iedzīvotāju maksātspēja	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

37. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	5

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.5.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai 8 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi, 27 pašvaldībām nav izstrādāti saistošie noteikumi par nodevām par dzīvnieku turēšanu.

Administratīvās procedūras

Lai gan Veterinārmedicīnas likums un Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” paredz iespēju reģistrēt LAD datu bāzē suņus, kaķus un (istabas) seskus, pašvaldību saistošie noteikumi pamatā nodevas nosaka tikai par suņu turēšanu (retāk nodeva paredzēta arī par kaķu turēšanu), paredzot atvieglojumus vai atbrīvojumus no nodevas pensionāriem par viena suņa turēšanu, par katru sterilizētu suni, par suni-pavadoni, ko izmanto vājredzīgas vai vājdzirdīgas personas, par suņiem, kas uzturas patversmēs u.c. gadījumos.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija noteikumu Nr. 359 “Mājas (istabas) dzīvnieku reģistrācijas kārtība” 2. un 3.punktiem, LAD mājas (istabas) dzīvnieku reģistra datubāzē reģistrē mājas (istabas) dzīvnieku, kas ir apzīmēts ar mikroshēmu Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 12. jūnija Regulas (ES) Nr. 576/2013 par loļojumdzīvnieku nekomerciālu pārvietošanu nosacījumu izpildei. Datubāze ir vienotās valsts informācijas sistēmas "Lauku atbalsta dienesta informācijas sistēma" sastāvdaļa. Lai nodrošinātu dzīvnieku labturību un aizsardzību regulējošajos normatīvajos aktos noteikto prasību izpildi, datubāzē reģistrē suni, kaķi un mājas (istabas) sesku.

Rīgas un Liepājas valstspilsētu pašvaldību saistošie noteikumi paredz kontroles mehānismus un naudas sodus par suņu neregistrēšanu un attiecīgi, vismaz teorētiski, veic pasākumus nodevas iekasēšanai. Salaspils novadā suņa reģistrācija un nodeva ir maksājama vienu reizi dzīvnieka mūžā. Alūksnes novadā nodeva ir noteikta, taču informācija par tās iekasēšanas kontroles mehānismiem nav publiski pieejama. Jelgavas valstspilsētas pašvaldībā nodeva ir noteikta un informācija par kontroles kārtību ir pieejama Jelgavas valstspilsētas tīmekļvietnē <https://www.jelgava.lv/pakalpojumi/maja-un-vide/pasvaldibas-nodeva-par-sunu-turesanu/?utm>.

Dzīvnieku labturības prasību ievērošanas kontrole ir apgrūtināta, jo kontrolēt iespējams tikai to dzīvnieku turēšanu, kuri ir reģistrēti LAD datu bāzē. Pašvaldības darbības nodevas iekasēšanā ir reaktīvas – kontrolējošās institūcijas (parasti pašvaldības policija vai cita pilnvarota struktūrvienība) var konstatēt īpašnieku un pārbaudīt nodevas iekasēšanas faktu. Nodevas par tiem dzīvniekiem, kas neiet ārā (t.i., kaķi un mājas (istabas) seski), tehniski vispār nav iespējams kontrolēt, izņemot gadījumus, ja šie dzīvnieki tiek tirgoti, piemēram, no audzētavām un īpašnieku maiņa tiek reģistrēta LAD datu bāzē.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi.

38. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	5

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.5.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopēja saņemtā nodevu summa 2024. gadā ir 72 243 EUR jeb 0,51% no visiem nodevu ieņēmumiem. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 2 EUR – 20 EUR. Apmēram 86% no visiem ieņēmumiem 2024. gadā sastāda Rīga, bet ir arī vairākas pašvaldības, kur saņemtā nodevu kopsumma ir ievērojama, piemēram, Jelgava un Liepāja. Tabulā zemāk pašvaldības ir sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita un ar zilu atzīmēti pašvaldību ieņēmumi, kas katrā no trīs gadiem pārsniedza 1 000 EUR. Saskaņā ar tabulu zemāk nav sasaiste starp iedzīvotāju skaitu pašvaldībā un iekasētās nodevas apmēru.

39. tabula. Pašvaldību dzīvnieku nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	591 882	64 579	79 099	62 517
Liepāja	67 398	1 360	2 120	2 228
Ogres novads	57 648	271	222	221
Jelgava	54 821	3 790	4 137	4 102
Valmieras novads	50 647	189	-	-
Jēkabpils novads	38 833	590	14	13
Ropažu novads	35 164	31	19	-
Talsu novads	34 797	10	10	5
Ventspils	32 719	1 403	1 115	-
Siguldas novads	31 479	7	-	-
Ķekavas novads	31 271	1 183	1 196	1 666
Aizkraukles novads	28 238	39	12	-
Limbažu novads	27 612	9	9	4
Dobeles novads	27 508	478	82	-
Rēzekne	26 425	3 756	7 194	276
Salaspils novads	23 815	2 398	1 492	1 069
Gulbenes novads	18 497	39	40	35
Alūksnes novads	13 154	107	90	85
Līvānu novads	10 145	24	24	18
Valkas novads	7 645	-	-	4
Kopsumma	-	80 263	96 875	72 243

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas mērķa atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, pašvaldībai ir tiesības noteikt dzīvnieku turēšanas noteikumus tās teritorijā.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, nodevu iekasēt drīkst tikai pašvaldība, bet dzīvnieka reģistrāciju Lauku atbalsta dienesta datu bāzē var veikt arī veterinārārsts un speciālisti vienotajos valsts un pašvaldību klientu apkalpošanas centros.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldībai ir tiesības kontrolēt mājdzīvnieku turēšanu, taču pašvaldība tās izmanto tikai daļēji, kontrolējot tikai suņu turēšanu.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Nodevas administrēšanas procesā nav paredzēts konkrēts lēmums. Saistošie noteikumi nosaka tikai suņu īpašnieku pienākumu maksāt nodevu un atsevišķos gadījumos, sodu par to, ka pašvaldības policija konstatē, ka šī nodeva nav nomaksāta.

40. tabula. Dzīvnieku turēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībspolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	0	Tiešas ietekmes nav
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	1	Ietekmē sabiedriskās kārtības un drošības uzlabošanu, un publiskās telpas kvalitātes uzlabošanas stratēģiskos mērķus
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst LR normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Nodeva tiek aktualizēta pamatā reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi budžetā ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	1	Nodevu izmanto 20 pašvaldībās
Ietekme uz uzņēmējdarbību	0	Nodeva uzņēmējdarbību neietekmē
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Izmaiņas nodevā izraisīs sabiedrības uzmanību
Kopā	10	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt dzīvnieku reģistrācijas un labturības prasību ievērošanu un ierobežot bezsaimnieka dzīvnieku izplatību.

Nodevas piemērošana ir administratīvi sarežģīta, jo kontrolēt iespējams tikai to mājdzīvnieku turēšanu, kuri ir apzīmēti ar mikroshēmu. Savukārt sabiedriskās kārtības nodrošināšanai pašvaldībai ir svarīgi novērst bezsaimnieka dzīvnieku klaiņošanu, kas apdraud pašvaldības iedzīvotājus, tai skaitā citus mājas (istabas) dzīvniekus. Pirms nodevas piemērošanas nepieciešams izvērtēt, vai nodevas administrēšanas izmaksas nepārsniedz nodevas ieņēmumus.

Nodeva noteikta nosacīti simboliskā apmērā (nodeva nepārsniedz 10 EUR gadā un lielākajā skaitā gadījumu tā ir 2-3 EUR gadā). Nodeva, kas maksājama vienu reizi dzīvnieka mūžā, noteikta 20 EUR apmērā, kas, rēķinot dzīvnieka vidējo dzīves ilgumu, ir salīdzināma ar ikgadēju nodevas apmēru. Nosakot nodevas apmaksu vienu reizi dzīvnieka mūžā, var būtiski samazināt administratīvās izmaksas, taču jāņem vērā, ka būs iedzīvotāju kategorijas (pensionāri, personas ar invaliditāti), kurām lielākas summas samaksa uzreiz nebūs iespējama, un būtu paredzama nodevas nomaksas iespēja, sadalot maksājumu vairākās daļās.

Ieteikumi

Sadarbībā ar Zemkopības ministriju izvērtēt nepieciešamos nozares normatīvo aktu grozījumus (Dzīvnieku aizsardzības likums, MK noteikumi Nr. 359), lai nodrošinātu, ka par mājas (istabas) dzīvnieka neregistrēšanu mājas (istabas) dzīvnieka īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam tiek paredzēta administratīvā atbildība kā negatīvās sekas pienākuma neizpildei, kas noteikta Dzīvnieku aizsardzības likuma 6.pantā un MK noteikumos Nr. 359.

Precizēt nodevas objekta tvērumu, lai tas atbilstu Veterinārmedicīnas likuma 213. panta pirmā daļā noteiktajam, t.i. šī nodeva tiktu attiecināta tikai uz mājas (istabas) dzīvniekiem), nevis visa veida dzīvniekiem, kā tas ir šobrīd.

3.6. Transportlīdzekļu iebraukšana īpaša režīma zonās

3.6.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās nosaka likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. panta pirmās daļas 6.punkts.

Pašvaldības nodeva par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās Latvijā ir noteikta tikai Jūrmalas valstspilsētā. Saistošos noteikumus Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība ir izdevusi, pamatojoties uz Pašvaldību likuma 45. panta pirmās daļas 6. punktu, kas paredz pašvaldībai tiesības izdot saistošos noteikumus un paredzēt administratīvo atbildību par to pārkāpšanu, nosakot administratīvos pārkāpumus un par tiem piemērojamos administratīvos sodus, ja likumos nav noteikts citādi par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās, kuras noteiktas attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumā ceļu satiksmes drošības uzlabošanai, sabiedrības veselības, sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanai, kā arī dabas, īpaši aizsargājamo kultūrvēsturisko teritoriju un kultūras pieminekļu aizsardzībai. Šie noteikumi atbilst arī likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. panta pirmās daļas 6. punktam.

Atbildot uz pašvaldību aptaujas jautājumiem Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka šī regulējuma (tātad, arī nodevas) virsmērķis ir īpaša režīma zonas aizsardzība no transportlīdzekļu nelabvēlīgās ietekmes, regulējot transportlīdzekļu satiksmes intensitāti Jūrmalas valstspilsētas administratīvajā teritorijā un veicinot videi draudzīgāku transporta veidu izmantošanu, lai nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un iedzīvotāju veselības aizsardzību un drošību.

Lai gan šobrīd nodevu par transporta līdzekļu iebraukšanu ir noteikusi tikai Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība, nākotnē, ieviešot kontroles mehānismus CO₂ izmešu mazināšanai, šādu zonu var kļūt vairāk.

3.6.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Atbildot uz pašvaldību aptaujas jautājumiem, Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka nodevas apmērs tiek noteikts vērtējot satiksmes plūsmas intensitātes rādītājus, vienlaikus kopsakarībā ar Jūrmalas valstspilsētas viesu skaita rādītājiem un uzņēmējdarbības rādītājiem pilsētā ar mērķi samazināt satiksmes intensitāti. Nodeva pēc būtības ir samaksa par konkrētiem pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem – nodrošinājumiem un veiktajām darbībām. Konkrētajā gadījumā pašvaldības nodrošinājums ietver sevī gan infrastruktūras objektu lietošanu (tai skaitā autoceļi, kultūras objekti, dabas tūrisma objekti, pludmales infrastruktūra u.c.), gan pašvaldības nodrošinātos pakalpojumus (tai skaitā bezmaksas autostāvvietas, bezmaksas publiskās tualetes, sporta un kultūras pasākumi, sabiedriskās kārtības nodrošināšana, ielu un pludmales uzkopšana, atkritumu izvešana u.c.).

Papildus saistošajiem noteikumiem netiek izmantoti citi kritēriji.

3.6.3. Nodevas administrēšana

Jūrmalas valstspilsēta ir noteikusi diferencētu maksu par iebraukšanu Jūrmalas valstspilsētas teritorijā atkarībā no dienu skaita (skaitot dienas pēc kārtas noteiktā periodā), kurās ir atļauts iebraukt īpaša režīma zonā. Ievērojot, ka nodevas maksātāju skaits ir ievērojams, tās administrēšanai ir izveidoti daudzveidīgi iekasēšanas mehānismi, piemēram, nodevas apmaksa skaidrā naudā vai ar maksājumu karti pašā struktūrvienībā, dienas caurlaides apmaksas aparātā, veicot tiešsaistes maksājumus pašvaldības tīmekļvietnē vai elektronisko pakalpojumu tīmekļa vietnē, kā arī Jūrmalas pašvaldības sadarbības partneru tīmekļvietnēs.⁵⁷

Saistošie dokumenti detalizēti nosaka arī personu kategorijas, kurām ir tiesības saņemt iebraukšanas maksas atvieglojumus vai caurlaides iebraukšanai Jūrmalas valstspilsētas teritorijā bez maksas. Arī caurlaižu veidi ir detalizēti regulēti. Jāatzīmē, ka vēsturiski ir bijis strīds par administratīvo sodu, kas piemērots pasta pakalpojumu sniedzējam⁵⁸ un ņemot vērā pieredzi un sūdzības, Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība laika gaitā ir izveidojusi atvieglojumu un atbrīvojumu sistēmu, kurā paredzēti atvieglojumi nodevas samaksai dažādām iedzīvotāju un uzņēmēju kategorijām, kā arī sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem un valsts pārvaldes institūcijām.⁵⁹

Tiesu prakse - nodevas apstrīdēšana

Satversmes tiesa 27.11.2023. spriedumā lietā Nr. 2022-16-05 ir izvērtējusi VARAM atzinumu par Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības 30.09.2021. noteikumiem Nr. 38 Grozījumi Jūrmalas pilsētas domes 2017. gada 12. janvāra saistošajos noteikumos Nr. 1 „Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonā Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijā”. VARAM savus iebildumus par šiem grozījumiem un tiem sekojošu Vides aizsardzības un reģionālās

⁵⁷ Jūrmalas pilsētas domes 29.06.2023. Saistošo noteikumu nr.13 „Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonā Jūrmalas valstspilsētas administratīvajā teritorijā” 16.punkts.

⁵⁸ https://nra.lv/latvija/286507-latvijas-pasts-uzvar-tiesa-jurmala-caurlaizu-lieta.htm?utm_source=chatgpt.com

⁵⁹ <https://www.jurmala.lv/lv/atvieglajumi-un-atbrivajumi>

attīstības ministra 16.12.2021. rīkojumu Nr.1-2/168 „Par Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības domes 2021. gada 30. septembra saistošo noteikumu Nr. 38 „Grozījumi Jūrmalas pilsētas domes 2017. gada 12. janvāra saistošajos noteikumos Nr. 1 „Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonā Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijā”” darbības apturēšanu” pamatoja ar to, ka Jūrmalas pašvaldība nav ņēmusi vērā MK noteikumos Nr. 480 noteikto prasību noteikt nodevu samērojot to ar pašvaldības sniegto nodrošinājumu.

Satversmes tiesa, izvērtējot ne tikai VARAM un Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības argumentus, bet arī Saeimas, Tieslietu ministrijas, Satiksmes un Finanšu ministrijas, VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”, kā arī ekspertu viedokļus secināja, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 16.12.2021. rīkojums Nr.1-2/168 ir atceļams. Nodevas mērķa izvērtējuma kontekstā Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība bija norādījusi, ka šie noteikumi izdoti, realizējot principu “piesārņotājs maksā”.

VARAM bija iebildusi, ka šo principu jau īsteno Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likums. Šo argumentu tiesa vērtēja, salīdzinot abos normatīvajos aktos noteikto maksājumu mērķus. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likumā paredzētais maksājums ir vērst uz to, lai iedzīvotāji apsvērtu jautājumu par videi draudzīgāka transportlīdzekļa iegādi. Savukārt ar Grozījumiem regulētā nodeva ir vēsta uz vides aizsardzību konkrētā, par īpaša režīma zonu noteiktā teritorijā.

Vērtējot nodevas samērīgumu ar pašvaldības sniegto nodrošinājumu, Satversmes tiesa sprieduma secinājumu daļā ir norādījusi, ka “nodevai nav nepieciešams tāds pretizpildījums, kas atbilstu nodevas ieņēmumiem, un tieši šī pazīme nodevu nošķir no maksas pakalpojuma. Ņemot vērā minēto, ir iespējams izvērtēt tikai nodevas likmes samērīgumu. Nodevas likme ir nosakāma atbilstoši pašvaldības izdarītiem lietderības apsvērumiem, un tā nedrīkst būt acīmredzami nesamērīga.

Pašvaldības nodevai par iebraukšanu īpaša režīma zonā piemīt ekonomiski regulatīvs raksturs – tā ietekmē cilvēku izvēli un tādējādi veicina īpaša režīma zonas aizsardzību. Lai nodeva saglabātu savu regulatīvo dabu, bet faktiski nekļūtu par iebraukšanas liegumu, tās likmei jābūt sabalansētai ar sabiedrības spēju šo nodevu samaksāt, citādi iebraukšana īpaša režīma zonā būtu iespējama vienīgi šaurai, turīgajai sabiedrības daļai. Apstrīdētajā rīkojumā nav ietverti argumenti attiecībā uz to, ka nodevas likme triju euro apmērā būtu acīmredzami nesamērīga ar pašvaldības sniegto nodrošinājumu.”⁶⁰

3.6.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai Jūrmalas valstspilsēta ir noteikusi nodevu un tā ir robežās 3 - 180 EUR. Kopējā saņemtā nodevu summa 2024. gadā ir 5 768 327 EUR jeb 41,14% no visiem nodevu ieņēmumiem. Saskaņā ar Ventspils novada budžeta izpildes pārskatu 2023. gadam⁶¹ iepriekšējos gados – 2022. un 2023. gadā – ieņēmumi no nodevas konstatēti Ventspils novadam (2022. gadā – 974 EUR, bet 2023. gadā – 1 555 EUR), taču šādas nodevas saistošajos noteikumos nav noteiktas⁶².

41. tabula. Pašvaldību transportlīdzekļu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Jūrmala	51 933	2 919 105	2 873 763	5 768 327
Ventspils novads	10 295	974	1 555	-
Kopsumma	-	2 920 079	2 875 318	5 768 327

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, par iebraukšanu Jūrmalas valstspilsētas teritorijā nesamaksājot nodevu par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonā, ir paredzēts administratīvais sods.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

⁶⁰ Satversmes tiesas 27.11.2023. spriedums lietā Nr. 2022-16-05 19.2.3.punkts. 2022-16-05_Spriedums.pdf

⁶¹ <https://parskati.kase.gov.lv/pasv-publicesana/>

⁶² Laikā no 10.02.2022.- 12.04.2024. darbojās Ventspils novada domes 27.01.2022.noteikumi nr.5 Par Ventspils novada pašvaldības nodevām <https://likumi.lv/ta/id/329750-par-ventspils-novada-pasvaldibas-nodevam>, pirms tam – Ventspils novada domes 28.04.2016.noteikumi nr.9 "Par Ventspils novada pašvaldības nodevām" (šobrīd nav publiski pieejami).

Jā, nav citu institūciju kura būtu tiesīga noteikt un iekasēt nodevu par iebraukšanu Jūrmalas valstspilsētas teritorijā.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldību likumā pašvaldībām ir noteiktas tiesības izdot saistošos noteikumus un iekasēt nodevu par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonā.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, administratīvā atbildība iestājas tikai gadījumā, ja tiek konstatēts, ka transportlīdzeklis ir iebraucis īpaša režīma zonā, nesamaksājot pašvaldības nodevu.

42. tabula. Transportlīdzekļa iebraukšanas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	3	Nodeva atbilst ES klimata politikai
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	3	Nodeva atbilst LR plānošanas dokumentiem un atbalsta klimata mērķus
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst LR normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	3	Nodeva tiek aktualizēta
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	2	Ieņēmumi ir būtiski pašvaldības budžetā, bet to īpatsvars uz iedzīvotāju nav ievērojams
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	0	Nodevu piemēro tikai Jūrmalas pilsētas pašvaldība
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Nodeva līdzsvaro uzņēmēju un pašvaldības intereses, izmantojot atvieglojumu sistēmu
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Nodeva risina iedzīvotājiem aktuālu problēmu, mazinot privātā autotransporta plūsmu pilsētā
Kopā	18	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir transportlīdzekļu ekspluatācijas kontrole īpaša režīma zonā, tādejādi veicinot šīs zonas aizsardzība no transportlīdzekļa nelabvēlīgas ietekmes.

Nodevai nav nepieciešams tāds pretizpildījums, kas atbilstu nodevas ieņēmumiem.

Pašvaldības nodevai par iebraukšanu īpaša režīma zonā piemīt ekonomiski regulatīvs raksturs – tā ietekmē cilvēku izvēli, tādejādi veicina īpaša režīma zonas aizsardzību. Lai nodeva saglabātu savu regulatīvo dabu, bet faktiski neklātu par iebraukšanas liegumu, tās likmei jābūt sabalansētai ar sabiedrības spēju šo nodevu samaksāt.

Tālāk uzskaitīti kritēriji nodevas apmēra noteikšanai saskaņā ar Satversmes 27.11.2023. spriedumu lietā Nr. 2022-16-05. Nodevas samērīgums ar iedzīvotāju spējām to samaksāt (nodeva nedrīkst būt pārāk augsta, lai tā neklātu par aizliedzošu faktoru). Nodevas samērīgums tām iedzīvotāju un uzņēmēju grupām, kurām bieži nepieciešams bieži iebraukt lieguma zonā (īpaši noteikti atvieglojumi, pastāvīgās caurlaides). Nav pieļaujams kritērijs “piesārņotājs maksā”, kas varētu mudināt iedzīvotājus un uzņēmējus iegādāties videi draudzīgākus transporta līdzekļus, jo šo principu nodrošina Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likums.

3.7. Reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošana publiskās vietās

3.7.1. Nodevas mērķis un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu publiskās vietās nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 7.punkts.

Pašvaldību tiesības izdot saistošos noteikumus par reklāmas izvietojumu publiskās vietās un vietās, kas vērstas pret publisku vietu noteiktas Reklāmas likuma 7. panta trešajā daļā, kas paredz pašvaldībām tiesības, ievērojot šā likuma un citu normatīvo aktu noteikumus reklāmas jomā, izdot saistošos noteikumus par reklāmas izvietojumu publiskās vietās un vietās, kas vērstas pret publisku vietu, paredzot ierobežojumus reklāmas izmēram, veidam, gaismas un skaņas efektiem atbilstoši videi, ēku un būvju arhitektūrai, kā arī nosakot vietas, kurās aizliegta atsevišķu preču, preču grupu vai pakalpojumu reklāmas izplatīšana. Reklāmas likums 1. pants nosaka, ka reklāma ir ar saimniecisko vai profesionālo darbību saistīts jebkuras formas vai jebkura veida paziņojums vai pasākums, kura nolūks ir veicināt preču vai pakalpojumu (arī nekustamā īpašuma, tiesību un saistību) popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem.

Pašvaldību kompetenci reklāmu saskaņošanā un izvietojumā precizē MK 2012. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 732 „Kārtība, kādā saņemama atļauja reklāmas izvietojumam publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu”. Šie noteikumi nosaka kārtību, kādā saņemama pašvaldības vai tās noteiktas institūcijas atļauja reklāmas izvietojumam publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu. Vienlaikus šie MK noteikumi neattiecas uz:

- priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem un tautas nobalsošanas aģitācijas materiāliem;
- būvzīkārtnēm un būvtafelēm;
- objektiem, kuriem saskaņā ar būvniecību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem ir nepieciešams izstrādāt būvprojektu un saņemt būvatļauju;
- reklāmas objektu vai informācijas objektu izvietojumu gar ceļiem.

Reklāmas vai informācijas izvietojumu uz ceļiem nosaka Ministru kabineta 2005. gada 7. jūnija noteikumi Nr. 402 „Noteikumi par reklāmas objektu vai informācijas objektu izvietojumu gar ceļiem, kā arī kārtību, kādā saskaņojama reklāmas objektu vai informācijas objektu izvietojuma”, kas izdoti saskaņā ar Ceļu satiksmes likuma 40. panta otro daļu.

Papildus iepriekšminētajam, jautājumus par priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietojumu publiskās vietās regulē Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma VI nodaļa. Šī likuma 22. panta otrā daļa nosaka, ka aģitācijas veicējs līgumu par priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietojumu publiskās lietošanas ārtelpās vai pret publiskās lietošanas ārtelpām slēdz tieši un nepastarpināti tikai ar reklāmas pakalpojumu sniedzēju. Tātad, ar pašvaldību reklāmu un izkārtņu saskaņošanu nodrošina nevis pats aģitācijas veicējs, bet gan reklāmas pakalpojumu sniedzējs. Šī norma ļauj pašvaldībai mazināt interešu konflikta riskus, jo pats aģitācijas veicējs reklāmu izvietojuma organizēšanā tieši neiesaistās. Šī paša panta astotā daļa nosaka, ka “Pašvaldības noteiktā nodeva par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietojumu publiskās vietās attiecībā uz priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem nedrīkst būt lielāka par zemāko nodevas apmēru, kāds konkrētajā vietā noteikts par preču vai pakalpojumu reklāmas materiālu izvietojumu.” Prasība tiek ievērota, jo vairums pašvaldību priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem ir noteikušas koeficientu 0,5, kas nozīmē, ka vienāda izmēra komercreklāmai un priekšvēlēšanu reklāmai līdzīgā novietojumā nodeva būs mazāka.

Pašvaldības nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

43. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Veicināt teritorijas vizuālu sakoptību, veidot harmonisku pilsētvidi, nodrošināt reklāmu atbilstību teritorijas apbūves raksturam, mērogam un estētiskajām prasībām	15
2.	Samazināt nevēlamu un nekvalitatīvu reklāmu izvietojumu, novērst vides vizuālu piesārņojumu	6
3.	Nepieļaut patvaļīgu reklāmu izlietošanu	5
4.	Ieņēmumu gūšana administratīvo izdevumu segšanai	5

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Tiesu prakse

Tiesu prakse par pašvaldības nodevām, kas saistītas ar reklāmas un informatīvās vizuālās informācijas izvietojumu, atklāj vienotu tendenci. Tiesas konsekventi nošķir reklāmas objektus, kas apliekami ar nodevu, no izkārtņēm, kuras informē par uzņēmuma darbības vietu un ir atbrīvojamas no nodevas.

Administratīvās rajona tiesas 2010. gada 15. novembra spriedumā lietā Nr. A42794109⁶³ tika vērtēts pieteicējas strīds ar Rīgas domi par nodevu par reklāmas izvietojumu uz ēkas fasādes. Pieteicēja apgalvoja, ka objekts ir izkārtne, jo sniedz informāciju par tās uzņēmējdarbību, un tādēļ būtu atbrīvojams no nodevas. Tiesa konstatēja, ka reklāmā attēlotā fotogrāfija un uzraksts “Pasaule tuvu, pasaule tālu, būt domas attālumā” nesniedz informāciju par pieteicējas darbības

⁶³ Administratīvās rajona tiesas spriedumā lietā Nr. A42794109, 15.11.2010., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/5638a099-0007-442b-a6c5-868cfa0b3116>

raksturu, bet ir daļa no plašākas reklāmas kampaņas. Tā kā objekts nebija izvietots pie uzņēmuma faktiskās darbības vietas, bet gan uz blakus ēkas, netika izpildīti abi atbrīvojuma nosacījumi. Tiesa secināja, ka pieteicēja bija izvietojusi reklāmu, nevis informatīvu izkārtni, un nodevas piemērošana bija tiesiska.

Augstākās tiesas 2014. gada 4. jūlija spriedumā lietā Nr. SKA-293/2014⁶⁴ tika analizēts pieteicējas pieteikums par Rīgas domes lēmumu, ar kuru uzņēmumam bija aprēķināta nodeva par reklāmas izvietojumu uz pilona pie degvielas uzpildes stacijas. Dome uzskatīja, ka pilons ar uzrakstiem “Viada veikals, kafējnīca, Gjensidige, 00–24, OCTA” ir reklāma, savukārt pieteicēja norādīja, ka tā ir izkārtnis, kas informē par pakalpojumiem konkrētajā vietā. Tiesa uzsvēra, ka būtiska atšķirība starp reklāmu un izkārtni ir to funkcionālā nozīme. Izkārtne mērķis ir informēt par to, ka izkārtne izvietojuma vietas tiešā tuvumā komersants veic komercdarbību, savukārt reklāmas mērķis ir veicināt preču vai pakalpojumu popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem. Augstākā tiesa atzina, ka pilons atrodas pie komersanta darbības vietas un sniedz tiešu informāciju par pakalpojumiem, līdz ar to tas ir atbrīvojams no nodevas.

3.7.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Nodevu noteikšanas principi kopumā atbilst reklāmas nodevas noteikšanas mērķiem. Pašvaldības pamatā nosaka nodevas bāzes likmi par reklāmas kvadrātmetru un pēc tam šo likmi koriģē ar dažādiem koeficientiem, kas tiek noteikti atkarībā no reklāmas tematikas un satura, paredzētās reklāmas atrašanās vietas (nosaka zonējumu pašvaldības ietvaros), izvietojuma ilguma un līdzīgiem parametriem. Saistošajos noteikumos ir iekļautas formulas un tajās izmantoto koeficientu piemērošanas principi. Papildus tam nodevu ietekmē arī tas, vai reklāma tiek izvietota uz pašvaldības zemes vai privātpašumā esošas zemes.

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs. Visas saņemtas pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

44. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Sludinājuma saturs un citi parametri, izmantojot formulu	22
2.	Sludinājuma izvietojuma publisko vietu apsaimniekošanas izmaksas	4
3.	Materiālu un darbinieku izmaksas	3
4.	Salīdzinājumā ar citām pašvaldībām	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Formulas noteikšanas principi

Daudzas pašvaldības (22 pēc aptaujas datiem) nodevas aprēķiniem ir izstrādājušas formulas, kas parasti veidojas nodevas bāzes likmi, reizinot ar reklāmas laukumu, reklāmas izvietojuma zonu pašvaldības teritorijā, reklāmas izvietojuma ilgumu dienās un tematikas koeficientu. Lai noteiktu reklāmas izmaksas dienās, šo reizinājumu dala ar 30, t.i. nosacīti pieņemtu dienu skaitu mēnesī. Atsevišķos gadījumos tiek piemēroti koeficienti dažādiem reklāmas veidiem, piemēram, gaismas reklāmām, kinētiskajām reklāmām, reklāmām uz digitālajiem ekrāniem. Kopumā atsevišķu pašvaldību prakse ļauj izdarīt secinājumu par nodevas apmēra noteikšanas objektīvajiem kritērijiem, proti, reklāmas laukums, reklāmas novietojums, reklāmas veids pēc satura (piemēram, komercreklāma, politiskā agitācija), reklāmas veids pēc tehnoloģiskā izpildījuma (piemēram, gaismas reklāma, reklāma uz digitālajiem ekrāniem)

Pat vienādas formulas gadījumā aprēķinātais nodevas apmērs būs atšķirīgs, jo tiktu piemērotas dažādas likmes un koeficienti. Piemēram, Aizkraukles novadā nodevas bāzes tarifa likme ir 2 EUR/m² mēnesī, bet zonas koeficients Aizkraukles pilsētā ir 4, t.i. rēķinot tikai pēc šiem diviem parametriem, redzam, ka viens m² reklāmas pēc šiem parametriem maksās 8 EUR/m². Savukārt, Jaunjelgavās, Pļaviņu un Kokneses pilsētās šis koeficients ir 3 un attiecīgi viens m² reklāmas pēc šiem parametriem maksās 6 EUR/ m²⁶⁵. Līdzīgi arī Dobeles un Auces pilsētās nodevas likme ir 1,5 EUR/ m² koeficients šīm pilsētām arī ir 3.

Izmantojot šādu formulu, pašvaldības var viegli mainīt nodevas apmēru, vienkārši mainot tarifa likmi, tādējādi, mainot nodevas apmēru visā teritorijā, visiem reklāmu veidiem vienādi. Savukārt, mainot koeficientus, var mainīt nodevas apmēru pēc noteiktiem parametriem, piemēram, ietekmēt nodevas apmēru reklāmām vienā zonā vai vienam reklāmas veidam (piemēram, digitālajiem ekrāniem vai gaismas reklāmām). Izmantojot koeficientus šajā gadījumā pašvaldības

⁶⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-293/2014, 04.07.2014., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/5df5c4cb-ffbb-44c1-8837-a7b05f2c08b4>

⁶⁵ Aizkraukles novada domes 21.07.2022. [saistošie noteikumi](#) Nr.2022/21 “Par pašvaldības nodevām par reklāmas izvietojumu publiskās vietās Aizkraukles novadā”.

labi var izpildīt arī Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 22. panta astotajā daļā noteikto prasību, ka pašvaldības noteiktā nodeva par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu publiskās vietās attiecībā uz priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem nedrīkst būt lielāka par zemāko nodevas apmēru, kāds konkrētajā vietā noteikts par preču vai pakalpojumu reklāmas materiālu izvietošanu. Šīs normas izpildi pašvaldības panāk ar koeficientu, tieši šim konkrētajam reklāmas veidam. Piemēram, Aizkraukles novadā koeficients priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem ir 0,3, Balvu, Daugavpils, Rīgas un Dobeles novados – 0,5.

Tomēr, ne visas pašvaldības šo mehānismu izmanto šādā veidā. Piemēram, Gulbenes novadā koeficients priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietošanai ir ⁶⁶, kas neatbilst priekšnosacījumam, kas noteikts Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 22.panta astotajā daļā. Tajā pat laikā pastāv šaubas par šī koeficienta piemērošanu praksē, jo Gulbenes novadā darbojas arī jaunāki saistošie noteikumi. 25.04.2024. saistošie noteikumi Nr.7 “Par pašvaldības nodevām Gulbenes novadā”. Nodeva par priekšvēlēšanu aģitācijas materiāliem neparedz, bet Gulbenes novada domes 27.02.2025. saistošie noteikumi Nr.6 “Par reklāmas un citu informatīvo materiālu izvietošanu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu Gulbenes novadā” paredz, ka priekšvēlēšanu aģitācijas materiālus publiskās lietošanas ārtelpās atļauts izvietot saskaņā ar Priekšvēlēšanu aģitācijas likumu, ievērojot šajos saistošajos noteikumos paredzētos reklāmas un reklāmas objektu izvietošanas pamatprincipus, ekspluatācijas un demontāžas kārtību, kā arī paredzēto atbildību. Līdz ar to, pēc publiski pieejamās informācijas nav iespējams noteikt vai Gulbenes novada pašvaldība praksē piemēro arī 30.04.2015.saistošos noteikumus Nr.16 “Pašvaldības nodeva par reklāmas vai reklāmas objekta un priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietošanu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu Gulbenes novadā”.

Latvijas pašvaldības ir atšķirīgas pēc izmēra, kultūrvēsturiskās vides, iedzīvotāju skaita un blīvuma, tādēļ vienota formula visām pašvaldībām neuzlabos reklāmas nodevas administrēšanu, jo koeficientu un tarifu noteikšana jebkurā gadījumā ir pašvaldību kompetences jautājums.

Otra pieceja nodevas apmēra atspoguļošanai saistošajos noteikumos ir konkrēta nodevas apmēra norādīšana. Nodevas apmēru tabulas veidā konkrētiem reklāmu veidiem ir norādījušas, piemēram, Alūksnes, Jelgavas un Cēsu novada pašvaldības. Tāpat tabulas vai teksta veidā tiek atspoguļoti atvieglojumi un atbrīvojumi no nodevas.

Saistošo noteikumu mērķis ir noteikt skaidru kārtību, kādā tiek piemērota pašvaldības nodeva. Nav vienotas prakses, kura nodevas apmēra noteikšanas prakse būtu atzīstama par labāku – formula ar mainīgiem koeficientiem vai tabula ar noteiktām nodevas likmēm. Vērtējums par labāko nodevas noteikšanas metodi vienmēr būs atkarīgs no subjektīvās uztveres. Šī uztvere var atšķirties reklāmdevējiem (pie tam atkarībā no tā, vai šis uzņēmums izvieto reklāmas tikai vienas pašvaldības teritorijā vai vairākās), pašvaldības deputātiem, kuri šos saistošos noteikumus apstiprina, pašvaldības darbiniekiem, kuri šos noteikumus izstrādā vai piemēro un pašvaldības iedzīvotājiem, kuri ikdienā redz saskaņotās reklāmas un vēlas iepazīties ar saistošajiem noteikumiem šai jomā.

Tā kā nodevai ir regulējošs raksturs (kontrolē pār reklāmu izvietošanu pašvaldības teritorijā), tad nav apstākļu, kuru dēļ vienu no risinājumiem var uzskatīt par labāku., ņemot vērā, ka arī vienādas formulas gadījumā, ja pašvaldības noteiks atšķirīgus koeficientus, nodevas apmērs būs atšķirīgs. Līdz ar to, visticamāk, vienotas formulas ieviešana būtiskus ieguvumus pakalpojuma uzlabošanā neienesīs.

Analīze par nodevu un nomas maksas tiesisko dabu

Atšķirība starp pašvaldības nodevu par reklāmu un pašvaldības zemes nomu, uz kuras reklāma izvietota, ir to tiesiskajā dabā, mērķī un piemērošanas kārtībā. Tie ir divi atsevišķi un nesaistīti maksājumi.

Pašvaldības nodeva par reklāmu ir publisko tiesību maksājums, kas tiek piemērots par tiesībām izvietot reklāmu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu⁶⁷. Šīs nodevas piemērošanas kārtību nosaka attiecīgās pašvaldības saistošie noteikumi.

Zemes noma ir privāttiesisks maksājums, kas balstās uz nomas līgumu starp zemes (vai būves) īpašnieku un personu, kura vēlas izvietot reklāmu. Šis maksājums kompensē īpašniekam viņa īpašuma izmantošanu.

Lai saņemtu pašvaldības atļauju reklāmas izvietošanai, personai ir jāiesniedz apliecinājums, ka ir saņemta būves vai zemes īpašnieka rakstiska piekrišana reklāmas objekta izvietošanai⁶⁸. Gadījumos, kad reklāma tiek izvietota uz pašvaldībai piederošas zemes, pašvaldības darbībai ir atšķirīga tiesiskā daba atkarībā no maksājuma. Nodevas piemērošana notiek publisko tiesību jomā, savukārt nomas attiecībās pašvaldība rīkojas kā īpašnieks privāttiesību jomā. Senāts tieši ir norādījis, ka pašvaldība, noslēdzot zemes nomas līgumu un piedzenot nomas maksu, rīkojas kā

⁶⁶ <https://likumi.lv/ta/id/318087-pasvaldibas-nodeva-par-reklamas-vai-reklamas-objekta-un-priekšvelesanu-agitacijas-materialu-izvietosanu-pubiskas-vietas?utm>

⁶⁷ Administratīvā rajona tiesas Rīgas tiesu nama spriedums lietā Nr. A420256119, 01.10.2020., pieejams: <https://gateway.eljeta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/9c82c1d3-8430-4ded-9482-448aa3cfd8b8d>

⁶⁸ Administratīvā rajona tiesas Rīgas tiesu nama spriedums lietā Nr. A420137920, 16.11.2020., pieejams: <https://gateway.eljeta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/ce25d25e-c60a-4f3d-b493-3b1045762a21>

jebkurš nekustamā īpašuma īpašnieks, nevis kā varas subjekts.⁶⁹ Papildus iepriekš minētajam Senāts ir norādījis, ka nomas līgums ir tipisks privāto tiesību līgums, un tas vien, ka šādu līgumu privātpersona noslēgusi ar iestādi, nepiešķir nomas līgumam publiski tiesisku raksturu.⁷⁰ Līdz ar to nomas attiecībām nepiemīt publiski tiesiska daba. Senāts atzīmēja, ka publisko tiesību subjekts, apsaimniekojot savu mantu, tostarp nekustamo īpašumu, rīkojas privāttiesiski.⁷¹

Attiecīgi, pašvaldības nodeva par reklāmu ir obligāts publisks maksājums par atļauju izvietot reklāmu pilsētvidē (ja šāds nodevas objekts ir noteikts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem), savukārt zemes noma ir maksa īpašniekam (kas var būt arī pašvaldība) par konkrētas vietas izmantošanu saskaņā ar noslēgtu nomas līgumu. Šo divu maksājumu esamība un apmērs nav savstarpēji saistīti. Tāpēc situācija, kurā tiek maksāta nodeva par reklāmu un vienlaikus nomas maksa par zemes izmantošanu, ir tiesiski pieļaujama, ja katrs maksājums tiek piemērots atbilstoši savai funkcijai un tiesiskajam pamatojumam.

Pašvaldības nodevas un nomas maksas administrēšanas saskaņošana

Dažas pašvaldības (piemēram, Dobeles un Valmieras novada pašvaldības) piemēro koeficientu, kurš paredz atlīdzību par pašvaldības īpašuma izmantošanu gadījumos, ja reklāma tiek izvietota uz pašvaldībai piederošas zemes. Šāda pieeja neatbilst nodevas mērķim un pašvaldībai ir pienākums ievērot, ka pašvaldības nodeva un zemes nomas maksa ir divi atsevišķi maksājumi, no kuriem viens tiek iekasēts civiltiesiskā kārtībā, bet otrs ir saistīts ar pašvaldības nodevas objektu.

Arī no reklāmdevēju viedokļa pašvaldības īstenotā pieeja iestrādāt zemes nomas maksu nodevā apgrūtina reklāmas atļaujas saņemšanu, ja to paredzēts izvietot uz pašvaldības zemes vai uz pašvaldības īpašumā esošas ēkas sienas. Atbilstoši MK 2018.gada 19.jūnija noteikumu Nr.350 "Publiskas personas zemes nomas un apbūves tiesības noteikumi" 32.pantam, reklāmdevējam pirms iesnieguma izskatīšanas būtu jāiegūst pašvaldības zemes nomas tiesības izsolē.

No otras puses, nomas līguma noslēgšana atsevišķi no reklāmas saskaņojuma rada papildus administratīvo slogu pašvaldībai un arī reklāmdevējiem. Visbiežāk reklāmas vajadzībām ir nepieciešams nevis viss pašvaldības zemes gabals, bet gan tikai neliela tā daļa. No administratīvā sloga viedokļa, potenciālie ieņēmumi no nomas maksas, visticamāk, pārsniegs izdevumus nomas līguma administrēšanai (nomas tiesību izsole, līguma slēgšana, izpildes uzraudzība, maksājumu uzskaitē).

Tādēļ, pašvaldībām šajā gadījumā būtu ieteicams apsvērt iespēju piemērot vienkāršotu nomas līguma noslēgšanas kārtību (bez izsoles), kā to paredz MK 2018.gada 19.jūnija noteikumu Nr.350 29.7.punkts, kas nosaka ka šo noteikumu 32.punktu drīkst nepiemērot, ja zemes gabals tiek iznomāts vienai personai īslaicīgi – ne ilgāk par 21 dienu gadā – un iznomāšana nav pretēja sabiedrības interesēm.

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu, vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Atsevišķas pašvaldības ir norādījušas, ka piemēro atvieglojumus reklāmas nodevai uzņēmumiem, kas reģistrēti tās administratīvajā teritorijā. Vienā gadījumā norādīts, ka tiek izmantoti papildu kritēriji, bet tālākajā skaidrojumā noteikts, ka tiek vērtēta reklāmas materiālu tematika. Arī reklāmas tematika tiek vērtēta, nosakot koeficientus, kuri var būt atkarīgi no reklamējamās produkcijas vai pakalpojuma veida, vai arī no reklāmas noformējuma (gaismas reklāmas, digitālie ekrāni u.tml.).

45. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	31

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.7.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām 36 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi, 2 pašvaldībām ir saistošie noteikumi, bet nav iekļauti likumi.lv un 4 pašvaldībām nav izstrādāti saistošie noteikumi.

⁶⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-678/2023, 19.04.2023., pieejams:

<https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/64185b57-5af2-44f2-90c4-51b6854e19c3>

⁷⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-1755/2019, 09.12.2019., pieejams:

<https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/d88c7f16-695d-435a-a451-d7aa2a4487c2>

⁷¹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-1755/2019, 09.12.2019., pieejams:

<https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/d88c7f16-695d-435a-a451-d7aa2a4487c2>

Nodeva ir saistīta ar pašvaldības publisko pakalpojumu, kas apraksta atļaujas saņemšanu reklāmas vai izkārtnes izvietojumam. Process tiek uzsākts ar personas iesniegumu, kura vēlas izvietot reklāmu. Iesniegumam ir jāpievieno informācija par reklāmas saturu, saskaņojumu ar zemes vai ēkas (ja reklāmu izvieto uz ēkas fasādes) īpašnieku, izmēriem, vizuālo noformējumu. Pamatā iesniegumu saturu pašvaldības ir noteikušas atbilstoši Ministru kabineta 2012. gada 30. oktobra noteikumiem Nr. 732 "Kārtība, kādā saņemama atļauja reklāmas izvietojumam publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu". Pašvaldība izvērtē iesniegtos dokumentus un izsniedz atļauju vai arī sniedz motivētu atteikumu, kuru tā saņēmējam ir tiesības apstrīdēt APL noteiktā kārtībā. Pieņemot lēmumu par atļaujas izsniegšanu, pašvaldība izraksta rēķinu par nodevas apmaksu. Atļauju izsniedz pēc nodevas apmaksas. Iesnieguma izskatīšana un atteikuma apstrīdēšana personai ir bez maksas, bet saņemot atļauju, ir jāmaksā pašvaldības nodeva.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Gandrīz visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi. Rīgas valstspilsēta norādīja, ka 2023. un 2024. gadā kopā ir apstrīdēti līdz 5 maksāšanas paziņojumiem un 2023. un 2024. gadā ir pārsūdzēti 1 maksāšanas paziņojums.

46. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	30
2.	Ir gadījumi	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.7.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopēja saņemtā nodevu summa 2024. gadā ir 1 431 888 EUR jeb 10,21% no visiem nodevu ieņēmumiem. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 0,2 EUR – 921 EUR. Apmēram 82% no visiem ieņēmumiem 2024. gadā sastāda Rīga. Tabulā zemāk pašvaldības ir sakārtotas pēc aktīvo uzņēmumu skaita pašvaldībās. Ar zilu krāsu atzīmēti ieņēmumi, kas visos trīs gados pārsniedz 20 000 EUR. Saskaņā ar tabulu zemāk nav tieša sasaiste starp uzņēmumu skaitu pašvaldībā un nodevas ieņēmumiem, bet lielākie ieņēmumi ir lielās pilsētās.

47. tabula. Pašvaldību reklāmu nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc uzņēmuma skaita

Pašvaldība	Aktīvo uzņēmumu skaits uz 22.09.2025. gadā ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	75 553	1 150 172	1 033 623	1 172 573
Ogres novads	5 179	12 755	1 472	-
Liepāja	4 915	23 486	24 257	23 230
Cēsu novads	4 635	2 860	870	3 340
Jūrmala	4 624	30 223	20 816	20 884
Valmieras novads	4 602	9 848	9 531	7 877
Jelgava	4 223	12 744	10 875	17 579
Tukuma novads	4 197	986	3 058	5 293
Daugavpils	3 821	40 777	39 169	44 151
Dienvidkurzemes novads	3 530	2 286	2 193	2 138
Bauskas novads	3 474	2 470	5 320	7 818
Talsu novads	3 275	10 189	16 993	18 171
Ropažu novads	3 221	6 136	11 014	17 645
Jēkabpils novads	3 090	11 234	6 348	14 974
Siguldas novads	3 059	655	1 095	1 385
Kuldīgas novads	2 985	839	814	490
Ķekavas novads	2 924	2 732	1 458	2 886
Madonas novads	2 865	2 264	629	1 803

Limbažu novads	2 844	1 552	4 308	3 114
Ventspils	2 185	15 942	18 425	15 585
Aizkraukles novads	2 149	1 180	636	1 279
Ādažu novads	2 114	11 580	16 794	22 062
Dobeles novads	2 095	889	2 672	1 881
Rēzeknes novads	1 917	1 256	-	80
Smiltenes novads	1 856	724	100	1 916
Salaspils novads	1 785	7 032	6 777	5 468
Rēzekne	1 598	7 758	11 487	6 705
Augšdaugavas novads	1 480	125	75	150
Olaines novads	1 478	2 076	10 411	5 335
Gulbenes novads	1 432	848	639	1 063
Balvu novads	1 367	-	43	66
Preiļu novads	1 318	265	172	-
Alūksnes novads	1 299	761	1 215	1 386
Ludzas novads	1 149	12	6	25
Krāslavas novads	1 102	-	-	125
Ventspils novads	1 061	140	-	40
Saulkrastu novads	874	612	346	806
Līvānu novads	798	1 303	569	1 451
Valkas novads	599	412	404	1 114
Kopsumma	-	1 377 123	1 264 614	1 431 888

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, reklāmas izvietošana publiskās vietās un vietās, kas vērstas uz publiskām vietām nav pieļaujama bez pašvaldības izsniegtas atļaujas.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, atļauju reklāmas izvietošanai publiskās vietās un vietās, kas vērstas uz publiskām vietām var izsniegt tikai tā pašvaldība, kuras administratīvajā teritorijā atļauts izvietot reklāmu.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, saskaņā ar Reklāmas likumu pašvaldībai ir tiesības noteikt kārtību un nodevu par reklāmas izvietošanu tās administratīvajā teritorijā esošajās publiskajās vietās un vietās, kas vērstas uz publiskajām vietām.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Maksa tiek veikta tikai par gala lēmumu.

48. tabula. Reklāmas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Nodeva tieši ES rīcībpolitiku realizāciju neietekmē, tomēr ir jāievēro brīvas preču un pakalpojumu kustības princips
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	3	Reklāmu izvietošana atbilst tādiem stratēģiskajiem darbības mērķiem kā uzņēmējdarbības veicināšana, sabiedrības iesaistīšana un kvalitatīvas dzīves vides veidošana.
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst LR normatīvo aktu prasībām

Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Reklāma tiek aktualizēta vidēji reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi uz iedzīvotāju pašvaldības budžetā ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	3	Nodeva ir aktuāla, to izmanto lielākā daļa pašvaldību
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Nodeva tiek noteikta līdzsvarojot pašvaldības un uzņēmēju intereses
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Vides kvalitāte ir būtiska sabiedrības nepieciešamība
Kopā	16	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt reklāmu izvietošanu pašvaldības teritorijā.

No tiesu prakses redzams, ka pašvaldību nodevu piemērošanā reklāmas un izkārtnu gadījumos ir nostiprinājusies skaidra atšķirība starp reklāmas objektu un informatīvu izkārtni. Reklāmas mērķis ir popularizēt preces vai pakalpojumus, savukārt izkārtnes mērķis ir informēt par komersanta darbības vietu un sniegtajiem pakalpojumiem. Līdz ar to pašvaldības nodeva ir piemērojama tikai tad, ja vizuālās informācijas galvenais mērķis ir reklāma, nevis informācijas sniegšana par uzņēmuma atrašanās vietu un sniegtajiem pakalpojumiem, un atbrīvojuma piemērošana ir atkarīga no vizuālās informācijas funkcijas, nevis tās formas vai noformējuma.

Tāpat tiesu praksē ir noteikts, ka pašvaldības nodeva un zemes noma ir divi atšķirīgi maksājumi un nav pieļaujams nodevas aprēķinā izmantot koeficientu, kurš iekļauj zemes nomu, tādējādi apejot normatīvajos aktos nostiprināto kārtību, kādā slēdzams nomas līgums.

Ieteikumi

Ievērojot faktiskās atšķirības pašvaldībās (pieprasījums pēc vietas reklāmas izvietošanai, atrašanās vieta u.c. faktori), kā arī atšķirīgo praksi nodevas atspoguļojumā saistošajos noteikumos, kas paredz gan formulu izmantošanu, gan nodevas apmēra norādīšanu tabulas vai teksta formā, izvērtēt iespēju aicināt pašvaldības veidot vienotu nodevas aprēķina formulu, izmantojot vienveidīgus un objektīvus kritērijus, vienlaikus saglabājot pašvaldību tiesības noteikt koeficientu lielumus, atbilstoši administratīvās teritorijas iedzīvotāju un uzņēmumu skaitam, infrastruktūrai un citiem pamatotiem apsvērumiem.

VARAM metodiskajos norādījumos vērst pašvaldību uzmanību uz faktu, ka pašvaldības īpašuma iznomāšanas gadījumos jāslēdz atsevišķs nomas līgums un nomas maksa nevar tikt iekļauta pašvaldības nodevā.

Aicināt Gulbenes novada pašvaldību saskaņot Gulbenes novada domes 25.04.2024.saistošos noteikumus Nr.7 "Par pašvaldības nodevām Gulbenes novadā", 27.02.2025. saistošos noteikumus Nr.6 "Par reklāmas un citu informatīvo materiālu izvietošanu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu Gulbenes novadā" un 30.04.2015. saistošos noteikumus Nr.16 "Pašvaldības nodeva par reklāmas vai reklāmas objekta un priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietošanu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu Gulbenes novadā". Aicināt pašvaldību izvērtēt iespēju atzīt par spēju zaudējušiem 30.04.2015.saistošos noteikumus Nr.16.

3.8. Pašvaldību simbolikas izmantošana

3.8.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par pašvaldību simbolikas izmantošanu nosaka likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. panta pirmās daļas 9.punkts.

Atbilstoši MK noteikumu Nr.480 14. punktam nodevu pašvaldība ir tiesīga uzlikt personām, kuras izmanto attiecīgās pašvaldības simboliku reklāmā, preču zīmēs, suvenīru ražošanā vai citiem mērķiem. Vienlaikus, ievērojot Ģerboņa likuma 8. panta trešo daļu, jāņem vērā, ka ģerboņus kā ilustratīvu vai izziņas materiālu bez ģerboņa īpašnieka atļaujas drīkst izmantot enciklopēdijās un mācību līdzekļos, kā arī citos zinātniska un uzzīņu rakstura izdevumos.

Latvijā nav normatīvā akta, kas noteiktu, kas tieši ir pašvaldības simbolika. Taču, izvērtējot esošos normatīvos aktus iespējams secināt, ka atbilstoši Ģerboņu likuma 8. panta 2.¹ daļai pašvaldības dome savos saistošajos noteikumos

nosaka Ģerboņu reģistrā reģistrēta pašvaldības ģerboņa lietošanas noteikumus. Attiecīgi no normatīvajiem aktiem secināms, ka pašvaldības simboliku veido noteiktā kārtībā reģistrēts ģerbonis.

Tāpat pašvaldību simboliku varētu veidot arī tādi vizuālās identitātes elementi kā logotips, sauklis u.c. simboli, kas noteikti to saistošajos noteikumos. Vienlaikus pašvaldībām tās vizuālās identitātes elementus, kurus nereglamentē speciālie normatīvie akti, ir tiesības reģistrēt Preču zīmju likumā noteiktajā kārtībā. Ja pašvaldības simbolika ir reģistrēta kā preču zīme, tad pašvaldībai kā šīs zīmes īpašniekam ir likumā noteiktas tiesības aizliegt citām personām saimnieciskajā aprītē izmantot jebkuru šādu apzīmējumu.

Revīzijas ietvaros secināts, ka praktiski visas pašvaldības, kurām ir noteikumi, kas nosaka to simboliku, par simboliku uzskata ģerboni un karogu. Atsevišķos gadījumos pašvaldības savos saistošajos noteikumos ir noteikušas ne tikai pašvaldības administratīvā centra, bet arī citu pilsētu ģerboņus un karogus (piemēram, Jēkabpils novadā papildus Jēkabpils ģerbonim, noteikumos ir nostiprināti arī Aknīstes, Viesītes un citu pilsētu ģerboņi un karogi. Pašvaldību saistošie noteikumi par to simboliku papildus ģerbonim un karogam iekļauj arī citus simbolus savas identitātes apliecināšanai, piemēram logotips (Jūrmala, Salaspils, Olaine), nozaru piktogrammas (Salaspils), sauklis vai devīze (Olaine, Saulkrasti), dziesma (Olaine), figurālā zīme (Jēkabpils lūsis), novada svētku logotips (Salaspils). Tāpat secināts, ka ir pašvaldības, kuras regulē to simbolikas izmantošanu, bet par to nodevu neparedz, jo galvenais mērķis ir nodrošināt pašvaldības atpazīstamību un novērst simbolikas neatbilstošu izmantošanu.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

49. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Novērst pašvaldības simbolikas nekontrolētu un nepareizu lietošanu, aizsargāt identitāti	3
2.	Veicināt pilsētas atpazīstamību un reklamēt identitāti	3
3.	Papildināt pašvaldības budžetu	3

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.8.2. Nodevu apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

50. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Pašvaldības administratīvo izmaksu segšana	2
2.	Saskaņā ar normatīvo regulējumu	2
3.	Nodeva nav noteikta	3
4.	Nodevas apmērs citās reģiona pašvaldībās	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Vienā gadījumā ir noteikti papildu kritēriji, simbolikas izmantošana vienreizējam pasākumam vai vairākkārt, kā arī atkarībā no tā vai simbolika tiek izmantota tirāžētai/ražotai produkcijai līdz 100 eksemplāriem vai vairāk nekā 100 eksemplāriem.

51. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	8

2.	Ir noteikti	1
----	-------------	---

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.8.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai 11 novadu pašvaldības ir noteikušas nodevas un tās ir robežās 5 - 250 EUR, bet ieņēmumi netiek iekasēti. Revīzijas laikā nav saņemta informācija par to, kādēļ pašvaldības neiekasē nodevu par pašvaldības simbolikas izmantošanu. Nodevas piemērošana (vai nepiemērošana) ir atkarīga no tā kurš no pašvaldības mērķiem dominē – pašvaldības atpazīstamības veicināšana (šajā gadījumā nodevu nepiemēro), bet rēķinās ar citiem ieguvumiem, kas saistīti ar pašvaldības atpazīstamību. Skat pašvaldību atbildes uz jautājumu par to, kādu mērķi realizē pašvaldība.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi.

52. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	36

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.8.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Ieņēmumi netiek iekasēti, jo kopējie ieņēmumi 2024. gadā ir 2 EUR.

53. tabula. Pašvaldību simbolikas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc uzņēmuma skaita

Pašvaldība	Aktīvo uzņēmumu skaits uz 22.09.2025. gadā ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	75 553	23	-	-
Liepāja	4 915	4	-	2
Tukuma novads	4 197	5	-	-
Kopsumma	-	32	-	2

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, pašvaldībai ir tiesības noteikt tās ģerboņa izmantošanas kārtību. Ģerboņu likums nosaka, ka Ģerboņa īpašniekam, uz kura vārda reģistrēts ģerbonis, ir tiesības to lietot un nodot lietošanas tiesības citām personām.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, tikai pašvaldība var izsniegt atļauju tās ģerboņa lietošanai.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldībai likumā „Par nodokļiem un nodevām” noteiktas tiesības izdot noteikumus un pieprasīt nodevu par pašvaldības simbolikas izmantošanu.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, maksājums tiek iekasēts par atļauju izmantot pašvaldības simboliku.

54. tabula. Simbolikas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	1	Tiešas ietekmes nav, bet netieši tā attiecināma uz ES intelektuālā īpašuma politiku
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	2	Simbolika ir saistīta ar piederības apzināšanos un veicina teritorijas atpazīstamību
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst LR normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	1	Nodeva tiek aktualizēta vidēji reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	0	Lai gan vairākas pašvaldības regulē to simbolikas izmantošanu, nodevu ir noteikušas mazāk kā puse no pašvaldībām
Ietekme uz uzņēmējdarbību	3	Nodeva neveido šķēršļus uzņēmējdarbībai
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Pašvaldības simbolika ir saistīta ar vietējo iedzīvotāju identitātes apzināšanos un tādēļ īpaši būtiski ir ievērot cieņu pret to
Kopā	13	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt un regulēt pašvaldības simbolikas izmantošanu un veicināt tās pareizu lietošanu.

Daļa pašvaldību ir izdevusi saistošos noteikumus par pašvaldības simbolikas izmantošanu, taču nodevu par to nav paredzējušas. No pašvaldības un administratīvās teritorijas atpazīstamības veicināšanas viedokļa simbolikas izmantošana precēs un pakalpojumos ir jāveicina un nodeva nedrīkst tam radīt šķēršļus. Savukārt, ja pašvaldības simbolika ir populāra un tās izmantošana nes labumu uzņēmējiem, tad ir samērīgi, ja viņi par šīs simbolikas izmantošanu maksā nodevu. Nodevas iekasēšanas iespējas par pašvaldību simbolikas izmantošanu ir atkarīgas no tā, cik populāra ir šī simbolika un vai preču ražotāji un pakalpojumu sniedzēji vēlas to izmantot.

Ievērojot, ka daudzas pašvaldības aizsargā savu simboliku un nosaka tās lietošanas noteikumus, un strīdi šajā jautājumā nav konstatēti, šobrīd papildus tiesiskais regulējums nav nepieciešams.

Tā kā ieņēmumi no nodevas ir nelieli, tad uz ziņojuma sagatavošanas brīdi nav nepieciešams precizēt nodevas tvērumu, nodalot ģerboņus no tādiem simboliem, kuriem potenciāli nākotnē varētu būt komerciāla nozīme (Preču zīmju likumā noteiktā kārtībā reģistrētie simboli, piemēram, logotipi un figurālās zīmes).

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir personas, kas izmanto simboliku, nodevas maksātāja tiesiskais statuss (fiziska vai juridiska persona); simbolikas izmantošanas reižu skaits vai periods (nodevu maksā par katru individuālu gadījumu vai arī, izmantošana ir ierobežota laikā – piemēram vienu gadu); ja simbolika tiek izmantota tiražēšanai uz saskaņotiem produkcijas veidiem – eksemplāru skaits.

Ievērojot, ka nodeva ir regulējošs instruments un pašvaldībām ir tiesības regulēt savas simbolikas izmantošanu saskaņā ar Ģerboņu likuma 8. panta divdesmit pirmo daļu un Preču zīmju likuma 14.pantu (ja simbolika ir reģistrēta kā preču zīme), izmaiņas šīs nodevas regulējumā uz ziņojuma sastādīšanas brīdi nav nepieciešamas un nodeva ir saglabājama likumā “Par nodokļiem un nodevām”.

3.9. Laivu, motorlaivu un jahtu turēšana

3.9.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 8.punkts.

Atbilstoši MK noteikumu Nr. 480 13. punktam nodevu pašvaldība ir tiesīga uzlikt personām, kuras attiecīgās vietējās pašvaldības teritorijā esošo ūdenstilpju (izņemot privātīpašniekiem piederošo) krastos tur laivas, motorlaivas vai jahtas. Tādējādi nodeva var tikt noteikta tikai par minēto transportlīdzekļu turēšanu, bet ne par pārvietošanos ar tiem pa ūdenstilpni.

Pašvaldības tiesības noteikt nodevu par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu ir saistāmas ar Vides aizsardzības likuma, kā arī Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumu.

Vides aizsardzības likums paredz pašvaldībai kompetenci nodrošināt kontroli vides jomā Pašvaldību likumā noteiktā kārtībā. Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likums paredz pašvaldības domei tiesības savā administratīvajā teritorijā izdot saistošos noteikumus par papildu nosacījumiem kuģošanas līdzekļu satiksmei Latvijas iekšējos ūdeņos⁷².

2025. gadā nodevu par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu Latvijā ir noteikusi tikai Augšdaugavas novada pašvaldība. Vēsturiski nodeva par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu ir bijusi noteikta arī Alūksnes novadā, taču šie saistošie noteikumi tika atcelti ar 2025. gada 1. janvāri, kad spēkā stājās Alūksnes novada domes 28.11.2024. saistošie noteikumi Nr.36 „Par Alūksnes novada pašvaldības nodevām”.

3.9.2. Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Nodevas apmēra noteikšanā šobrīd nav pietiekami daudz prakses, tādēļ nav iespējams izdarīt secinājumus par tā atbilstību sociālekonomiskajai situācijai.

Nodevas attīstībai ir potenciāls, jo, pieaugot jahtu un motorlaivu skaitam, pašvaldībām radīsies nepieciešamība regulēt arī dažādas domstarpības starp iedzīvotājiem un personām, kas izmanto jahtas un motorlaivas, taču šobrīd sadrumstalots normatīvais regulējums neļauj pašvaldībām pilnvērtīgi izmantot šīs nodevas regulatīvās iespējas. Tomēr tikai šī iemesla dēļ nevajadzētu atteikties no šāda instrumenta, jo, precizējot pašvaldības kompetences nozares normatīvajos aktos, tā varētu kļūt par efektīvu līdzekli tūrisma attīstīšanai, vides aizsardzībai, kā arī jahtu un motorlaivu īpašnieku un vietējo iedzīvotāju interešu saskaņošanai.

Atbildot uz pašvaldību aptaujas jautājumiem, Augšdaugavas pašvaldība ir norādījusi ka nodevas apmērs tiek noteikts, ņemot vērā pašvaldības teritorijā esošo ūdenstilpņu apsaimniekošanas izmaksas, kurās tiek pieļauta laivu, motorlaivu un jahtu turēšana. Nodevas apmēru nosaka, ņemot vērā paredzamo turētāju skaitu, kā arī ir diferencēta pēc laivu, motorlaivu un jahtu lieluma, veida un motora jaudas. Papildu kritēriji nav noteikti.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir laivas tips (viszēmākā nodeva airu laivām, bet jahtām visaugstākā), laivas motora jauda (zirgspēki).

3.9.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai Alūksnes novada pašvaldība bija noteikusi konkrēto nodevas objektu. Nav bijuši gadījumi, kad nodeva būtu apstrīdēta.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Uz ziņojuma sagatavošanas brīdi publiski nav pieejami administratīvo procedūru apraksti, kas nodrošinātu pašvaldības nodevas par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu iekasēšanu. Laivu, motorlaivu turēšana Augšdaugavas novadā netiek regulēta, publiski nav pieejami noteikumi par to, kā tiek nodrošināta nodevas nomaksa un veikta nomaksas kontrole.

3.9.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai Alūksnes novada pašvaldība ir noteikusi nodevu un tā ir robežās 1 - 35 EUR un Augšdaugavas novada pašvaldība robežās no 5 – 30 EUR. Alūksnes novada kopēja saņemtā nodevas summa ir 100 EUR, savukārt Augšdaugavas novadam nav gūti ieņēmumi no attiecīgā nodevas objekta.

55. tabula. Pašvaldību laivu turēšanas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. gadā, grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Alūksnes novads	13 154	75	130	100
Kopsumma	-	75	130	100

⁷² Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likuma 48¹.pants

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, ja pašvaldība ir noteikusi noteikumus tās laivu, motorlaivu un jahtu turēšanai, tie ir jāievēro.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, ja pašvaldība ir noteikusi nodevu par laivu turēšanu, tad tā nosaka arī šīs nodevas nomaksas kārtību.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, likums „Par nodokļiem un nodevām” ir vienīgā vieta, kur iekļauts regulējums, kas piešķir pašvaldībām tiesības pieprasīt nodevu par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, maksājumu paredzēts iekasēt reizi gadā, taču trūkst administratīvā mehānisma šī maksājuma izpildes kontrolei.

56. tabula. Laivu turēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	3	Nodeva attiecas uz ES rīcībpolitikām, kas vērstas uz vides aizsardzību
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	1	Laivu, motorlaivu un jahtu turēšana ir saistīta ar stratēģiskajiem mērķiem kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanā
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	2	Nodeva atbilst LR normatīvo aktu prasībām, taču tai trūkst piespiedu mehānismu piemērošanai
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	0	Nodeva nav tikusi pārskatīta
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi pašvaldības budžetā ir nebūtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	0	Nodevu plāno piemērot tikai viena pašvaldība
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Nodeva samēro uzņēmēju un iedzīvotāju intereses
Vietējās sabiedrības vajadzības	1	Vietējā sabiedrība ir ieinteresēta saglabāt kvalitatīvu dzīves vidi, ko var bojāt motorlaivas un jahtas ar motoru, bet ietekme ir neliela
Kopā	8	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu, lai tā atbilstu sabiedrības drošības un vides aizsardzības prasībām.

Nodevas attīstībai ir potenciāls, jo pieaugot jahtu un motorlaivu skaitam, pašvaldībām radīsies nepieciešamība regulēt ne tikai laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu un piestātņu izmantošanu, bet arī dažādas domstarpības starp iedzīvotājiem un personām, kas izmanto jahtas un motorlaivas, taču šobrīd sadrumstalots normatīvais regulējums neļauj pašvaldībām pilnvērtīgi izmantot šīs nodevas regulatīvās iespējas. Tomēr tikai šī iemesla dēļ nevajadzētu atteikties no šāda instrumenta.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir laivas tips (viszemākā nodeva airu laivām, bet jahtām visaugstākā), laivas motora jauda (zirgspēki).

3.10. Būvatļaujas izdošana vai būvniecības ieceres akcepts, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā

3.10.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” pirmās daļas 10.punkts nosaka pašvaldībām tiesības iekasēt nodevu par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā.

Saskaņā ar Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 16. punktu, pašvaldība izpilda tai noteikto autonomo funkciju, nodrošināt ar būvniecības procesu saistītā administratīvā procesa tiesiskumu. Būvniecības likuma 7. pants nosaka pašvaldības kompetenci šīs funkcijas izpildei. Būvniecības likuma mērķis ir kvalitatīvas dzīves vides radīšana, nosakot efektīvu būvniecības procesa regulējumu, lai nodrošinātu ilgtspējīgu valsts ekonomisko un sociālo attīstību, kultūrvēsturisko un vides vērtību saglabāšanu, kā arī energoresursu racionālu izmantošanu, taču šis mērķis netiek akcentēts ne citos būvniecības procesu reglamentējošos normatīvajos aktos, ne pašvaldību saistošajos noteikumos.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilstoši apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Atbildot uz pašvaldību aptaujas jautājumiem, pašvaldības kā galveno nodevas mērķi ir norādījušas iespēju papildināt pašvaldības budžetu, regulējošās un vides veidošanas prasības atstājot otrajā plānā.

57. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Papildina pašvaldības budžetu un nodrošina administratīvo izmaksu segšanu	14
2.	Atsauce uz noteikumiem (mērķis netiek norādīts)	8
3.	Kontrolēt būvniecības procesu un teritorijas plānošanas, tehniskās un vides prasības, samazināt patvaļīgas būvniecības risku.	5
4.	Nodrošināt būvniecības atbilstību būvniecības iecerēm, teritorijas plānojumam un normatīvo aktu prasībām	4
5.	Ietekmēt vides veidošanu respektējot konkrētās teritorijas apbūves raksturu	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Tiesu prakse

Tiesu prakse laika posmā no 2012. līdz 2021. gadam parāda būtisku pāreju no formālas nodevas piemērošanas uz tās sodošā rakstura kritisku izvērtējumu. Šo pāreju labi ilustrē apskatītās lietas, kas secīgi veidoja izpratnes attīstību par to, kādās situācijās pašvaldība drīkst piemērot paaugstinātu nodevas likmi un vai šāda likme nav pielīdzināma sankcijai.

Senāta 2012. gada 17. aprīļa spriedumā lietā Nr. SKA-106/2012⁷³ tika vērtēta situācija, kad pieteicējs lūdza legalizēt viņa īpašumā esošu būvi, kura tika uzbūvēta bez būvatļaujas. Rīgas valstspilsētas pašvaldības dome pieprasīja samaksāt pašvaldības nodevu tādā pašā apmērā kā par jaunas būvatļaujas izsniegšanu. Pieteicējs apgalvoja, ka tas ir netaisnīgi, jo viņš faktiski neveic jaunu būvniecību, bet tikai tiesiski sakārto jau esošu īpašumu.

Senāts atzina, ka būvatļauja nepieciešama arī legalizācijas gadījumos un ka ikvienai būvniecībai (izņemot likumā paredzētos izņēmumus), lai to atzīt par tiesisku, jāsaņem būvatļauja, līdz ar to arī šādās situācijās ir samaksājama attiecīga nodeva, kādu maksā, saņemot būvatļauju. Tiesa skaidroja, ka nav pamatots pieteicēja viedoklis, ka nodeva būvētā tiek prasīt par pašvaldības veiktiem pārkāpumiem vai tās neveiktu kontroli: nodeva tiek prasīta par to, ka pašvaldība izskata un izlemj jautājumu par to, vai ir iespējams būvi atzīt par atbilstošu normatīvo aktu prasībām un to saglabāt.

⁷³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-106/2012, 17.04.2012., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/5dcc8161-2b0b-4715-809c-a80345fb5aad>

Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 31. marta spriedumā lietā Nr. A420232518⁷⁴ tika vērtēts gadījums, kad pieteicēja bija samaksājusi nodevu par būvatļaujas izdošanu, taču vēlāk būvatļauja tika atcelta, jo uzņēmums apgalvoja, ka nebija pats ierosinājis būvniecību un dokumentos esošais paraksts ir viltots. Pašvaldība atteicās atgriezt samaksāto nodevu, pamatojoties uz Ministru kabineta noteikumu Nr. 480 15.1. punktu, kur teikts, ka, ja būvatļaujas nosacījumi netiek izpildīti vai būvniecības iecere netiek realizēta, iekasēto pašvaldības nodevu neatmaksā.

Tiesa atzina, ka nodevu par būvatļaujas izdošanu ir pienākums maksāt personai, kura, saskaņojot būvniecību, saņem no būvvaldes būvatļauju, proti, normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā ir iesniegusi būvvaldē attiecīgi noformētu būvniecības ieceres iesniegumu. Bez tam nodeva maksājama neatkarīgi no tā, vai ir izpildīti būvatļaujas nosacījumi, kā arī neatkarīgi no tā, vai būvniecības iecere tiek realizēta. Attiecīgi par pamatotu tika atzīts pašvaldības lēmums neatmaksāt nodevu.

Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 22. decembra spriedumā lietā Nr. A420171919⁷⁵ tika pirmo reizi konstatēts pašvaldības nodevas piešķiršanā koeficienta sodošais raksturs. Rīgas dome bija aprēķinājusi pieteicējai nodevu piešķiršanā apmērā, jo īpašumā konstatēta patvaļīga būvniecība.

Tiesa konstatēja, ka lai arī iestāde uzsver, ka nodevai nav sodošs raksturs, faktiski paaugstināta nodeva tiek piemērota kā sankcija visos gadījumos, kad būve ir patvaļīgas būvniecības objekts un patvaļīgā būvniecība nav novērsta. Apgabaltiesa uzsvēra, ka šis regulējums ir izdots *ultra vires*, jo nav konstatējamas augstāka juridiskā spēka tiesību normas, kas piešķirtu pašvaldībai kompetenci noteikt sodu par patvaļīgo būvniecību nodevas kontekstā.

Tiesa arī norādīja, ka administratīvā pārkāpuma gadījumā tiek vērtēta gan personas vaina, gan soda apmērs atkarībā no atbildību mīkstinošiem vai pastiprinošiem apstākļiem, turpretim, piemērojot nodevu, attiecīgais izvērtējums netiek izdarīts. Tiesa atcēla domes lēmumu un uzdeva pārrēķināt nodevu.

Administratīvās apgabaltiesas 2021. gada 12. janvāra spriedumā lietā Nr. A420188719⁷⁶ tika skatīta līdzīga situācija, kur pieteicējs jau bija sodīts ar administratīvo sodu par patvaļīgu būvniecību, bet pašvaldība papildus piemēroja piešķiršo nodevu.

Tiesa atzina, ka koeficienta “5” piemērošanai piemīt sodošs raksturs, jo tā saistīta ar pārkāpumu, nevis ar būvniecības raksturu. Apgabaltiesa arī uzsvēra, ka iestādes piemērotajai saistošo noteikumu normai ir sodošs raksturs un fakts, ka pieteicējs ir saukts pie administratīvās atbildības par nodarījumu, kas izceļas no faktiem, kas pēc būtības ir tie paši, par kuriem pieteicējam piemēroja papildu koeficientu nodevas aprēķinā. Tiesa arī piekrita, ka būtu apsverams pieteicēja izvirzītais arguments par dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu. Taču, ievērojot to, ka tiesa nepiemēroja strīdus tiesību normu, atzīstot to par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, tiesa, ievērojot procesuālās ekonomijas principu, spriedumā nevērtēja, vai konkrētajos apstākļos ir konstatējams arī *ne bis in idem* principa pārkāpums. Tiesa secināja, ka Rīgas dome pārsniegusi tai piešķirto deleģējumu un uzdeva pārrēķināt nodevu, izslēdzot sodošo elementu.

Strīdi par atbrīvojuma piemērošanu biežāk ir saistīti ar Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumu Nr. 480 “Noteikumi par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas” 16.6. apakšpunktu, kas paredz, ka no nodevas atbrīvo fiziskas personas, ja būvniecības ieceri īsteno savas dzīvesvietas nodrošināšanas vajadzībām.

Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 24. februāra spriedumā lietā Nr. A420646410⁷⁷ tika vērtēts, vai pieteicējs ir tiesīgs uz atbrīvojumu no nodevas par infrastruktūras uzturēšanu un attīstību, īstenojot trīs dzīvokļu mājas būvniecību.

Tiesa konstatēja, ka atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 480 16.6. apakšpunktam no nodevas atbrīvo fiziskas personas, ja būvniecības ieceri īsteno savas dzīvesvietas nodrošināšanas vajadzībām (dzīvoklī, viendzīvokļa vai divdzīvokļu dzīvojamā mājā, saimniecības ēkā, garāžās individuālai lietošanai). Tā kā pieteicējs bija īstenojis trīs dzīvokļu mājas projektu, tiesa atzina, ka viņš neatbilst šai normai.

Tiesa pievienojās pirmās instances atziņai, ka apstāklim, ka māja paredzēta pieteicēja ģimenei, nav nozīmes, jo likums to neparedz kā atbrīvojuma pamatu. Tāpat konstatēts, ka pieteicējs pēc projekta īstenošanas dzīvokļus atsavinājis citām personām.

Administratīvās rajona tiesas 2022. gada 9. februāra spriedumā lietā Nr. A420233821⁷⁸ tika izskatīts pieteikums par dvīņu mājas būvniecību, kur Rīgas valstspilsētas pašvaldības dome atzina, ka atbrīvojums piemērojams tikai par vienu

⁷⁴ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420232518, 31.03.2020., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/3f89d87d-bf82-458a-b4da-967440599501>

⁷⁵ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420171919, 22.12.2020., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/881aa12f-ec9a-4845-b9a5-1ac27a9914e8>

⁷⁶ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420188719, 12.01.2021., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/1e6dea33-0a4c-4555-a720-c2816aa369ce>

⁷⁷ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420646410, 24.02.2014., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/b22ad137-ee9f-478c-b703-113d9c68a11b>

⁷⁸ Administratīvās rajona tiesas spriedums lietā Nr. A420233821, 09.02.2022., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/93fc3abc-fbc7-4689-81a9-06bf89b5cabc>

no diviem dzīvokļiem. Tiesa piekrita šai pieejai, norādot, ka pieteicēja dzīvesvieta nevar vienlaicīgi būt divos dzīvokļos.

Vienlaikus tiesa norādīja, ka, gramatiski interpretējot strīdus normu, varētu secināt, ka visos gadījumos, kad fiziskas personas vēlas īstenot tādu būvniecības ieceri, kuras rezultātā tiktu radīta dzīvesvietas nodrošināšanai nepieciešama būve, tajā skaitā divdzīvokļu dzīvojamā māja, personas būtu atbrīvojamas no nodevas samaksas. Tomēr tiesa secināja, ka gramatiskā interpretācija viena pati nav pietiekama un gramatiskā interpretācijas metode ir tikai viena no interpretācijas metodēm, un nav pareizi pamatoties vienīgi uz tiesību normas vārdisko jēgu.

Tiesa uzsvēra, ka atbrīvojumi no nodokļa un nodevas maksāšanas ir izņēmumi, kurus nedrīkst interpretēt paplašināti un ka tipiskos gadījumos fiziskās personas dzīvesvietu nodrošina viens nekustamais īpašums - viens dzīvoklis vai viena dzīvojamā ēka.

Tādējādi dvīņu mājas gadījumā tiesa atzina atbrīvojumu tikai par vienu dzīvokli, norādot, ka otra dzīvokļa būvniecība nav nepieciešama dzīvesvietas pamatvajadzību nodrošināšanai.

Senāta 2024. gada 20. septembra spriedumā lietā Nr.SKA-58/2024⁷⁹, tika būtiski mainīta līdzšinējā tiesu prakse. Senāts norādīja, ka no normas gramatiskā formulējuma neizriet, ka atbrīvojums no nodevas nevarētu tikt piemērots, ja personai jau ir kāds cits nekustamais īpašums, kuru tā varētu izmantot kā savu dzīvesvietu.

Senāts uzsvēra, ka apgabaltiesas norādītais normas mērķis neizriet ne no pašas normas, ne no tās izstrādes materiāliem, ne arī no citiem avotiem. Analizējot izstrādes vēsturi, tika konstatēts, ka sākotnēji atbrīvojums bija paredzēts tikai noteiktām sociālajām grupām, bet gala redakcijā tas attiecināts uz jebkuru fizisku personu.

Senāts norādīja, ka kritērijs - vienīgais nekustamais īpašums, kas kalpo vai kalpos par fiziskās personas dzīvesvietu, - pēc savas būtības ir ļoti skaidrs un tiesību normā viegli formulējams, līdz ar to, ja likumdevējs būtu vēlējis to ierobežot, tas būtu darīts normā.

Turklāt Senāts uzsvēra, ka tiesību normas izdevējs ir pieļāvis, ka arī šādas būves (dvīņu mājas) var būt paredzētas personas dzīvesvietas nodrošināšanai. Tāpēc pats par sevi fakts, ka tiek būvēta dvīņu māja, nevar kalpot par pamatu secinājumam, ka pieteicēja jauno būvi neplāno izmantot kā savu dzīvesvietu.

Noslēgumā Senāts secināja, ka tiesa ir nepareizi interpretējusi noteikumu Nr. 480 16.6. apakšpunktu, kas ir pamats sprieduma atcelšanai.

Šī atziņa pavēra ceļu plašākai normas interpretācijai, kas vērsta uz būvniecības faktisko nolūku - dzīvesvietas nodrošināšanu.

Administratīvās apgabaltiesas 2025. gada 16. aprīļa spriedumā lietā Nr. A420208923⁸⁰ tika tieši piemērotas Senāta 2024. gada 20. septembra sprieduma atziņas. Tiesa atsaucās uz Senāta Nr. SKA-58/2024 lietu, norādot, ka noteikumu Nr. 480 16.6. apakšpunktā paredzētais atbrīvojums no nodevas ir piemērojams arī gadījumā, ja personai jau ir citi dzīvošanai izmantojami nekustamie īpašumi, ja vien arī konkrētā būvniecības iecere tiek īstenota savas dzīvesvietas nodrošināšanas vajadzībām.

Tādējādi pieteicējas īstenotā viendzīvokļa dzīvojamās mājas būvniecības iecere saskaņā ar noteikumu Nr.480 16.6.apakšpunktu var tikt atbrīvota no nodevas neatkarīgi no apstākļa, ka pieteicējai pieder citi nekustamie īpašumi, tostarp dzīvoklis, ja vien pieteicēja jauno māju būvē savas dzīvesvietas vajadzībām.

Tiesa konstatēja, ka dome nav norādījusi faktus vai pierādījumus, kas dotu pamatu apšaubīt pieteicējas nodomu izmantot māju kā savu (ģimenes) dzīvesvietu. Līdz ar to apgabaltiesa secināja, ka pieteicējai ir tiesības uz atbrīvojumu, un atcēla Rīgas domes lēmumu.

Šis nolēmums nostiprināja Senāta interpretācijas piemērošanu praksē un apliecināja, ka atbrīvojums no infrastruktūras nodevas nav atkarīgs no īpašumu skaita, bet no būvniecības mērķa un faktiskajiem apstākļiem.

No 2014. līdz 2022. gadam tiesu praksē dominēja šaura interpretācija, kas balstījās uz uzskatu, ka atbrīvojums no nodevas ir izņēmums un piemērojams tikai tad, ja persona īsteno būvniecību vienai dzīvesvietai, jo personas dzīvesvieta nevar vienlaicīgi būt divos dzīvokļos.

Savukārt kopš Senāta 2024. gada 20. septembra sprieduma Nr. SKA-58/2024 interpretācija ir kļuvusi būtiski plašāka. Senāts skaidri noteica, ka no normas gramatiskā formulējuma neizriet, ka atbrīvojums no nodevas nevarētu tikt piemērots, ja personai jau ir kāds cits nekustamais īpašums un ka izšķirošs ir būvniecības mērķis - dzīvesvietas nodrošināšana.

⁷⁹ Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-58/2024, 20.09.2024., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/cd200080-0ee0-4d18-b439-17a29f607fb6>

⁸⁰ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420208923, 16.04.2025., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/1c4e716b-8639-4991-8ab1-ec6f7c75fb29>

Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 9. jūnija spriedumā lietā Nr. A420468713⁸¹ tika izskatīts jautājums, vai nodevu var piemērot arī gadījumos, kad ēkai tiek mainīta funkcija bez būtiskiem būvdarbiem. Tiesa secināja, ka funkcijas maiņa no biroja uz dzīvojamo telpu grupu ir uzskatāma par rekonstrukciju saskaņā ar Vispārīgo būvnoteikumu 21. punktu un Rīgas domes saistošo noteikumu Nr. 211 37.3. apakšpunktu. Līdz ar to nodeva piemērojama arī funkcionālās pārbūves gadījumā.

Augstākās tiesas 2018. gada 24. oktobra rīcības sēdes lēmumā lietā Nr. SKA-277/2018⁸² tika vērtēts jautājums par jau samaksātas nodevas atdošanu pēc tam, kad Satversmes tiesa 2016. gada 12. februāra spriedumā lietā Nr. 2015-13-03 atzina Rīgas domes saistošo noteikumu Nr. 211 24. punkta pirmo teikumu par spēkā neesošu no pieņemšanas brīža. Tiesa uzsvēra, ka pašvaldībai nav tiesiska pamata paturēt nodevu, kuru sākotnēji pamatoti samaksājis būvniecības ierosinātājs.

Šī lieta nostiprināja principu, ka nodevas tiesiskuma priekšnoteikums ir normatīvais pamats, un pašvaldība nevar paturēt nodevu, ja šis pamats zudis.

Augstākās tiesas 2018. gada 27. septembra spriedumā lietā Nr. SKA-88/2018⁸³ tiesa vērtēja jautājumu par pāreju starp divām sistēmām, kuras paredzētas Rīgas domes saistošajos noteikumos Nr. 146 un Nr. 211. Tiesa atzina, ka nodevas aprēķināšanu, kas ietver arī atvieglojumus, gan noteikumos Nr. 146, gan jaunajos noteikumos noteic noregulēta sistēma, un atvieglojumi ir tās daļa. Tomēr abu noteikumu sistēmas, kurās iekļaujas gan atvieglojumu tiesiskie pamati, gan piemērošanas kārtība, ir atšķirīgas. Tiesa secināja, ka pārejas noteikumi pamatoti paredz, ka nodeva ir aprēķināma atbilstoši tai kārtībai, kāda bija spēkā, kad tika uzsākts tās aprēķins.

Jau iepriekš aplūkotajā lietā Nr. A420171919 Senāta Administratīvo lietu departaments 2020. gada 14. jūlija lēmumā lietā Nr. SKA-1287/2020⁸⁴ analizēja Rīgas domes piemēroto paaugstināto nodevas koeficientu par būvdarbu uzsākšanu pirms būvatļaujas izsniegšanas un jautājumu, vai otrais maksājuma paziņojums ir atsevišķs administratīvais akts. Tiesa konstatēja, ka par būvatļaujas izdošanu maksājama viena nodeva un izdodot būvatļauju, tiek pieņemts arī lēmums par nodevas noteikšanu, kas tiek ietverts maksāšanas paziņojumu formā. Tādēļ abi maksāšanas paziņojumi (par pirmo un otro daļu) veido vienu administratīvo aktu. Tiesa uzsvēra, ka otrā maksājuma paziņojums satur tādas pašas administratīvā akta pazīmes kā pirmais, un atzina, ka apgabaltiesa kļūdaini uzskatījusi to tikai par atgādinājumu. Līdz ar to lieta tika nosūtīta jaunai izskatīšanai, nostiprinot, ka nodevas aprēķins par būvatļauju ir vienots administratīvais process, kurā piemērotie koeficienti ir pārsūdzami tiesā.

3.10.2. Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Pašvaldībām ir divu veidu pieeja nosakot nodevas apmēru un atspoguļojot to saistošajos noteikumos. Ir pašvaldības, kas nodevas apmēra noteikšanai ir izstrādājušas formulu, kas ietver dažādus iecerētās būves parametrus (piemēram, Rīga, Ādaži, Mārupe u.c.), bet ir arī tādas pašvaldības, kas saistošajos noteikumos minējušas konkrētus nodevas apmērus atkarībā no būves parametriem, kuras būvniecībai tiek pieprasīta būvatļauja (piemēram, Balvu, Rēzeknes, Dobeles, Valkas u.c. pašvaldības).

Aptaujā pašvaldības ir norādījušas arī, ka nodevas apmērs tiek noteikts, ievērojot ekonomisko situāciju. Nodevas apmērs nesedz visas ar būvniecības procesa uzraudzību saistītās izmaksas, bet ja nodeva tiks paaugstināta, pastāv risks, ka novadā palielināsies nelikumīgo būvniecību skaits.

Pašvaldības, kuras nodevas aprēķinam izmanto formulu, reizina ēkas būvapjomu ar koeficientiem, no kuriem viens raksturo būves tipu, otrs – veicamo darbu tips (jaunbūve, pārbūve, atjaunošana). Katra koeficienta noteikšanai tiek izmantota tabula, kas tiek pievienota saistošajiem noteikumiem. Bez tam nodevas aprēķinu ietekmē arī dažādām iedzīvotāju kategorijām un ēku tipiem noteiktie atvieglojumi un atbrīvojumi.

Ir pašvaldības, kuras nodevas apmēru saistošajos noteikumos ir noformējušas atsevišķu likmju veidā (piemēram, Bauska, Cēsis, Dienvidkurzeme), kuras, iespējams, ir noteiktas pēc šādas pat formulas, taču saistošajos noteikumos iekļautas jau aprēķinātas vērtības. Rīgas valstspilsētas pašvaldība savā tīmekļvietnē piedāvā būvnodevas kalkulatoru, kas ļauj aprēķināt aptuvenu nodevas apmēru. Tomēr arī šeit kalkulatora aprēķinātais nodevas apjoms būs tikai orientējošs, jo galīgo aprēķinu veiks pašvaldības speciālisti. Nodevas aprēķinu veic būvvalde vai cita pašvaldības struktūrvienība, kas veic būvvaldes funkcijas.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir būvapjoms (kopējā ēkas platība, ēkas garums – līnijbūvē, apbūves laukums (inženierbūvē), būves atrašanās vieta, būvniecības veids (jauna būvniecība,

⁸¹ Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr. A420468713, 09.06.2015., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/cefc49a7-5fa3-446b-a512-9c8a72559131>

⁸² Augstākās tiesas rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-277/2018, 24.10.2018., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/4822d285-6f04-4d28-bd3c-9b7eedee4a28>

⁸³ Augstākās tiesas sprieduma lietā SKA-88/2018, 27.09.2018., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/4b6b7ea8-4385-42b8-8400-b6d834ff8b88>

⁸⁴ Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-1287/2020, 14.07.2020., pieejams: <https://gateway.elieta.lv/api/v1/PublicMaterialDownload/476f34f3-3f9d-4612-a39f-6e8c498203a1>

restaurācija, nojaukšana, kultūras pieminekļa restaurācija), būves grupa vai klase (saskaņā ar MK 19.08.2024. noteikumiem Nr. 500, MK 02.09.2024. noteikumiem Nr. 529 un MK 12.06.2018. noteikumiem Nr. 326).

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

58. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nodeva tiek noteikta atkarībā no būvobjekta un būves veida	17
2.	Samērīgi ar pašvaldības administratīvajām izmaksām būvniecības procesa kontrolei un uzraudzībai	9
3.	Salīdzinot ar citām pašvaldībām reģionā	4
4.	Nav skaidrojuma	3

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

59. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	33

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.10.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām 40 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi, 2 no tām noteikumi nav pieejami likumi.lv un 2 pašvaldībām nav izstrādāti saistošie noteikumi. Pakalpojumu, kas nodrošina būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu uzsāk iesniedzot pieteikumu Būvniecības informācijas sistēmā (BIS). Arī būvniecības ieceres akcepts un būvatļauja tiek izsniegti izmantojot BIS⁸⁵. Nodevu samaksu un kontroli nodrošina pašvaldība.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Visas pašvaldības norādīja, ka nav bijuši tādi gadījumi.

60. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav tādu gadījumu	33

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.10.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

Kopējā saņemtā nodevu summa 2024. gadā ir 1 111 287 EUR jeb 7,92% no visiem nodevu ieņēmumiem. Minimālās un maksimālās nodevas apmērs starp pašvaldībām ir ļoti dažāds un ir robežās 3 EUR – 11 000 EUR. Apmēram 38% no visiem ieņēmumiem sastāda Rīga. Tabulā zemāk pašvaldības sakārtotas pēc iedzīvotāju skaita. Ar zilu krāsu atzīmēti ieņēmumi, kas trijos gados bijuši vairāk nekā 20 000 EUR. Kā redzams no tabulas zemāk nav tieša sasaiste starp nodevas ieņēmumiem un iedzīvotāju skaitu.

⁸⁵ <https://latvija.gov.lv/Services/?name=B%C5%ABvat%C4%BCaujas>

61. tabula. Pašvaldību būvatļaujas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc iedzīvotāja skaita

Pašvaldība	Iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	591 882	675 032	408 899	425 700
Daugavpils	78 112	14 640	17 671	13 555
Liepāja	67 398	34 290	33 493	28 320
Ogres novads	57 648	12 220	826	89
Jelgava	54 821	19 590	13 334	17 258
Jūrmala	51 933	84 120	66 961	50 956
Valmieras novads	50 647	159	-	-
Tukuma novads	43 430	50 879	33 238	41 809
Cēsu novads	41 320	8 995	12 932	12 660
Bauskas novads	40 488	9 645	7 724	8 100
Jēkabpils novads	38 833	19 460	16 782	21 774
Mārupes novads	37 346	39 291	38 164	28 509
Ropažu novads	35 164	101 826	117 122	80 824
Talsu novads	34 797	8 370	3 666	17 702
Dienvidkurzemes novads	32 820	31 502	37 398	47 473
Ventspils	32 719	8 420	10 520	12 380
Jelgavas novads	32 005	7 781	18 518	14 613
Siguldas novads	31 479	1 382	45*	30*
Ķekavas novads	31 271	18 394	16 585	12 975
Aizkraukles novads	28 238	7 549	11 179	11 647
Rēzeknes novads	27 706	3 347	4 649	4 517
Limbažu novads	27 612	5 881	1 684	8 025
Dobeles novads	27 508	13 408	11 864	11 650
Madonas novads	27 097	5 189	4 945	3 720
Kuldīgas novads	26 666	4 025	9 193	8 915
Saldus novads	26 629	14 194	12 293	14 265
Rēzekne	26 425	2 268	1 596	1 066
Augšdaugavas novads	24 041	5 584	3 380	3 792
Salaspils novads	23 815	39 291	38 422	41 304
Ādažu novads	23 603	103 140	109 555	98 296
Olaines novads	20 669	8 771	4 503	8 588
Ludzas novads	20 166	1 145	1 425	1 282
Krāslavas novads	19 505	640	2 775	3 195
Gulbenes novads	18 497	4 850	4 090	8 095
Smiltenes novads	17 555	5 950	8 045	5 745
Balvu novads	17 531	2 247	2 543	3 353
Preiļu novads	15 535	1 388	3 175	2 250
Alūksnes novads	13 154	3 075	2 112	2 840
Ventspils novads	10 295	18 064	98 334	17 720
Līvānu novads	10 145	2 280	3 325	2 363
Saulkrastu novads	9 981	7 712	19 286	10 404
Valkas novads	7 645	2 853	2 685	3 528
Kopsumma	-	1 408 847	1 214 936	1 111 287

Datu avots: CSP, valsts kases pārskati

*Siguldas novads pārbaudot apgrozījumu ieņēmumu kodā 9521 konstatēts, ka 2021.gadā sakarā ar teritoriālo reformu, tika pārņemti Inčukalna novada pašvaldības debitoru parādi, t. skaitā pašvaldības nodeva par būvniecības lietu, kas tika samaksāta 2023. gadā 45 EUR, 2024. gadā 30 EUR. Saistošie noteikumi Siguldas novadam nav izstrādāti saistībā ar būvatļauju.

Tabulā zemāk pašvaldības sakārtotas pēc uzņēmuma skaita. Ar zilu krāsu atzīmēti ieņēmumi, kas trijos gados bijuši vairāk nekā 20 000 EUR. Kā redzams no tabulas zemāk nav tieša sasaiste starp nodevas ieņēmumiem un uzņēmumu skaitu.

62. tabula. Pašvaldību būvatļaujas nodevu ieņēmumi 2022. – 2024. grupējot pēc uzņēmuma skaita

Pašvaldība	Aktīvo uzņēmumu skaits uz 22.09.2025. gadā ²	Ieņēmumi 2022. gads, EUR	Ieņēmumi 2023. gads, EUR	Ieņēmumi 2024. gads, EUR
Rīga	75 553	675 032	408 899	425 700
Ogres novads	5 179	12 220	826	89
Mārupes novads	4 956	39 291	38 164	28 509
Liepāja	4 915	34 290	33 493	28 320
Cēsu novads	4 635	8 995	12 932	12 660
Jūrmala	4 624	84 120	66 961	50 956
Valmieras novads	4 602	159	-	-
Jelgava	4 223	19 590	13 334	17 258
Tukuma novads	4 197	50 879	33 238	41 809
Daugavpils	3 821	14 640	17 671	13 555
Dienvidkurzemes novads	3 530	31 502	37 398	47 473
Bauskas novads	3 474	9 645	7 724	8 100
Talsu novads	3 275	8 370	3 666	17 702
Ropažu novads	3 221	101 826	117 122	80 824
Jēkabpils novads	3 090	19 460	16 782	21 774
Siguldas novads	3 059	1 382	45	30
Kuldīgas novads	2 985	4 025	9 193	8 915
Ķekavas novads	2 924	18 394	16 585	12 975
Madonas novads	2 865	5 189	4 945	3 720
Limbažu novads	2 844	5 881	1 684	8 025
Saldus novads	2 628	14 194	12 293	14 265
Jelgavas novads	2 613	7 781	18 518	14 613
Ventspils	2 185	8 420	10 520	12 380
Aizkraukles novads	2 149	7 549	11 179	11 647
Ādažu novads	2 114	103 140	109 555	98 296
Dobeles novads	2 095	13 408	11 864	11 650
Rēzeknes novads	1 917	3 347	4 649	4 517
Smiltenes novads	1 856	5 950	8 045	5 745
Salaspils novads	1 785	39 291	38 422	41 304
Rēzekne	1 598	2 268	1 596	1 066
Augšdaugavas novads	1 480	5 584	3 380	3 792
Olaines novads	1 478	8 771	4 503	8 588
Gulbenes novads	1 432	4 850	4 090	8 095
Balvu novads	1 367	2 247	2 543	3 353
Preiļu novads	1 318	1 388	3 175	2 250
Alūksnes novads	1 299	3 075	2 112	2 840
Ludzas novads	1 149	1 145	1 425	1 282
Krāslavas novads	1 102	640	2 775	3 195
Ventspils novads	1 061	18 064	98 334	17 720
Saulkrastu novads	874	7 712	19 286	10 404
Līvānu novads	798	2 280	3 325	2 363
Valkas novads	599	2 853	2 685	3 528
Kopsumma	-	1 408 847	1 214 936	1 111 287

Datu avots: CSP, Valsts kases pārskati

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, par būvniecības noteikumu neievērošanu un nelikumīgo būvniecību ir paredzēti gan administratīvie sodi, gan arī pašvaldībās pastāv prakse atteikties no nekustamā īpašuma nodokļa atlaides piemērošanas gadījumos, ja tiek konstatēta nelikumīgā būvniecība vai arī ēku un būvju tehniskais stāvoklis neatbilst būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu prasībām.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, pašvaldībai ir noteiktas tiesības un pienākums izveidot būvvaldi vai vienoties ar citām pašvaldībām par kopīgas būvvaldes izveidi, deleģējot citai pašvaldībai šo funkciju izpildi VPIL noteiktā kārtībā.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, būvniecības procesa likumības nodrošināšana ir pašvaldības autonomā funkcija un attiecīgi nodevas noteikšana un iekasēšana ir instruments šīs funkcijas izpildei.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Pašvaldībām nav vienotas pieejas būvatļaujas nodevas iekasēšanā, tāpēc nevar apgalvot, ka pašvaldību nodevas maksājums par būvatļaujas izsniegšanu tiek iekasēts tikai par gala lēmumu. Tāpat arī pašvaldību saistošie noteikumi ne vienmēr skaidri nosaka nodevas iekasēšanas termiņus.

Piemēram, Rīgas valstspilsētas pašvaldība nosaka, ka nodevu par būvatļaujas izsniegšanu maksā divās daļās: 50% apmērā maksā pēc būvatļaujas saņemšanas maksāšanas paziņojumā par nodevu noteiktajā termiņā un otro daļu 50 % apmērā maksā pirms dokumentu par būvatļaujā ietverto projektēšanas nosacījumu izpildi iesniegšanas Pilsētas attīstības departamentā⁸⁶ (Rīgā šis departaments izpilda būvvaldes funkcijas).

Iespēja dalīt nodevas samaksu divās daļās ir saistīta ar būvatļaujas sagatavošanas procesu, kurā nosacīti tiek izdalītas divas fāzes. Pirmā daļa ir būvatļaujas saņemšana un šajā gadījumā pašvaldība izsniedz maksāšanas uzdevumu par 50% no nodevas summas un otro daļu pie dokumentu iesniegšanas būvvaldē par būvatļaujā ietverto projektēšanas nosacījumu izpildi.

Valkas novada pašvaldība ir norādījusi, ka nodevu neatmaksā, ja būvniecības saskaņošana netiek pabeigta un būvatļauja nav izsniedzama vai netiek pieprasīta Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumos Nr. 500 "[Vispārīgie būvnoteikumi](#)" noteiktajos termiņos⁸⁷.

Augšdaugavas pašvaldība ir noteikusi, ka nodevu neatmaksā, ja būvatļaujas nosacījumi netiek izpildīti vai būvniecība netiek realizēta, bet atmaksā, ja pašvaldības būvvalde pieņem lēmumu par atteikumu akceptēt ieceri par būvniecību.

Jautājumu par nodevas atmaksāšanu pēc būtības regulē Ministru kabineta noteikumu Nr. 480 15.¹ punkts, kas nosaka, ka gadījumos, kad būvatļaujas nosacījumi netiek izpildīti vai būvniecības iecere netiek realizēta, iekasēto pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu neatmaksā.

63. tabula. Būvatļaujas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	2	Būvniecības noteikumi un nodevas tieši ES rīcībpolitikas neietekmē, taču tām jābūt atbilstošām brīvas preču un pakalpojumu sniegšanas principam
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	3	Būvniecības saskaņošanas procesa atvieglošana ir vairāku LR rīcībpolitiku uzmanības lokā
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Nodeva tiek aktualizēta vidēji reizi sasaukumā

⁸⁶ Rīgas domes 19.10.2022. Saistošie noteikumi nr.164 Par pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu un pašvaldības nodevu par būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā. <https://likumi.lv/ta/id/336742>

⁸⁷ Valkas novada domes 28.03.2024. saistošie noteikumi nr.5 „Par Valkas novada pašvaldības nodevām”, <https://likumi.lv/ta/id/352655>

Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumi uz iedzīvotāju nav būtiski
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	3	Nodevu piemēro vairāk kā puse pašvaldību
Ietekme uz uzņēmējdarbību	1	Administrēšanas procesā tiek saskaņotas uzņēmēju un sabiedrības intereses
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Kvalitatīvs būvniecības process ir svarīgs sabiedrības vajadzību nodrošināšanā.
Kopā	17	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir kontrolēt būvniecības procesu un teritorijas plānošanas un vides prasību ievērošanu, samazināt patvaļīgas būvniecības risku, nodrošināt būvniecības atbilstību būvniecības iecerēm, teritorijas plānojumam un normatīvo aktu prasībām.

Pašvaldībām ir atšķirīga prakse nodevas aprēķinā – daļa pašvaldību aprēķinam izmanto formulas, bet daļa ir noteikusi konkrētu maksu. No tiesu prakses analīzes redzams, ka Rīgas valstspilsētas pašvaldības piemēroto piešķirto nodevas koeficientu, tiesas konsekventi atzinušas par prettiesisku, jo šāds mehānisms pēc būtības pilda soda funkciju. No 2018. līdz 2021. gadam tiesu praksē nostiprinājies princips, ka pašvaldības nodeva ir samaksa par publiskas funkcijas īstenošanu, nevis instruments pārkāpuma sodīšanai, un, ka jebkura tās forma, kas pilda sodošu funkciju, ir prettiesiska.

Nodevas piemērošanas gadu gaitā ir kļuvusi precīzāka. Tiesas ir attālinājušās no formālas pieejas un vairāk pievēršas nodevas jēgai kā publiski tiesiskam maksājumam par tiesisku rīcību, nodrošinot, ka pašvaldība nodevas piemēro samērīgi, caurspīdīgi un atbilstoši tās faktiskajam mērķim.

Tiesa ir konstatējusi, ka par būvatļaujas izdošanu maksājama viena nodeva un, izdodot būvatļauju, tiek pieņemts arī lēmums par nodevas noteikšanu, kas tiek ietverts maksāšanas paziņojumu formā. Tādēļ abi maksāšanas paziņojumi (par pirmo un otro daļu) veido vienu administratīvo aktu. Tiesa uzsvēra, ka otrā maksājuma paziņojums satur tādas pašas administratīvā akta pazīmes kā pirmais, un atzina, ka apgabaltiesa kļūdaini uzskatījusi to tikai par atgādinājumu. Līdz ar to lieta tika nosūtīta jaunai izskatīšanai, nostiprinot, ka nodevas aprēķins par būvatļauju ir vienots administratīvais process, kurā piemērotie koeficienti ir pārsūdzami tiesā.

Praksē biežāk izmantotie nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji ir būvapjoms (kopējā ēkas platība, ēkas garums – līnijbūvēm, apbūves laukums (inženierbūvēm), būves atrašanās vieta, būvniecības veids (jauna būvniecība, restaurācija, nojaukšana, kultūras pieminekļa restaurācija), būves grupa vai klase (saskaņā ar MK 19.08.2024. noteikumiem Nr. 500, MK 02.09.2024. noteikumiem Nr. 529 un MK 12.06.2018. noteikumiem Nr. 326).

3.11. Pašvaldības infrastruktūras uzturēšana un attīstība

3.11.1. Nodevas objekta tvērums un tiesiskais pamatojums

Pašvaldību tiesības iekasēt nodevu par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību nosaka likuma "Par nodokļiem un nodevām" 12. panta pirmās daļas 11.punkts.

Nodeva par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību tāpat kā nodeva par būvatļauju vai būvniecības ieceres akceptu ir saistīta ar būvniecības procesu, taču to tvērums ir atšķirīgs. Ja nodeva par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā ir saistīta ar pašu būvobjektu, tad nodeva par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību attiecas uz būvobjekta radīto noslodzi pašvaldības infrastruktūrai gan būvniecības laikā, gan pēc būves nodošanas ekspluatācijā. Arī Satversmes tiesa, izskatot pieteikumu par prasību atmaksāt **infrastruktūras nodevu** gadījumā, ja būvniecības iecere netiek realizēta, nolēma, ka tie ir divi principiāli atšķirīgi gadījumi (skat. Informāciju par Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2015-13-03 turpmāk tekstā).

Infrastruktūras nodeva tiek noteikta ar mērķi uzlikt attīstītājam piedalīties infrastruktūras izbūvē. Pārskatu par to, kā Rīgas pašvaldība risina jautājumus par attīstītāja iesaistīšanu infrastruktūras izbūvē skat. turpmāk tekstā, sadaļā par formulu pielietošanu nodevas aprēķinā.

Otrs nodevas noteikšanas mehānisms rāda, ka pašvaldība ir uzlikusi pienākumu maksāt infrastruktūras nodevu gadījumā, ja attīstītājs būvniecības laikā ierobežo iedzīvotāju iespējas izmantot šo infrastruktūru. Arī šāds nodevas noteikšanas mērķis ir leģitīms. Pašvaldība regulē savas infrastruktūras izmantošanu. Nodevas mērķa īstenošanas mehānisms šajā gadījumā balstās uz likumā "Par nodokļiem un nodevām" noteiktajām tiesībām pašvaldības tiesībām noteikt nodevu un pašvaldības saistošajiem noteikumiem, kuros noteikti nosacījumi, kuriem izpildoties, nodevu piemēro.

Tiesu prakse - Satversmes tiesas lēmums

2016. gada 12. februārī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr. 2015-13-03. Lieta tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma saistībā ar situāciju, kurā persona, saņemot būvatļauju, bija samaksājusi infrastruktūras nodevu, taču būvniecības iecere netika īstenota un pašvaldība atteicās iemaksāto nodevu atmaksāt. Rīgas pilsētas pašvaldība, pieņemot lēmumu neatmaksāt infrastruktūras nodevu bija piemērojusi MK noteikumu Nr.480 15.¹ punktu, kurš nosaka, ka gadījumā, ja būvniecības iecere netiek realizēta, iekasēto **pašvaldības nodevu par būvatļaujas izdošanu** vai būvniecības ieceres akceptu neatmaksā.

Satversmes tiesa atzina, ka personas tiesības atgūt samaksāto infrastruktūras nodevas daļu gadījumā, ja būvniecības iecere netiek īstenota, ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā un līdz ar to apstrīdētā norma ierobežo personas īpašuma tiesības. Tiesa uzsvēra, ka infrastruktūras nodeva ir samaksa par pašvaldības sniegto nodrošinājumu (ar to saprotot nepieciešamību izveidot būvei nepieciešamo infrastruktūru), un ja būvniecības iecere netiek īstenota, šāds nodrošinājums faktiski netiek sniegts. Šādā situācijā pašvaldībai nav tiesiska pamata paturēt nodevu savā budžetā, jo iekasētā infrastruktūras nodevas daļa netiek izlietota atbilstoši tās mērķim.

Satversmes tiesa secināja, ka Rīgas dome, izdodot apstrīdēto normu, ir pārsniegusi tai piešķirtās pilnvaras, jo Ministru kabineta noteikumi Nr. 480 nepiešķir pašvaldībai tiesības neatmaksāt **infrastruktūras nodevu** gadījumos, kad būvniecības iecere netiek īstenota. Tiesa norādīja, ka pamattiesību ierobežojuma piemērošana pēc analogijas nav pieļaujama un ka nav pieļaujama pamattiesību ierobežojuma noteikšana bez skaidra likumdevēja pilnvarojuma. Tā kā apstrīdētā norma izdota *ultra vires*, tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar likumu un neatbilst Satversmes 105. pantam.⁸⁸

Tiesu prakse - Augstākās tiesas lēmumi

Augstākā tiesa 02.03.2012. lēmumā lietā Nr. SKA-376/2012 secināja, ka ceļu ierīkošanas vai likvidēšanas jautājums ir skatāms tieši teritorijas plānošanas ietvaros. Pašvaldībai ir pienākums gādāt par sakārtotu transporta infrastruktūru un par tādu teritorijas plānošanu un attīstību, lai nodrošinātu personu tiesības pilnvērtīgi izmantot nekustamo īpašumu, kas ietver arī piekļuvi šim īpašumam. Tomēr minētais nenozīmē, ka pašvaldībai ir pienākums nodrošināt, lai līdz ikvienam tās teritorijā esošam nekustamā īpašuma objektam vestu publiskas lietošanas ceļš⁸⁹.

Līdzīgus secinājumus ir izdarījis Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr. 680052224, SKA-415/2025 savā lēmumā, atsaucoties uz Administratīvās rajona tiesas 04.12.2024.gada lēmumu šajā lietā, kurā atzīts, ka atbilstoši Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 3.punktam pašvaldības autonomā funkcija ir arī gādāt par pašvaldības īpašumā esošo ceļu būvniecību, uzturēšanu un pārvaldību.

Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr. 680052224, SKA-415/2025 atzina, ka vispārīgs pieteikums par pašvaldības autonomās funkcijas pildīšanu noteiktā jomā neatbilst nevienam no Administratīvā procesa likumā paredzētajiem pieteikuma priekšmetiem, pieteikums nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Ceļu ierīkošanas vai likvidēšanas jautājums ir skatāms tieši teritorijas plānošanas ietvaros (Sk. Senāta 2007.gada 14.maija sprieduma lietā Nr.SKA-193/2007 18. un 20.punktu). Tomēr pati pašvaldība neveic ielu pārbūvi un tai nav pienākuma veikt attiecīgas infrastruktūras izbūvi.

Iepriekš minētais norāda, ka Latvijas Republikas tiesību aktos nav pašvaldībai noteikta pienākuma pašai izbūvēt infrastruktūru. Gluži otrādi – Augstākās tiesas veiktais Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās 2008.-2012. gadā, norāda, ka Pašvaldības (publiskā) ceļa ierīkošana vai likvidēšana prasa kompleksu risinājumu, ievērojot gan pašvaldības politiskos apsvērumus par teritorijas attīstību, gan visas iesaistītās intereses (*sk.*

⁸⁸ Satversmes tiesas 12.02.2015.spriedums lietā nr.2015-13-03. <https://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?case-filter-years=&case-filter-status=&case-filter-types=&case-filter-result=&searchtext=2015-13-03>

⁸⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 2.marta lēmums lietā nr. Lieta Nr. A420632910 SKA – 376/2012. <https://www.at.gov.lv/lv/judikaturas-nolemumu-arhivs-old/senata-administrativo-lietu-departaments/klasifikators-adm/valsts-parvaldes-darbiba/pasvaldibas/>

Senāta 2007. gada 14. maija sprieduma lietā Nr.SKA-193/2007 15.-19. punktu). (Senāta 2011. gada 1. jūlija spriedums lietā SKA-216/2011 9. punkts)⁹⁰.

Pašvaldībai ir pienākums plānot infrastruktūras izbūvi, bet nav pienākuma kaut ko izbūvēt tieši attīstītāja vajadzībām.

Nodevas mērķis saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu par nodevas mērķiem. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

64. tabula. Kādu mērķi realizē pašvaldība nosakot nodevu

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Izmantot no nodevas gūtos ieņēmumus pašvaldības publiskās infrastruktūras uzturēšanai un attīstīšanai	2
2.	Nav norādīts	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.11.2. Nodevas apmēra noteikšanas principi un nodevas maksas pakalpojuma pazīmes

Formulas noteikšanas principi

Rīgas valstspilsētas pašvaldības gadījumā nodeva infrastruktūras uzturēšanai un attīstībai tiek noteikta, ņemot vērā būves klasifikācijas koeficientu, būves attīstības veidu, kopējo platību, sociālās infrastruktūras izbūves izmaksas, patēriņa cenu indeksu valstī, būvniecības izmaksu indeksu valstī, ārpus zemes gabala robežām izbūvētas ielas laukuma platību, ielas izbūves izmaksas, izbūvētā pilsētas maģistrālā lietūs ūdens notekūdeņu kanalizācijas kolektora garumu un šī kolektora izmaksas⁹¹.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības gadījumā būvprojekta attīstītajam tiek dotas divas iespējas – maksāt pašvaldības infrastruktūras uzturēšanas un attīstības nodevu vai arī saņemt šīs nodevas atvieglojumu gadījumos, kad konkrēto infrastruktūras elementu (ielas brauktuves un ietves, maģistrālo lietūs notekūdeņu kanalizācijas kolektors) attīstītājs ir izbūvējis saskaņā ar pašvaldības izsniegtiem tehniskajiem noteikumiem, izstrādājis un saskaņojis projektu un izbūvētais infrastruktūras objekts ir pieņemts ekspluatācijā.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības izveidotā formula atbilst Rīgas valstspilsētas pašvaldības vajadzībām, kamēr citas pašvaldības šo nodevu nepiemēro vai arī piemēro cita veida darbībām. Apsverot iespēju piedāvāt šādu formulu ieviest visās pašvaldībās, jāņem vērā, ka Rīgā ir vismaz septiņas reizes vairāk iedzīvotāju nekā Daugavpilī, kas ir nākamā lielākā pilsēta Latvijā. Līdz ar to, arī iedzīvotāju blīvums un apbūves blīvums Rīgā būs ievērojami lielāks nekā citās Latvijas pilsētās. Tādējādi arī risinājums, kas ieviests Rīgas valstspilsētas pašvaldībā var nebūt piemērots citās Latvijas pašvaldībās, kur infrastruktūras noslodze būs mazāka un var atšķirties prasības tās attīstīšanai. Noslodzes un mēroga dēļ Rīgas piemērs citām pašvaldībām var būt pārāk complicēts. Pašvaldībām pašām ir jāpārzina to teritorijā esošo pilsētu infrastruktūras īpatnības un atbilstoši jālemj par nodevas noteikšanu vai infrastruktūras attīstīšanu par attīstītāju līdzekļiem, ievērojot pašvaldības izdotos tehniskajos noteikumus iekļautās prasības.

Tukuma novada pašvaldībā nodeva tiek aprēķināta, sākot ar sesto darba dienu, ja rakšanas darbi ilgst ilgāk par piecām darba dienām un nodevas apmērs tiek noteikts ievērojot zonējumu (maģistrālās ielas, vietējas nozīmes ielas, parka ceļi un veloceliņi un pārējā teritorija). Šajā gadījumā nodevas mērķis ir atšķirīgs, ja Rīga rūpējas par jaunas infrastruktūras izbūvi, tad Tukuma novadā uzmanības centrā ir esošā infrastruktūra, kura uz laiku nav pieejama būvniecības darbu dēļ.

Nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji, ja tā noteikta atkarībā no būvprojekta, ir būves attīstības veids (jaunbūvējama vai novietojama būve (koeficients 1), pārbūvējama būve (koeficients mazāks par 1); infrastruktūras izmaksu koeficients; sociālās infrastruktūras izmaksu koeficients; būvniecības izmaksu indeksu valstī saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem; ārpus zemes gabala robežām izbūvējamās ielas laukums; pilsētas maģistrālā lietūs notekūdeņu kanalizācijas kolektora izmaksas.

⁹⁰ <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas>. Skat. Tiesu prakses apkopojums teritorijas plānošanas, būvniecības un vides lietās 2008 - 2012

⁹¹ Rīgas valstspilsētas domes 15.05.2024. saistošie noteikumi nr.267 „Par pašvaldības nodevu par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību Rīgā”

Nodevas noteikšanas objektīvie kritēriji gadījumam, ja tā noteikta par laiku, kurā iedzīvotājiem un uzņēmējiem tiek traucēta iespēja izmantot pilsētas infrastruktūru ir darbu veikšanas vieta pēc zonējuma pilsētās (maģistrālās ielas, centrs, citi rajoni); darbu izpildes laiks (diennakts stundas).

Nodevas apmēra noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – kā tiek noteikts nodevas apmērs. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

65. tabula. Nodevas apmēra noteikšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Nav norādīts	2
2.	Nodevas aprēķinam tiek izmantota formula, kas ietver koeficientus dažādu faktoru raksturlielumus	1

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

Papildu kritēriju noteikšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu vai tiek izmantoti papildu kritēriji, kas nav fiksēti saistošajos noteikumos. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk.

66. tabula. Papildu kritēriju izmantošana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Netiek izmantoti papildu kritēriji	3

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.11.3. Nodevas administrēšana

Pašvaldību saistošie noteikumi

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai 3 pašvaldībām ir izstrādāti saistošie noteikumi, pie tam Daugavpils valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka šobrīd izstrādā jaunus saistošos noteikumus, kur nav plānots iekļaut pašvaldības nodevu infrastruktūras uzturēšanai.

Nodevas apstrīdēšana saskaņā ar pašvaldības anketēšanas rezultātiem

Revīzijas ietvaros pašvaldības sniedza atbildes uz aptaujas jautājumu – cik bieži nodevas maksātāji ir apstrīdējuši pašvaldībā vai pārsūdzējuši tiesā pašvaldības piemēroto nodevu. Visas saņemtās pašvaldību atbildes tika nosacīti grupētas un atbilžu apkopojums iekļauts tabulā zemāk. Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir norādījusi, ka 2023. gadā ir apstrīdēti 12 maksāšanas paziņojumi un pārsūdzēti 3 maksāšanas paziņojumi. 2024. gadā ir apstrīdēti 4 maksāšanas paziņojumi un pārsūdzēti 3 maksāšanas paziņojumi.

67. tabula. Nodevas apstrīdēšana

Nr. p.k.	Pašvaldības viedoklis	Pašvaldību skaits
1.	Ir tādi gadījumi	1
2.	Nav tādu gadījumu	2

Datu avots: pašvaldību anketēšanas rezultāti

3.11.4. Nodevas ieņēmumu uzskaitē un tā izlietojums

No analizētajām 42 pašvaldībām tikai 3 pašvaldības ir izstrādājuši saistošos noteikumus, bet nodevas netiek iekasētas. Nodevas tiek izprastas ļoti dažādi, jo ir robežās 1 EUR – 2 630 000 EUR. Daļa no nodevu ieņēmumiem tiek atspoguļota EKK “citi ieņēmumi”.

Pašvaldības nodevas atbilstība FM ziņojumā izvirzītajiem kritērijiem

Kritērijs – “Nodeva ir saistīta ar tādu pašvaldības pakalpojumu (darbību), kas ir obligāts un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai iespējama personas mērķa sasniegšana.

Jā, ja pašvaldība ir noteikusi gadījumus, kuros nodeva ir jāmaksā, tad tās samaksa ir obligāts priekšnoteikums,

būvniecības vai rakšanas darbu izpildei.

Kritērijs – “Persona pakalpojumu nevar saņemt citā institūcijā (pakalpojuma sniedzēja iestāde ir vienīgā, kas var sniegt attiecīgo pakalpojumu”.

Jā, tikai pašvaldība var noteikt personai, kura vēlas īstenot būvniecības ieceri, pienākumu piedalīties pilsētas infrastruktūras uzturēšanā, kā arī noteikt termiņus konkrētu darbu izpildei, kas saistīti ar pašvaldības infrastruktūru.

Kritērijs – “Pakalpojums ir pakalpojuma sniedzēja pamatdarbība, t.i., pašvaldības nodevas objekts ir darbība, kuru iestāde veic nevis pēc pašas ieskatiem, bet gan kurai pastāv valdības funkciju deleģējums.”

Jā, pašvaldībai ir tiesības noteikt nodevu par infrastruktūras izmantošanu saskaņā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”.

Kritērijs – “Maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.)”.

Jā, Rīgas pilsētas gadījumā nodevas maksājumi tiek piesaistīti pie konkrētiem būvniecības procesa etapiem.

68. tabula. Infrastruktūras uzturēšanas nodevas aktualitātes izvērtējums

Izvērtēšanas kritēriji	Izvērtējuma skaitliskā vērtība	Izvērtējuma pamatojums
Ietekme uz ES rīcībpolitikām (zaļais kurss, digitālais kompass)	2	Būvniecības noteikumi un nodevas tieši ES rīcībpolitikas neietekmē, taču tām jābūt atbilstošām brīvas preču un pakalpojumu sniegšanas principam
Ietekme uz LR attīstības plānošanas dokumentiem	3	Kvalitatīvas dzīves vides veidošana ir vairāku LR rīcībpolitiku mērķis
Atbilstība LR normatīvajiem aktiem	3	Nodeva atbilst spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem
Aktualizācija sociālekonomiskajai situācijai	2	Nodeva tiek aktualizēta vidēji reizi sasaukumā
Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz iedzīvotāju	0	Ieņēmumu loma pašvaldības budžetā uz vienu iedzīvotāju ir nebūtiska
Salīdzinājums ar citām pašvaldībām	1	Saistošos noteikumus ir izstrādājušas 3 pašvaldības
Ietekme uz uzņēmējdarbību	2	Nodeva līdzsvaro uzņēmēju un pašvaldības intereses
Vietējās sabiedrības vajadzības	3	Dzīves vides kvalitātes saglabāšana ir būtiska sabiedrības vajadzību apmierināšanai
Kopā	16	

Datu avots: CSE COE

Secinājumi

Nodevas mērķis ir veicināt būvniecības attīstītāja līdzdalību pilsētas infrastruktūras attīstībā, kā arī kontrolēt ierobežojumus, ko iedzīvotājiem būvniecības procesā rada attīstītāja darbības. Paredzot nodevu, kas tiek noteikta par būvniecības dēļ radušos gājēju un autotransporta pārvietošanās ierobežojumu, pašvaldība veicina darbu ātrāku pabeigšanu un mazina sabiedrībai radītos traucējumus. Nosakot nodevu, kas atkarīga no plānotā būvapjoma un slodzes uz pašvaldības koplietošanas infrastruktūru (ceļi, lietus ūdens kanalizācija, pieeja ugunsdzēsības hidrantiem u.c.), pašvaldība samēro sabiedrības intereses un uzņēmēja intereses, t.i. gūst finansējumu pašvaldības infrastruktūras vajadzībām.

Nodevas maksātāji ir personas, kuras veic būvniecību un atbilst noteiktiem kritērijiem, lai kvalificētos kā infrastruktūras nodevas maksātāji.

Nodevas apmēra noteikšanas objektīvie kritēriji, ja tā noteikta atkarībā no būvapjoma, ir būves attīstības veids (jaunbūvējama vai novietojama būve (koeficients 1), pārbūvējama būve (koeficients mazāks par 1); infrastruktūras izmaksu koeficients; sociālās infrastruktūras izmaksu koeficients; būvniecības izmaksu indekss valstī saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem; ārpus zemes gabala robežām izbūvējamās ielas laukums; pilsētas maģistrālā lietus notekūdeņu kanalizācijas kolektora izmaksas.

Nodevas noteikšanas objektīvie kritēriji gadījumam, ja tā noteikta par laiku, kurā iedzīvotājiem un uzņēmējiem tiek traucēta iespēja izmantot pilsētas infrastruktūru ir darbu veikšanas vieta pēc zonējuma pilsētās (maģistrālās ielas, centrs, citi rajoni); darbu izpildes laiks (diennakts stundas).

4. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Secinājumi

Pašvaldību nodevu objektu skaits nav mainījies kopš 2008. gada un aptver 11 nodevas un tās ir noteiktas likumā “Par nodokļiem un nodevām”. Tas padara pašvaldību nodevu sistēmu pārskatāmu salīdzinājumā ar valsts nodevām, kuras ir pārnestas un iekļautas dažādos nozares normatīvajos aktos.

Nodevu uzskaitījuma saglabāšana vienuviet ir pozitīvi vērtējama ne tikai no administrēšanas un uzraudzības viedokļa, bet arī pirmšķietami atvieglo pašvaldībām nodevas objektu nošķiršanu no maksas pakalpojumiem. Nodevu regulējuma pārņemšana uz nozares normatīvajiem aktiem, nododot pašvaldību nodevu noteikšanas jautājumus nozares politikas veidotājiem, varētu veicināt atšķirīgas prakses veidošanos pašvaldībās, un nodevu sistēma kļūtu sarežģītāka un grūtāk uztverama pašvaldībām un iedzīvotājiem, tai skaitā uzņēmējiem.

Pašvaldības un LPS šobrīd nav ierosinājušas izmaiņas nodevu uzskaitījumā. Visu nodevu aktualitāte ir izvērtēta un visas tās ir atzītas par aktuālām. Līdz ar to, nav konstatēta nepieciešamība pēc izmaiņām nodevu uzskaitījumā.

Salīdzinot valsts un pašvaldību nodevu definīcijas, ir redzams, ka valsts nodevu gadījumā ir skaidri noteikts, ka valsts nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana), kamēr **pašvaldību gadījumā tas tieši šādā veidā nav noteikts**. Tādēļ ieteicams izskatīt iespēju veikt grozījumus likumā “Par nodokļiem un nodevām” un noteikt, ka pašvaldību nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana).

Pieci nodevu veidi, kur pašvaldībām veidojas lielākie ieņēmumi ir: nodeva par atļaujas izsniegšanu tirdzniecībai publiskās vietās, nodeva par būvatļauju vai būvniecības ieceres akceptu, nodeva par atļauju reklāmas izvietošanai, kā arī nodeva par dokumentu kopiju izsniegšanu un nodeva par atļaujas izsniegšanu izklaidējoša rakstura pasākumiem. Analizējot pašvaldību nodevu ieņēmumu struktūru 2022. – 2024. gadā, lielāko ietekmi uz kopējiem nodevu ieņēmumiem visos gados veido ieņēmumi no nodevas par transportlīdzekļu iebraukšanu īpašajā zonā un ieņēmumi no pārējām nodevām. Tikai piecām no 11 nodevām ieņēmumi ir lielāki par vienu miljonu eiro, kas liecina, ka tikai dažas no nodevām tiek aktīvi iekasētas no pašvaldību puses. Ir nodevas, kuras piemēro tikai dažas pašvaldības (piem., laivu, motorlaivu un jahtu turēšanas nodeva vai atpūtnieku un tūristu uzņemšana), un ir nodevas, kuras piemēro visas pašvaldības. Tas liecina, ka pašvaldības piemēro nodevas, ņemot vērā vietējos apstākļus.

Tiesu prakse saistībā ar pašvaldību nodevām ir pieejama četrās galvenajās jomās: 1) maksa par pašvaldības izstrādāto dokumentu un to apliecinātu kopiju saņemšanu, 2) reklāmas un izkārtnu izvietošana publiskās vietās, 3) nodevas piemērošana būvatļaujām, kā arī 4) infrastruktūras uzturēšanas un attīstības nodeva. Šajās jomās tiesas ir konkretizējušas pašvaldību rīcības brīvības robežas, skaidrojušas izņēmuma gadījumos piemērojamos atbrīvojumus. Satversmes tiesa uzsvēra, ka nodevas apmērs jānosaka, ievērojot samērīguma principu un pašvaldības izdarītos lietderības apsvērumus. Nodevas likmei jābūt sabalansētai ar sabiedrības spēju to samaksāt, lai nodeva nezaudētu savu regulatīvo funkciju un nekļūtu par aizliegumu.

Nodevām ir regulējoša funkcija, tādēļ, ja tiktu izskatīta iespējam veidot **vienotu formulu nodevas aprēķinam visās pašvaldībās**, tad būtu jāsaglabā pašvaldības rīcības brīvība, nosakot nodevu veidojošo koeficientu lielumus.

Nav vienota prakse nodevu grāmatošanai. Daļa no nodevām (16,79% no visām nodevām) tiek grāmatota kategorijā “ieņēmumi no pārējām nodevām”. Tikai dažas pašvaldības šajā kategorijā grāmato ieņēmumus no nodevas par pašvaldību infrastruktūras uzturēšanu. Pārējās pašvaldības grāmato ieņēmumus par izziņu izsniegšanu un citus ieņēmumus, kas var būt un var arī nebūt nodevas. Ir gadījumi, kad šajā kategorijā tiek grāmatoti arī ieņēmumi no maksas pakalpojumiem vai citi ieņēmumi.

Zemāk sniegts pārskats par pašvaldības noteiktajām nodevām, to ieteiktais nodevas mērķis un aktualitātes novērtējums.

69. tabula. Pašvaldību nodevu mērķi un aktualitāte

Nodeva	Nodevas mērķis	Nodevas aktualitāte
Par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu	Privātpersonu rīcības ierobežošana, atturot no nelietderīgas vai atkārtotas informācijas pieprasīšanas.	13
Par izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās	Publisku pasākumu organizēšanas kontrole, lai nodrošinātu to netraucētu un drošu norisi, pašvaldībai noteiktās kompetences ietvaros, kā arī	15

	kontrolēt, vai pasākuma organizators ievēro Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā noteiktos pienākumus.	
Par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu	Tūrisma infrastruktūras attīstības veicināšana un pasākumu organizēšana, kas veicina tūrisma nozares attīstību pašvaldībā.	8
Par tirdzniecību publiskās vietās	Tirdzniecības kontrole pašvaldības administratīvajā teritorijā, lai nodrošinātu tirgojamās produkcijas un tirdzniecības procesa atbilstību Patērētāju aizsardzības likuma prasībām un tirdzniecības vietu iekārtošanas kontrole.	13
Par visu veidu dzīvnieku turēšanu	Dzīvnieku reģistrācijas un labturības prasību ievērošanas kontrole un bezsaimnieka dzīvnieku izplatības ierobežošana.	10
Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās	Iebraukšanas kontrole īpaša režīma zonā, tādējādi veicinot šīs zonas aizsardzība no transportlīdzekļa nelabvēlīgas ietekmes.	18
Par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietojumu publiskās vietās	Reklāmu izvietojuma kontrole pašvaldības teritorijā.	16
Par pašvaldību simbolikas izmantošanu	Pašvaldības simbolikas izmantošanas kontrole un regulēšana, lai novērst tās nepareizu lietošanu un veicinātu pašvaldības atpazīstamību.	13
Par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu	Laivu, motorlaivu un jahtu turēšanas kontrole, lai tā atbilstu sabiedrības drošības un vides aizsardzības prasībām.	8
Par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā	Būvniecības procesu un teritorijas plānošanas un vides prasību ievērošanas kontrole, lai nodrošinātu būvniecības atbilstību būvniecības iecerēm, teritorijas plānojumam un normatīvo aktu prasībām, kā arī samazinātu patvaļīgas būvniecības risku.	17
Par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību	Būvniecības attīstītāja līdzdalības veicināšana pilsētas infrastruktūras attīstībā un ierobežojumu, ko iedzīvotājiem būvniecības procesā rada attīstītāja darbības, kontrole.	16

Datu avots: CSE COE

Gan pašvaldības, gan uzņēmēji un liela daļa iedzīvotāju neatšķir pašvaldību nodevas no maksas pakalpojumiem. Savukārt, informācija Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā sniedz juridiski nekorektu un maldinošu informāciju, tādējādi rada aplamu priekšstatu par publiskās pārvaldes sistēmu un publisko pakalpojumu jomu kopumā. Pašvaldību maksas pakalpojumu un pašvaldības nodevu nošķiršana ir vienkārša:

Pašvaldību nodevas:

- ir skaidri definētas likumā “Par nodokļiem un nodevām”;
- ir saistītas ar darbību, kas ir obligāta un bez kuras izpildes nav pieļaujama vai nav iespējama personas mērķa sasniegšana;
- darbība nav izpildāma citā institūcijā kā tikai pašvaldībā vai tās izveidotā institūcijā;
- maksājums tiek iekasēts tikai par gala lēmumu (gala atzinumu, saskaņojumu, atļauju u.tml.).

Attiecīgi, maksas pakalpojumi:

- ir visi pārējie maksājumi, ko pašvaldība pieprasa saistībā ar tās funkciju izpildi;
- nedrīkst tikt sniegti administratīvā procesa ietvaros.

Apkopojumu par pašvaldību nodevu atbilstību nodevu vai maksas pakalpojumu prasībām skat. 70.tabulā.

70. tabula. pašvaldību nodevu atbilstību nodevu vai maksas pakalpojumu prasībām

Nodeva	Ir regulatīvs raksturs	Dominē sabiedrības intereses	Nav saistāma ar izdevumu segšanu pakalpojuma sniegšanai	Samaksa par gala rezultātu	Obligāti nepieciešama mērķa privātpersonas mērķa sasniegšanai	Ir valdības deleģējums
Par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo	Jā	Atkarīgs no mērķa, kuram	Jā	Jā	Jā	Jā

dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu		tiek pieprasīti dokumenti				
Par izklaidējoša rakstura pasākumu sarīkošanu publiskās vietās	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par atpūtnieku un tūristu uzņemšanu	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par tirdzniecību publiskās vietās	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par visu veidu dzīvnieku turēšanu	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par transportlīdzekļu iebraukšanu īpaša režīma zonās	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par reklāmas, afišu un sludinājumu izvietošanu publiskās vietās	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par pašvaldību simbolikas izmantošanu	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par laivu, motorlaivu un jahtu turēšanu	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par būvatļaujas izdošanu vai būvniecības ieceres akceptu, izdarot atzīmi paskaidrojuma rakstā vai apliecinājuma kartē, būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Par pašvaldības infrastruktūras uzturēšanu un attīstību	Jā	Jā	Ir korelācija ar nepieciešamajiem papildinājumiem infrastruktūrā	Jā	Jā	Jā

Datu avots: CSE COE

Revīzijas ieteikumi

Tabulā zemāk apkopoti revīzijas laikā izstrādātie ieteikumi un VARAM būtu jāizvērtē, kurus ieteikumus ieviest un kādā apmērā. Ieteiktās īstenojamās darbības iekļautas sadaļā “priekšlikumi”, kas ietver atbildīgos un termiņus un īstenojamā darbība var attiekties uz vairākiem revīzijas ieteikumiem.

71. tabula. Ieteikumi konkrētu nodevu administrēšanas uzlabošanai

Nr.	Nodeva	Ieteikumi
1.	Nodevas par pašvaldības domes izstrādāto oficiālo dokumentu un apliecinātu to kopiju saņemšanu	Izvērtēt nepieciešamību pārskatīt likuma “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktā nodevas objekta redakciju, ievērojot, ka mūsdienu apstākļos liela daļa domes izstrādāto oficiālo dokumentu ir pieejami tiešsaistē bez maksas. Ir jāprecizē nodevas objekta saturs, jo praksē tvērumā ietilpst visdažādākie pašvaldības (t.sk. domes) izstrādātie dokumenti.
2.		Izvērtēt iespēju precizēt MK noteikumus Nr. 480, nosakot, ka nodevas apmērs varētu būt atkarīgs no dokumenta izsniegšanas veida – papīra formā vai elektroniski. Elektroniskajiem dokumentiem nodeva varētu būt mazāka nekā papīra formā izsniegtajiem.

3.	Izkaidējoša rakstura pasākumu sarīkošana publiskās vietās	Izvērtēt nepieciešamību saskaņot terminus un jēdzienus likumā “Par nodokļiem un nodevām” un Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā. Likumā “Par nodokļiem un nodevām” 12. panta pirmās daļas 2. punktā terminu “izklaidējoša rakstura pasākums” aizstāt ar „publisks pasākums”, jo normas jēga un mērķis ir nodrošināt “publisku pasākumu netraucētu un drošu norisi” neatkarīgi no šo pasākumu mērķa un rakstura.
4.	Tirdzniecība publiskās vietās	Pašvaldībām nodrošināt atbrīvojumus un atvieglojumus no nodevas samaksas noteikšanu, ievērojot ES brīvas preču un pakalpojumu aprites principus, t.i. izvairoties no atvieglojumu noteikšanas vietējiem ražotājiem vadoties tikai pēc uzņēmuma reģistrācijas adreses. Nosakot atbrīvojumus vai atvieglojumus nodevas samaksai ieteicams izmantot tādas kritērijas kā pašu ražotas produkcijas tirdzniecība, skolēnu, personu ar invaliditāti u.tml. uzņēmumu produkcijas tirdzniecība, šādā veidā palīdzot sociāli mazaizsargātām grupām.
5.	Visu veidu dzīvnieku turēšana	Sadarbībā ar Zemkopības ministriju izvērtēt nepieciešamos nozares normatīvo aktu grozījumus (Dzīvnieku aizsardzības likums, MK noteikumi Nr. 359), lai nodrošinātu, ka par mājas (istabas) dzīvnieka neregistrēšanu mājas (istabas) dzīvnieka tiesiskajam valdītājam tiek paredzēta administratīvā atbildība kā negatīvās sekas pienākuma neizpildei, kas noteikta Dzīvnieku aizsardzības likuma 6.pantā un MK noteikumos Nr. 359. Izvērtēt nepieciešamību precizēt likumā "Par nodokļiem un nodevām" un MK noteikumos Nr. 480 ietverto pašvaldības nodevas objekta redakciju, ņemot vērā, ka attiecīgā nodeva būtu attiecināma uz mājas (istabas) dzīvniekiem", nepaplašinot nodevas objekta tvērumu uz “visa veida dzīvnieku turēšanu”. Izvērtēt iespēju veikt grozījumu MK noteikumu Nr. 480 10. punktā, kas noteic subjektus, kam ir jāmaksā attiecīgo pašvaldības nodevu, nosakot, ka nodevas par mājas (istabas) dzīvnieku turēšanu pašvaldība ir tiesīga uzlikt personām, kuras attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā ir mājas (istabas) dzīvnieku īpašnieki vai tiesiskie turētāji. Nodeva maksājama par tiem mājas (istabas) dzīvniekiem, kuri ir reģistrēti MK noteikumos noteiktajā kārtībā.
6.	Laivu, motorlaivu un jahtu turēšana	Pašvaldībām ir jāizdod saistošie noteikumi, kas reglamentē papildu nosacījumus kuģošanas līdzekļu satiksmei Latvijas iekšējos ūdeņos, kā to paredz Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likuma 48 ¹ .pantā un jānosaka, kādas darbības tiek kvalificētas kā laivu, motorlaivu un jahtu turēšana.

Priekšlikumi

Tabulā zemāk iekļauti priekšlikumi pašvaldību nodevu sistēmas uzlabošanai, ietverot ieteikto darbību.

72. tabula. Priekšlikumi pašvaldību nodevu sistēmas uzlabošanai

Nr.	Priekšlikums
1.	Saglabāt pašvaldības nodevu uzskaitījumu likumā “Par nodokļiem un nodevām”, veicot šajā ziņojumā minētos precizējumus (69.tabula).
2.	Izvērtēt iespēju aktualizēt pašvaldības nodevas definīciju likumā “Par nodokļiem un nodevām” nosakot, ka arī pašvaldības nodevas mērķis ir personu darbību regulēšana (kontrolēšana, veicināšana, ierobežošana).
3.	Ieviest sistēmas funkcionalitātes izmaiņas atbilstošajās valsts informācijas sistēmās, lai nodrošinātu iespēju juridiski korekti ievadīt informāciju par publiskās pārvaldes pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem, nodalot nodevas no maksas par pakalpojumiem. Nodrošināt iespēju iekļaut norādi, ka nodevas aprēķinam tiek izmantota formula, kā arī izskatīt iespēju piedāvāt nodevas aprēķina kalkulatoru.
4.	Nodrošināt iespēju valsts pārvaldes pakalpojumu portālā attēlot informāciju par nodevu aprēķina algoritmiem (formulām), gadījumos, ja par pakalpojumu ir jāmaksā nodeva, kuras apmērs tiek noteikts, izmantojot formulu.
5.	Izvērtēt iespēju izstrādāt metodisko materiālu pašvaldībām, kas kalpotu kā vadlīnijas pašvaldību nodevu grāmatošanai. Metodiskajā materiālā iekļaut norādījumus grāmatvedības kārtošanai, lai nošķirtu ieņēmumus no nodevām no ieņēmumiem par maksas pakalpojumiem un citiem ieņēmumiem, kā arī tādas jautājumus, kā

	nodevu un maksas pakalpojumu nodalīšana, samērīguma principa piemērošanu nodevas apmēra noteikšanā u.c.
6.	Ievērojot, ka MK noteikumu Nr. 480. 3.punkts neatbilst aktuālajai likuma “Par nodokļiem un nodevām” redakcijai, bet 4. punkts, kas nosaka, ka “Pašvaldību nodevu veidā apmaksā atlīdzību tikai par pašvaldību sniegto nodrošinājumu”, neatbilst likuma “Par nodokļiem un nodevām” 1. panta 3. punktam, ieteicams izvērtēt iespēju aktualizēt MK noteikumus Nr. 480 atbilstoši likuma “Par nodokļiem un nodevām” spēkā esošajam regulējumam, tai skaitā izslēgt (vai pārskatīt) 4. punktu, kā arī pārskatīt 3. punktu, no tā svītrojot otro teikumu (jo likumā “Par nodokļiem un nodevām” vairs nav uzskaitīti valsts nodevu objekti).
7.	Precizēt likuma “Par nodokļiem un nodevām” iekļauto pašvaldības nodevas definīciju vienādojot to ar valsts nodevas definīciju.

Metodiskais materiāls pašvaldībām

Daudzus nodevu piemērošanas problēmjautājumus ir iespējams atrisināt ar metodiskā materiāla izstrādi, kas kalpotu kā vadlīnijas pašvaldību prakses unificēšanai. Metodiskajā materiālā būtu iekļaujami vismaz šādi jautājumi:

1. Nodevu administrēšanai ieteicamais iekšējais normatīvais regulējums, t.sk. nodevu ieņēmumu grāmatošana.
2. Nodevas apmēra noteikšanas principi, t.sk. samērīguma princips.
3. Nodevas apmēra pārskatīšanas nepieciešamība un process.
4. Nodevu ieņēmumu analīze un uzskaitē.
5. Nodevas apmaksas termiņi un gadījumi, kad pašvaldības nodevu atmaksā fiziskai vai juridiskai personai un kad nodeva netiek atmaksāta.